

Samrådsredogörelse Detaljplan för Trängkåren 6 och 7 i stadsdelen Marieberg, Dp 2019-07418

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	3
Förslagets syfte och huvuddrag	3
Hur samrådet bedrivits	4
Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden	4
Allmänt om förslaget och utvecklingen	4
Allmänt om samrådet och planprocessen	6
Användning och innehåll	6
Landskapsbild/stadsbild och riksintresset	9
Arkitektur, gestaltning och kulturmiljön	12
Olägenheter för grannar	15
Parker och grönområden	17
Gator och trafik	19
Teknisk försörjning	22
Hälsa och säkerhet	25
Övriga miljö- och klimataspekter	28
Byggnation och genomförande	29
Övriga frågor	30
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	31
Föreslagna förändringar	33
Inkomna synpunkter	35
Statliga och regionala myndigheter och förbund	35
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	41
Övriga remissinstanser	47
Sakägare enligt fastighetsförteckning	51

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

Sammanfattning

Planen syftar till att möjliggöra en utveckling av området genom en komplettering med i huvudsak fler kontors-, handels- och

servicelokaler. Syftet är också att bidra till utvecklingen av Marieberg genom att tillskapa stadskvaliteter i utemiljön, bidra till mer attraktiva och trygga offentliga rum, mötesplatser, tvärkopplingar och förbättrad orienterbarhet. Planförslaget sändes ut på samråd 2022-09-27 - 2022-11-08. Under samrådet har totalt 154 yttranden inkommit, varav 24 yttranden inkom från remissinstanser, 109 från sakägare och 21 från övriga.

Flertalet remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller föreslagen bebyggelses volymer, påverkan på stadsbilden och kulturmiljövården. Ett par remissinstanser avstryker planförslaget i delar (den höga byggnaden inom fastigheten Trängkåren 6) med hänsyn till riksintresset för kulturmiljövården. Länsstyrelsen menar att planförslaget i nuvarande form leder till påtaglig skada på riksintresset men bedömer samtidigt att det är möjligt att uppföra ytterligare högre hus i Marieberg och att stadsdelen ger unika förutsättningar inom riksintresset för kompletteringar. De flesta sakägare och övriga boende är allmänt negativa och önskar att bebyggelsen bearbetas för att ge en mindre påverkan på omgivningen. Många boende menar att planförslaget ger upphov till fler negativa effekter än positiva.

Stadsbyggnadskontoret ser positivt på fortsatt planarbete och föreslår med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet att följande frågor studeras vidare inför granskning:

1. Bearbetning av byggnaders volymer och gestaltning med hänsyn taget till omgivande bebyggelse, stadsbilden, kulturmiljövården, riksintresset, och påverkan på lokalklimatet (skugga och vind).
2. Kompletteringar av utredningar och fördjupningsarbete av frågor som rör kulturmiljön, riksintresset, trafik, dagvatten, markföroreningar och tekniskt infrastruktur.

Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta arbetet.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att stadsbyggnadsnämnden beslutar att ge kontoret i uppdrag att upprätta ett slutgiltigt planförslag i enlighet med tjänsteutlåtande och ställa ut för granskning.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Detaljplanen syftar till att möjliggöra en utveckling av området genom en komplettering med i huvudsak fler kontors-, handels- och servicelokaler. Syftet är också att bidra till utvecklingen av Marieberg genom att tillskapa stadskvaliteter i utemiljön, bidra till mer attraktiva och trygga offentliga rum, mötesplatser, tvärkopplingar och förbättrad orienterbarhet.

Inom planområdet ligger två byggnader som är välkända i stadens siluett, de höga kontorsbyggnaderna där Dagens Nyheter och företaget Sweco har sina lokaler. Fastigheterna är blåklassade enligt Stadsmuseets klassificering.

Tre platser föreslås för bebyggelse i form av på-, och nybyggnader. På två platser föreslås befintlig bebyggelse rivas för att möjliggöra den nya bebyggelsen. Två nya höga hus föreslås uppföras utmed Gjörwellsгатan med en höjd i likhet med DN-skrapans.

Detaljplanen möjliggör även förbättrade stadskvaliteter i området med fler mötesplatser, tvärkopplingar och ökad service. Förslaget innebär att Mariebergs kompletteras med en ny årsring, som bildar en utökad komposition av högre byggnader, där både tidigare och nya årsringar blir avläsbara när staden utvecklas. Marieberg som kontorskluster stärks genom ca 2 500 nya arbetsplatser i ett central och kollektivnära läge.

Fastigheterna har i programmet för Marieberg pekats ut som möjliga platser för högre byggnader och planarbetet syftar till att pröva lämpligheten av detta. Samrådshandlingarna fokuserar främst i detta skede på knäckfrågor kopplade till att uppföra höga byggnader på platsen samt dess påverkan på riksintresset Stockholms innerstad och Bromma flygplats. Planhandlingar är i detta skede utformade för att styra en övergripande struktur, placering, maximal höjd och möjlig exploateringsgrad. Framtagna illustrationer syftar till att skapa förståelse för vad höga byggnader innebär på platsen och visar inte en färdig volym, form eller gestaltning. I nästa skede, granskningsskedet, fördjupas arbetet genom att bebyggelsens utformning och gestaltning tas fram. Då genomförs parallellt uppdrag, vilket innebär att ett flertal arkitektkontor tar fram förslag till gestaltning av bebyggelsen. Utifrån parallellt uppdrag tas sedan ett slutgiltigt förslag fram.

Planområdet omfattas av riksintresset för Stockholms innerstad med Djurgården. Att förslaget innehåller höga hus innebär att de kommer att vara synliga från många platser i Stockholm och påverka stadens siluett. Förslaget medför även konsekvenser i form av skugga och vind i närmiljön. I granskningsskedet kommer krav att ställas avseende utformning och gestaltning så väl som vidare

anpassning till stadssiluetten, kulturmiljön och närmiljön för att minska negativa konsekvenser såsom vindturbulens och skugga.

Hur samrådet bedrivits

Plansamråd för aktuell detaljplan pågick under perioden 2022-09-27 - 2022-11-08. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, i Fyrkanten, Tekniska Nämndhuset, Fleminggatan 4 och i Tidningshuset, Rålambsvägen 15, samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annonser om samråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Kungsholmen lördagen den 1 oktober 2022 och i tidningen Dagens Nyheter torsdagen den 27 september 2022. Samrådsmöte hölls 2022-10-18 i Aula Konradsberg, Konradsbergsgatan 7B, hus K, där ca 90 personer närvarade.

Ämnesvisa synpunkter och stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Läsanvisning

På grund av mängden inkomna yttranden besvaras de synpunkter som har inkommit ämnesvis i detta avsnitt. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne. I avsnittet *Inkomna synpunkter* redovisas alla inkomna yttranden, sammanfattade.

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Sammantaget går det att utläsa att *remissinstanserna* ställer sig positiva till en utveckling av området. Omvandlingen av Gjörwellsgatan och Lastgatan samt tillgängliggörandet av Signalparken är något som lyfts som särskilt positivt. Flertalet remissinstanser anser att förslaget behöver bearbetas och att den föreslagna bebyggelsens volymer behöver minskas. Länsstyrelsen menar att planförslaget i nuvarande form leder till påtaglig skada på riksintresset. Sammantaget går det i yttrandena från *sakägare* och *övriga* att utläsa att många boende är allmänt negativa till planförslaget och utvecklingen, medan några ser det som positivt med en utveckling av Marieberg.

Länsstyrelsen bedömer att det är möjligt att uppföra ytterligare högre hus i Marieberg och att stadsdelen ger unika förutsättningar inom riksintresset för kompletteringar men att planförslaget i nuvarande form leder till påtaglig skada på riksintresset. Utifrån ingripandegrunderna behöver planförslaget bearbetas gällande

frågor som rör riksintresse för kulturmiljövården, miljökvalitetsnormer för vatten samt hälsa och säkerhet avseende förorenade områden och risk för översvämning.

Flertalet remissinstanser anser att förslaget behöver bearbetas och att den föreslagna bebyggelsens volymer behöver minskas.

Länsstyrelsen, Stadsmuseet, Skönhetsrådet, Samfundet S:t Erik och Stadsdelsförvaltningen anser att ett högt hus inom fastigheten Trängkåren 7 är möjligt att uppföra. *Skönhetsrådet* och *Samfundet S:t Erik* avstryker bebyggelsen inom fastigheten Trängkåren 6. Stadsdelsförvaltningen belyser behovet av att skapa liv mellan husen och betonar vikten av att den mänskliga skalan bör stå i centrum vid förtätning av området. *Exploateringskontoret* tror att projektet har goda förutsättningar att bidra positivt till områdets offentliga utrymmen med fokus på fotgängare i markplan, vilket förväntas bidra till ökade stadskvaliteter.

Några remissinstanser framför uttryckligen att de inte har något att erinra mot detaljförslaget - *Luftfartsverket (LFV), Idrottsförvaltningen, Trafikverket* samt *Utbildningsförvaltningen*. Inga remissinstanser avstyrker föreslagna rivningar. Några remissinstanser uttrycker att byggnaden inom Trängkåren 6 bör sparas.

Flera *boende* är negativa till den föreslagna bebyggelsens volym och i synnerhet höjd. Ett flertal önskar att bebyggelsens volym bearbetas för att ge en mindre påverkan på omgivningen, medan ett par boende menar det positivt med hög bebyggelse. Flera anser att arkitekturen och gestaltningen bör anpassas till befintlig bebyggelse, både volymmässigt och arkitektoniskt.

Många *boende* menar att planförslaget ger upphov till fler negativa effekter än positiva och önskar att planen bearbetas och lyfter negativa konsekvenser såsom skugga och vind. Föreslagen högre byggnad inom Trängkåren 7 kritiseras särskilt, då denna anses orsaka olägenheter för närboende genom skugga på befintlig bebyggelse samt Signalparken. Parken lyfts som en viktig plats för aktivitet och sociala möten för personer i olika målgrupper som är bosatta i området.

Många *boende* riktar även kritik mot att planförslaget huvudsakligen innehåller kontor och ifrågasätter kontorsbehovet på platsen. Många boende förespråkar bostäder framför kontor, med motivet att bostäder ger bättre underlag till service och utifrån trygghetsaspekter. Det råder delade meningar kring frågan om service, vissa menar att utbudet av service är tillräckligt i området

och menar att lokaler står tomma idag, medan andra ställer sig positiva till ett utökat serviceutbud. Rivningen av parkeringshuset lyfter några boende som positivt, medan andra menar att verksamheterna i parkeringshuset, såsom gym och bad, är viktiga mötesplatser.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret kan utifrån inkomna remissvar konstatera att huvuddelen av remissinstanserna anser att en utveckling av Marieberg är positivt.

Flertalet remissinstanser och boende anser att förslaget behöver bearbetas, att föreslagna volymer är för stora och att tillräckligt stor hänsyn inte tagits till kulturmiljön, till stadsbilden mm.

Förslagen bebyggelse kommer att studeras vidare utifrån inkomna synpunkter, framför allt gällande anpassning till stadsbilden, riksintresset, kulturmiljövärden och påverkan på mikroklimatet. I granskningsskedet kommer föreslagna volymer att bearbetas och utformas med avsikt att minska dess påverkan på omgivningen.

Allmänt om samrådet och planprocessen

En boende undrar vilka partier som står bakom planförslaget och menar att det är anmärkningsvärt att samrådsmötet hålls en månad efter valet.

Då Bromma flygplats begränsar möjligheten att uppföra bostadsbebyggelse i området i nuläget, föreslår vissa boende att detaljplanen pausas tills att flygplatsens är nerlagd så att detaljplanen senare kan inkludera bostäder.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Detaljplanering är en process – Beslut av politiker tas i stadsbyggnadsnämnden eller kommunfullmäktige exempelvis för att påbörja planarbete, vid samråd, granskning och antagande. Då detaljplaneprocessen är en pågående process och normalt sett fortskrider över flera år innebär det att detaljplanearbetet kan pågå över olika politiska mandatperioder. I aktuellt fall hölls samrådsmötet ca en månad efter det politiska valet. Inkomna synpunkter kommer att redovisas i stadsbyggnadsnämnden och beslut kommer då att tas kring fortsättningen av detaljplanen.

Användning och innehåll

Flera remissinstanser lyfter behovet av andra funktioner än kontor. Länsstyrelsen anser att området bör utformas så att framtida komplettering med bostäder är möjligt. Stadsdelsnämnden framhåller att förslaget till övervägande del bör innehålla bostäder och idrottsförvaltningen belyser behovet av idrottsplatser. Flera

remissinstanser uttrycker också att de nya gatorna/kopplingarna är positiva för området. Majoriteten av de boende ställer sig negativa till att föreslagen bebyggelse huvudsakligen innehåller kontor och vill att stadsdelen i stället utvecklas med bostäder.

Länsstyrelsen anser att området bör utformas så att framtida komplettering med bostäder är möjligt. *Stadsdelsnämnden* menar att planförslaget till övervägande del bör innehålla bostäder, varav en del i form av äldre- och seniorbostäder. *Stadsdelsförvaltningen* lyfter att det angeläget att det skapas förutsättningar för andra funktioner än kontor för att detaljplanen ska bidra till en trygg och hållbar stadsdel, att en kontorsanalys för att utläsa behovet av kontor hade varit intressant. *Stadsdelsförvaltningen* uttrycker att exempelvis motions- och simhallen är en värdefull funktion i parkeringshuset som föreslås rivas.

Skönhetsrådet menar att goda stadsrum och flexibilitet i användning är av vikt då stadsdelen kan komma att kompletteras med fler bostäder i framtiden när flygplasten flyttat från Bromma. Även stadsdelsförvaltningen lyfter att förutsättningen för Bromma flygplats kan komma att ändras på sikt.

Idrottsförvaltningen belyser behovet av idrottsplatser i Marieberg utifrån att många skolor är lokaliserade i området och att det råder ett underskott på undervisningsbassänger i Stockholms stad samt inom Kungsholmen.

De nya gatorna/kopplingarna bedöms av flera remissinstanser som önskvärda. *Stadsmuseet* ser det som positivt att Lastgatan omvandlas till ett promenadstråk med lokaler för publika ändamål. *Samfundet S:t Erik* framför att det är positivt att Signalgränd öppnas upp. Även *Stadsdelsförvaltningen* anser att det är positivt att Signalparken tillgängliggörs med en ny entré från DN-torget samt en koppling till/från Skulpturparken.

Majoriteten av *boende* ställer sig negativa till att föreslagen bebyggelse huvudsakligen innehåller kontor och vill att stadsdelen i stället utvecklas med bostäder. Ett flertal ifrågasätter kontorsbehovet på platsen och menar att pandemin har förändrat människors arbetsvanor och att det i nuläget finns tomma lokaler i området som skulle kunna nyttjas. Många boende framför att bostäder ger bättre underlag till service även under kvällstid och på helger, vilket således anses skapa en ökad känsla av trygghet under större delar av dygnet än i nuläget. Kontor anses enbart ge underlag för exempelvis restauranger att hålla öppet under arbetstid. Några

boende menar att utbudet av service är tillräckligt i området medan andra är positiva till ett utökat serviceutbud.

I frågan kring huruvida området upplevs tryggt eller ej i nuläget råder det delade meningar kring. Några boende anser att området är otryggt, medan en del ställer sig frågande till behovet av att öka tryggheten i området, och en anser att området är helt tryggt. Ett par menar att ytterligare service och kontor inte kommer förbättra upplevelsen av tryggheten och en boende menar att mer service ökar otryggheten.

Några *boende* föreslår att befintlig bebyggelse och offentliga ytor rustas upp om det ej är möjligt att uppföra bostäder på platsen.

Några *boende* lyfter rivningen av parkeringshuset som positivt, medan andra menar att verksamheterna i parkeringshuset, såsom gym och bad, är viktiga mötesplatser och att en rivning skulle medföra negativa sociala konsekvenser. En person är negativ till att gymmet i befintligt parkeringshus förvinns och önskar att motsvarande verksamhet etableras i området.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Brommaflygplats influensområde med höjdbegränsningar berör Marieberg. Fastighetsägaren har i tidigt skede efterfrågat en komplettering med kontor och verksamheter och ser. Vid samrådstiden fanns bullerbegränsningar varför bostäder inte varit möjligt tidigare. Idag har bullerbegränsningarna minskat och bostäder är nu möjligt på platsen igen. Fastighetsägaren ser fortfarande ett behov av att komplettera med kontor. Planen omöjliggör dock inte en framtida utveckling av bostäder inom området. Kontoret bedömer att en utveckling med ytterligare kontor är positivt för området och Stockholm som helhet.

Stockholmsregionen har haft en kontinuerlig efterfrågan på fler kontor och regionen bedöms ha en fortsatt ekonomisk tillväxt och därav ökad efterfrågan på kontorsytor. En eventuell påverkan av antal kontorslokaler av pandemin, rådande världsläge och ekonomin är svårt att kalkylera i dagsläget, men i Stockholms ekonomiska historia har inga stora effekter syns av vare sig IT-kraschen 2000 eller finanskrisen 2008. Byggaktören önskar utveckla sina fastigheter med kontor och ser synergivinster i att komplettera befintlig kontorsbebyggelse på platsen. Platsen med dess goda kollektivtrafiknära läge gör att staden bedömer platsen som lämplig för kontor.

Även om detaljplanen inte innehåller bostäder möjliggör den förutom för kontor andra funktioner. Den föreslagna bebyggelsen

omfattas av planbestämmelse C1 på plankartan "Centrum. Lokaler för publika ändamål ska finnas mot fasad i bottenvåning mot Gjörwellsgatan och Rålambsvägen". Med lokaler för publika ändamål avses kommersiell eller offentlig service som är besöksintensiv och tillgänglig för allmänheten under vedertagna öppettider. Exempel på sådana verksamheter är butiker, caféer, gym eller bibliotek. Dessa verksamheter ska vara utåtriktade och berika Gjörwellsgatan och Lastgatan. Centrumändamål möjliggör även utbildningslokaler för vuxenutbildning eller liknande verksamhet utan behov av friyta. Stadsbyggnadskontoret ser en vinst i ett utökat serviceunderlag som möjliggör mer handel och service i området som idag har relativt liten tillgång till detta.

Ett antal boende menar att ytterligare service och kontor inte kommer förbättra upplevelsen av tryggheten och en boende menar att mer service ökar otryggheten. Stadsbyggnadskontorets bedömning är att ett tillskott av servicelokaler ökar förutsättningarna för genomströmningen av människor fler tider på dygnet. Lokaler i husens bottenvåningar kommer att bidra till att Gjörwellsgatan som idag har brist på stadskvaliteter och har karaktär av genomfartsgatan utvecklas till en levande stadsgata och ett aktivt stråk i stadsdelen. Fler människor som rör sig inom området ökar känslan av trygghet. Många människor känner sig i högre grad otrygga att röra sig i mörka delar av staden och en aktivering av stråk med levande bottenvåningar och bättre belysning möjliggör att fler personer kan känna sig trygga att röra sig i området. I det kommande arbetet ska trygghetsaspekten beaktas vid t.ex. utformning av mötesplatser.

Idrottsförvaltningen belyser behovet av idrottsplatser i Marieberg. Platsen är redan idag tätbebyggd och en idrottsplats är därför inte möjlig på platsen. Några boende och remissinstanser lyfter simbassängen i garaget som en viktig funktion och mötesplats och att en rivning skulle medföra negativa sociala konsekvenser. Stadsbyggandskotoret ger fastighetsägaren möjlighet att uppföra en ny bassäng genom planbestämmelse C1 (centrumändamål som tillåter tex träningslokaler, simbassäng mm. Dock är det så att då marken är privatägd så är det fastighetsägaren som slutligen bestämmer vilka verksamheter som kommer att inhysas i lokalerna.

Landskapsbild/stadsbild och riksintresset

Länsstyrelsen och Stadsmuseet anser att ny hög bebyggelse är möjlig i Marieberg. Flertalet andra remissinstanser anser att föreslagen bebyggelse påverkar landskapsbilden/stadsbilden negativt och menar att byggrätten skapat en rörig stadsbild. Remissinstanserna anser att förslaget behöver bearbetas. Några

remissinstanser avstyrker bebyggelsen inom Trängkåren 6 som de anser inte är lämplig.

Länsstyrelsens bedömer att det är möjligt att uppföra ytterligare högre hus i Marieberg och att Marieberg ger unika förutsättningar inom riksintresset, eftersom de fyra befintliga solitära byggnaderna på platsen med dess individuella och samtidigt sammansatta karaktär öppnar upp för kompletteringar. Samtidigt bedömer Länsstyrelsen att det finns en begränsad tålighet för kompletteringar. Föreslagna volymer bedömer Länsstyrelsen som påtagligt breda, vilket leder till att de höga byggnaderna inte längre upplevs som en komposition med tydliga solitärer, utan som en sammansatt enhet. Länsstyrelsen menar att detta försvårar förståelsen av de historiska planerings- och gestaltungsideal som idag är läsbara på platsen. För att byggnadernas individualitet och den modernistiska stadsplanen ska vara läsbar behöver rumslig luftighet eftersträvas, särskilt Trängkåren 6 behöver utformas med omsorg eftersom den har stor inverkan på relationen mellan DN-skrapan och SvD-huset. Även en gestaltning där volymerna delas upp i flera högre och lägre delar menar Länsstyrelsen medför att de enskilda byggnaderna blir svårare att läsa av. DN-skrapan kommer också att döljas på ett sätt som gör att dess roll som landmärke inte längre är läsbar. Sammantaget bedömer Länsstyrelsen att förslaget leder till påtaglig skada, med hänsyn till att det förvanskar läsbarheten av uttrycken för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, stadens årsringar, fronten mot vattenrummet och näringslivets byggnader. Länsstyrelsen råder kommunen att bearbeta miljökonsekvensbeskrivningen för att bättre överensstämmer med bedömningsgrunderna för riksintresset och listar de uttryck som bedöms vara av särskild betydelse vid fortsatta analyser.

Stadsmuseet bedömer att den sammantagna byggrätten resulterar i en rörig stadsbild som tappat sin stringens. Nya volymer breder ut sig och täpper till rymden mellan tidningshusen samt reducerar dem från viktiga vyer. Framför allt på DN-skrapan som är en viktig symbolbyggnad bör stå för sig själv i stadsrummet. Stadsmuseet anser att detaljplanen bör omarbetas, att den sammantagna byggrätten inom Trängkåren 6 minskas och att bebyggelsen inom Trängkåren 7 bör sänkas för att underordnas DN-skrapan.

Skönhetsrådet lyfter att Mariebergs skulpturala volymspel, som är väl synligt över stora delar av staden, tillhör stadsdelens karaktäristiska kvaliteter och att tillägg inte på något sätt kan tillåtas gröta ihop stadsbilden utan att varje märkesbyggnad behöver sin omgivande rymd. Rådet anser att en hög byggnad inte kan prövas vidare inom fastigheten Trängkåren 6, men att bebyggelsen inom Trängkåren 7 är väl placerad.

Samfundet S:t Erik bedömer att planförslaget medför betydande negativa konsekvenser för stadsbilden. De nya volymerna bryter upp den helhet som den modernistiska erans stadsplanering frambringat, tidningarnas högdelar får ett kraftigt reducerat inflytande i stadsbilden och DN-skrapans roll som landmärke bedöms försvagas. Samfundet avstyrker bebyggelsen inom Trängkåren 6.

Svenska byggnadsvårdföreningen avstyrker planförslaget då föreslagen bebyggelse anses förvanska ett tydligt landmärke.

Ett flertal synpunkter från *boende* berör DN-skrapans särställning och anser att föreslagen bebyggelse negativt påverkar DN-skrapans kulturhistoriska värde samt förminska dess roll som ett landmärke. Flera boende lyfter att föreslagen bebyggelse kommer ha en negativ påverkan på stadssiluetten. En del boende menar att ytterligare höga byggnader inte passar omkringliggande befintlig bebyggelsen. En boende anser att föreslagen bebyggelse kommer göra den modernistiska årsringen i Marieberg otydlig.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Stadsbyggnadskontoret gör likt Länsstyrelsen bedömningen att det är möjligt att uppföra ytterligare höga byggnader i Marieberg inom fastigheterna Trängkåren 6 och 7. Stadsbyggnadskontoret delar även Länsstyrelsen bedömning att Mariebergs karaktär med sina olikformade höga byggnader ger unika förutsättningar till komplettering av ny högre bebyggelse.

Flera remissinstanser och Länsstyrelsen menar att förslaget behöver bearbetas. Stadsbyggnadskontoret tar till sig synpunkterna om att volymerna upplevs som breda och att byggrätterna medför att befintliga volymer blir svåravlästa och att stadsbilden med befintligt förslag upplevs som "rörig". I nästa skede kommer förslaget att bearbetas för att bättre anpassas till omkringliggande bebyggelse, kulturmiljövården, landskapsbilden/stadsbilden och riksintresset för kulturmiljövården. Speciellt behöver anpassning ske till DN-skrapan och dess roll i stadsbilden både dag- och nattetid. Miljökonsekvensbeskrivningen kommer att bearbetas i kommande skede.

Stadsbyggnadskontoret ser genom ett bearbetat förslag möjligheten att utveckla Mariebergs kluster, berika dess komposition och stadens siluett.

Arkitektur, gestaltning och kulturmiljön

Remissinstanserna *Länsstyrelsen*, *Stadsmuseet*, *Samfundet S:t Erik*, *Skönhetsrådet* och *Stadsdelsförvaltningen* anser alla att i det fortsatta arbetet behöver större hänsyn och anpassning tas till kulturmiljön och till Mariebergs befintliga karaktär. Volymerna behöver minskas.

Länsstyrelsen framför att i det fortsatta arbetet behöver tillkommande byggnader tydligare anpassas till Mariebergs befintliga karaktär. *Länsstyrelsens* bedömning utgår från vad som medges på plankartan och menar att då plankartans reglering möjliggör stor variation avseende byggnadernas utformning leder planförslaget i sin nuvarande form till påtaglig skada på riksintresset. Föreslagna volymer bedöms som påtagligt breda i såväl östvästlig som nordsydlig riktning och behöver i högre utsträckning anpassas till närliggande bebyggelse. *Länsstyrelsen* anser att gestaltningen behöver vara förutsägbar och tydlig, att det finns utrymme för att ge tillkommande högre hus en tydlig egen identitet men byggnaderna behöver i högre grad förhålla sig till stadsplanens karaktär. *Stadsmuseet* anser att tillkommande volymer bör studeras noggrant så att en väl avvägd balans till befintlig bebyggelse uppnås, att sammantagen byggrätt inom Trängkåren 6 ska minskas och att bebyggelsen inom Trängkåren 7 ska sänkas för att underordna sig DN-skrapan. *Skönhetsrådet* framför erinran om stringentare gestaltning av hög byggnad inom Trängkåren 7 och att byggnaden bör renodlas, från en trappande huskropp till en sammanhållen vertikal. Rådet anser att en hög byggnad inte kan prövas vidare inom Trängkåren 6. *Stadsdelsförvaltningen* anser att föreslagen volym för det höga huset inom Trängkåren 7 bör ses över och att åtgärder genomförs för att minska dess skugg- och vindpåverkan, på närliggande bostäder och offentliga platser. Förvaltningen belyser behovet av att skapa liv mellan husen och betonar vikten av att den mänskliga skalan bör stå i centrum vid förtätning av området. *Stadsdelsnämnden* tillägger att utformningen av tillkommande bebyggelse behöver bearbetas så att den antingen anpassas till eller medvetet bryter av mot befintlig arkitektur, relationen till DN-skrapan ska särskilt beaktas.

Länsstyrelsen, *Samfundet S:t Erik* och *Skönhetsrådet* har synpunkter på påbyggnaden av Tidningshuset. Synpunkterna rör att påbyggnaden inte får överstiga Månlandaren i höjd, att ett respektavstånd till Månlandaren behövs samt att påbyggnaden bör få en tydlig och anpassad gestaltning som förhåller sig till byggnadens kulturhistoriska värden.

Lastgatans omvandling till promenadstråk med lokaler bedömer *Stadsmuseet* som positivt och menar att det är lastkajerna och det öppna gaturummet som utgör det väsentliga värdet för kulturmiljö, varför det inte anses problematiskt att del av fasaderna öppnas upp.

Vad gäller Lastgatans utformning förordar museet alternativet med skärmtak och framför att en byggnadsdel som knyter ihop byggnaderna inte ses som en möjlig lösning ur kulturmiljösynpunkt. *Samfundet S:t Erik* ställer sig positivt till en omvandling av Lastgatan till ett promenadstråk med lokaler för publika ändamål, speciellt eftersom de historiskt viktiga lastkajerna med skärmtak föreslås bevaras i planen. *Länsstyrelsen* har förståelse för behovet av att ändra Lastgatans karaktär så att den bättre överensstämmer med planens syfte att tillskapa en annan form av stadsliv på platsen. *Länsstyrelsen* menar att det dock finns en risk att en sådan förändring inte omhändertar de industrihistoriska värdena som finns på platsen. Det är därför viktigt att uttryck för lastning och industri som finns läsbara i lågdelarnas fasader idag omhändertas i planen.

Skönhetsrådet, Stadsmuseet och Samfundet S:t Erik framför synpunkter kring föreslagna rivningar av byggnader. Ingen av nämnda remissinstanser avstyrker en eventuell rivning. Befintlig 1990-talsbyggnad inom fastigheten Trängkåren 6 anser *Skönhetsrådet, Stadsmuseet och Samfundet S:t Erik* dock bör bevaras. *Skönhetsrådet* framför att den befintliga byggnaden från 1990-talet bör prövas bevaras, inte minst av hållbarhetsskäl. Angående befintligt parkeringshus inom fastigheten Trängkåren 7 anser *Samfundet S:t Erik* och *Stadsmuseet* att rivning är acceptabelt. *Skönhetsrådet* förutsätter att parkeringshusets betongelement från frilagd ballast återbrukas.

Flera *boende* ställer sig negativa till den föreslagna bebyggelsens volym och i synnerhet höjd. Ett flertal boende önskar att bebyggelsens volym bearbetas för att ge en mindre påverkan på omgivningen. Ett par boende anser att det är positivt med hög bebyggelse och en önskar se ännu högre bebyggelse än befintliga byggnader. Flera anser att arkitekturen och gestaltningen bör anpassas till befintlig bebyggelse, både volymmässigt och arkitektoniskt. Några boende menar att fokus bör ligga på att skapa goda livsmiljöer för boende snarare än att skapa en skyline.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Flera remissinstanser anser att större hänsyn och anpassning behöver tas till kulturmiljön och till Mariebergs befintliga karaktär, att föreslagna volymerna är för stora och att de behöver ges en mer stringentare gestaltning. Länsstyrelsen skriver att gestaltningen behöver vara förutsägbar och tydlig, att det finns utrymme för att ge tillkommande högre hus en tydlig egen identitet men byggnaderna behöver i högre grad förhålla sig till stadsplanens karaktär.

Ett av samrådets syften var att pröva möjligheten att uppföra höga hus på platsen. Framtagna illustrationer syftade till att ge en schematisk bild av vad höga byggnader innebär på platsen, illustrationer visade inte en färdig volym, form eller gestaltning. I kommande skede kommer fokus ligga på bebyggelsens gestaltning. Stadsbyggnadskontoret avser att fördjupa kunskapen i kommande skede kring frågor som rör kulturmiljön, stadsplanens karaktär mm. Stadsbyggnadskontorets bedömning är att i nästa skede då bebyggelsens detaljutformning studeras kommer konsekvenserna kunna mildras bland annat genom att föreslagen bebyggelse, anpassas i volym, gestaltning och material till sin omgivning, till stadssiluetten och till kulturmiljön.

Stadsbyggnadskontoret föreslår att tre byggnader rivs för att möjliggöra den nya bebyggelsen. Ingen remissinstans avstyrker föreslagna rivningar men tre remissinstanser Skönhetsrådet, Stadsmuseet och Samfundet S:t Erik skriver att kontorsbyggnaden inom fastigheten Trängkåren 6 bör bevaras.

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att föreslagna rivningar inte påverkar kulturmiljövärdena i någon större grad. Stadsbyggnadskontoret bedömer att rivning av kontorshuset är nödvändigt för att nå detaljplanens mål och programmet för Mariebergs mål om en levande stadsmiljö. Stadsbyggnadskontoret ser genom planförslaget möjlighet utveckla Gjörwellsgatan till en levande stadsgata och aktivt stråk men det förutsätter att kontorshuset rivs. Gjörwellsgatan har idag brist på stadskvaliteter och har karaktär av genomfartsgata med långa sträckor med slutna bottenvåningar och avsaknad av fasader i gatuliv. Den befintliga kontorsbyggnaden saknar både rumslig och social relation till både gata och plats i söder. Dess nedsänkta läge gentemot gatan skapar mörka platser, och omöjliggör väl fungerande bottenvåningar och försvårar flöden mellan ute och inne. En ny byggnad som ersätter kontorsbyggnaden kan anpassas i höjd till Gjörwellsgatan. Nya öppna ljusa bottenvåningar med verksamheter, handel och service skapar förutsättningar för aktiva, livliga gaturum och en ökad trygghet i området.

Möjligheten att bygga på befintlig kontorsbyggnad har studerats under processen. Framtagna utredningar visar att byggnaden inte klarar någon som helst påbyggnad utan stora ingrepp. Över 40 % av byggnaden bedöms behöva rivas för att åstadkomma de förstärkningsåtgärder som behövs, de konstruktiva tilläggen skulle begränsa användbarheten i hög grad och lokalerna skulle inte få den standard som marknaden efterfrågar. I kombination med de omfattande förstärkningsåtgärderna finns inte heller, enligt

byggaktören, de ekonomiska förutsättningarna att uppföra en påbyggnad.

För att minska den klimatpåverkan som rivningar och nybyggnationer innebär har byggaktören tagit fram ett hållbarhetsprogram. I den föreslås en cirkulär bygg- och rivningsprocess med åtgärder som återbruk och återvinning av material. Vidare föreslås att de nya byggnaderna utformas utifrån miljöcertifieringssystem som hanterar energiprestanda, inomhusklimat, vattenhushållning, avfall mm.

Olägenheter för grannar

Majoriteten av yttranden från *boende* berör olägenheter för grannar. Boende framför främst kritik kring den skugg- och vindpåverkan som den höga bebyggelsen ger upphov till. *Länsstyrelsen, Stadsdelsförvaltningen och Miljö- och hälsoskyddsnämnden* framhåller att hög bebyggelse påverkar lokalklimatet och att vind- och dagsljusförhållanden bör beaktas.

Länsstyrelsen påpekar att högre hus påverkar lokalklimatet, varför buller-, vind- och dagsljusförhållanden bör beaktas i utemiljön.

Stadsdelsförvaltningen framför att det är relevant att fortsätta studera den höga bebyggelsens påverkan på mikroklimatet samt utarbeta åtgärder för att minska skugg- och vindpåverkan, både på närliggande bebyggelse och offentliga platser. Förvaltningen ser med viss oro på de konsekvenser som den höga bebyggelsen kan medföra och poängterar att vistelsevärdena i Signalparken är särskilt viktiga att beakta. Förvaltningen anser att föreslagen volym för det höga huset inom Trängkåren 7 bör ses över.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden efterfrågar vidare studier av hur förslaget kan innebära mindre skuggpåverkan för befintlig bebyggelse och park.

Många *boende* menar att planförslaget ger fler negativa konsekvenser än positiva och önskar att planen bearbetas. Ett par boende är positiva till bebyggelse i Marieberg med hög exploateringsgrad, men majoriteten påpekar negativa konsekvenser i form av skugga och vind som föreslagen hög bebyggelse resulterar i. Boende menar att den höga bebyggelsen kommer att påverka boendes livsmiljö samt området negativt, exempelvis genom skugga på befintliga bostäder, balkonger och Signalparken. Några ställer sig frågande till varför *Sol-, skugg- och dagsljusstudien* ej inkluderar mätningar från de mörkaste månaderna på året. Föreslagen hög byggnad inom fastigheten Trängkåren 7 kritiserar särskilt, då denna anses orsaka olägenheter för närboende. Parken

lyfts som en viktig plats för aktivitet och sociala möten för personer i olika målgrupper som är bosatta i området. Flera boende framför att de redan i nuläget upplever en problematik i området med skugga och vind. Vissa boende pekar ut Lastgatan som mycket blåsig idag, och ser att planförslaget skulle försämra lokalklimatet ytterligare.

Ett par boende lyfter att luftkvalitén i området är undermålig i nuläget och menar att föreslagen bebyggelse kommer försämra lokalmiljön ytterligare.

En boende lyfter att restauranger längs Lastgatan kan leda till ohyra, dålig lukt och ökad otrygghet i området.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Förslaget innebär minskad soltillgång på delar av omgivande utemiljö och befintlig bebyggelse i jämförelse med nuläget.

Signalparken påverkas av planförslaget med en vandrande skugga. Parkens södra del påverkas främst. Skuggpåverkan i parken är som störst vid lunchtid. Förslaget innebär dock att någon del av parken, trots tillkommande skugga, alltid träffas av direkt solljus under dagen. Utifrån de värden planförslaget tillför platsen tillsammans med att Marieberg är välförsörjt med parker och torg som kan utgöra komplement till Signalparken när den skuggas, bedömer Stadsbyggnadskontoret en förändrad skuggpåverkan på omgivande utemiljö som acceptabel.

Bostadsbebyggelsen i området vid Signalparken samt

Fyrverkarbacken påverkas särskilt av skugga. För bebyggelsen vid Fyrverkarbacken visar framtagna utredningar att de föreslagna byggnaderna ökar skuggpåverkan med 1 till 2 timmar på delar av fasaden. De flesta lägenheterna påverkas ca en timme, några få lägenheter två timmar. Stadsbyggnadskontoret bedömer påverkan som acceptabel. För de flesta bostäderna i närheten av Signalparken bedöms påverkan vara liten mellan april och augusti. Stor påverkan sker på fastigheterna Signallyktan 3 respektive Signalpatrullen 13, de två lamellhusen norr om respektive nordväst om den nya bebyggelsen. I granskningsskedet kommer föreslagna volymer att bearbetas och utformas med avsikt att minska dess skuggpåverkan på omgivningen. Möjligheten till förbättring är beroende av omgivande byggnaders läge i förhållande till den nya bebyggelsen. Viktigt att notera är också att i sol-, skugg- och dagsljusstudien har inte hänsyn tagits till den skugga som befintliga träd i nuläget åstadkommer, varför den faktiska påverkan därför är mindre än vad utredningen visar.

Några boende ställer sig frågande till varför sol-, skugg- och dagsljusstudien inte inkluderar mätningar från de mörkaste månaderna på året. Skuggpåverkan är störst under vinterhalvåret då solen står lägre och längre skuggor skapas, och då dagsljuset är mindre och dagarna är kortare. Många utemiljöer och bostäder nås i mindre grad eller inte alls av solljus då. Praxis är därför att studera skuggpåverkan vid vår- och höstdagjämning som en referens för årets snitt av soltimmar, samt vid sommarsolståndet som visar årets maximala soltimmar.

Vindkomfortstudien visar att planförslaget innebär en generell försämring av vindkomfort i området. Samrådsförslaget innebär att vindförhållanden skapas som gör flera platser olämpliga för sittande aktiviteter. I nästa skede kommer förslaget bearbetas och åtgärder tas fram för att förbättra vindförhållandena så att fortsatt god komfort säkerställs i utemiljön.

I granskningsskedet kommer buller att studeras närmare utifrån bearbetat planförslag.

Lufthkvaliteten i området förväntas bli fortsatt acceptabel.

Parker och grönområden

Remissinstanser framför synpunkter som berör temat på olika sätt. Länsstyrelsen framför synpunkter kring befintliga naturvärden, exempelvis skydd av värdefulla ekar och att lindallén bedöms omfattas av biotopsskyddsbestämmelserna. Stadsdelsförvaltningen framför bland annat synpunkter kring tillgängligheten till gröonstrukturen i området. Boende framför bland annat synpunkter om att Signalparken nyligen renoverades och är därför kritiska till planförslagets negativa konsekvenser på parken.

Länsstyrelsen menar att det positivt att kommunen avser att bevara två särskilt skyddsvärda ekar, varav den ena skyddas i plankartan. Länsstyrelsen menar att även den så kallade jätteeken bör skyddas i plankartan. Länsstyrelsen menar att kommunen bör redovisa hur torgytan kring denna ek ska utformas och vilka åtgärder som planeras att vidtas så att eken inte skadas av den förändrade markanvändningen samt vid anläggningsarbeten. Länsstyrelsen bedömer att de fem lindarna utmed Gjörwellsgatans utgör en allé som omfattas av det generella biotopsskyddsbestämmelserna. Planen bör anpassas så att dess utformning inte är i strid med skyddet. Om det inte är möjligt krävs dispens från det generella biotopsskyddet.

Stadsdelsförvaltningen framför att det är positivt att planförslaget möjliggör en ny entré från DN-torget till Signalparken samt en koppling till/från Skulpturparken. Förvaltningen efterfrågar dock en tydligare och mer generös koppling vid Signalparkens sydvästra del, vilket rivningen av parkeringsgaraget möjliggör för. Stadsdelsförvaltningen framför även en sammanhängande grönstruktur, som kopplar samman grönområdena norr och söder om planområdet, bör eftersträvas i större utsträckning i utvecklingen av området.

Ett flertal *boende* lyfter att Signalparken nyligen upprustades och att planförslagets negativa påverkan på parken innebär att denna investering förvanskas. Ett par *boende* lyfter vikten av grönområden för människors välmående och hänvisar till studier om grönområdets positiva inverkan på hälsan. En *boende* menar att det finns en risk att grönska och växtlighet i området kommer påverkas negativt till följd av ökad skugga. En *boende* anser att det vid all planering bör finnas krav på att ersätta grönyta som försvinner till följd av exploateringen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Inom planområdet finns två värdefulla ekar, varav en ek inom kvartersmark och en så kallad jätteek inom allmän platsmark. Eken inom kvartersmark skyddas med planbestämmelse n1 i plankartan. Jätteen inom allmän platsmark, det vill säga stadens mark, avses bevaras och tillkommande bebyggelse anpassas för att ge trädet goda livsbetingelser. I nästa skede kommer utformningen av torgytan att studeras närmare och åtgärder föreslås för att säkerställa att jätteen inte skadas vid genomförandet av planen eller av den förändrade markanvändningen.

Detaljplanen innebär att lindallén längs Gjörwellsgatan tas bort. Detta för att möjliggöra en omvandling av Gjörwellsgatan med mindre yta för bilister till förmån för gående och cyklister. En ny trädrad längs gatan föreslås som separerar gående och cyklister från motortrafiken. För att möjliggöra denna utveckling kommer dispens från det generella biotopskyddet att sökas hos Länsstyrelsen.

Signalparken, som ligger mitt i stadsdelen, upplevs idag som dold bakom bostadshus och parkeringshus. Parken har idag två mindre entréer (mot norr respektive väster). Stadsdelsförvaltningen önskar att entrén i väster breddas. Planförslaget skapar två nya entréer, en i ett strategiskt läge mot DN-torget och Gjörwellsgatan i söder där många människor rör sig, och en som kopplar samman Skulpturparken med Signalparken i väster. Med de nya entréerna

får Signalparken sammantaget fyra entréer i olika riktningar. Genom fler och förbättrade entréer och kopplingar/passager ökar tillgängligheten till Signalparken, liksom upplevelsen av trygghet i parken och dess närmiljö i jämförelse med nuläget. Stadsbyggnadskontoret bedömer att förslaget med två nya entréer exponerar parken i tillräckligt hög rad.

Stadsdelsförvaltningen framför även att en sammanhängande grönstruktur, som kopplar samman grönområdena norr och söder om planområdet, bör eftersträvas i större utsträckning i utvecklingen av området. Detaljplanen möjliggör för gaturum och platser med gröna inslag, vilket innebär totalt mer grönska inom planområdet jämfört med i nuläget. Planförslaget möjliggör även nya och förbättrade kopplingar i framför allt i nord-sydlig riktning genom att Lastgatan utvecklas till promenadstråk samt ny entré till Signalparken. Lastgatan har i förslaget inte kompletterats med grönska på grund av underliggande garage och hänsyn taget till kulturhistoriska värden.

Flera boende lyfter påverkan på grönska och växtlighet i området till följd av ökad skugga. En boende anser att det bör finnas krav på att ersätta grönyta som försvinner till följd av exploateringen. Stadsbyggnadskontoret bedömer att det blir en ökad skuggbildning men då höga hus skapar en vandrande skugga bedömer kontoret påverkan på grönska och växtlighet vara av mindre grad och acceptabel. Förslaget innebär bebyggelse på redan hårdgjord mark och någon grönyta tas inte bort. Förslaget innebär totalt mer grönska inom planområdet än i nuläget.

Gator och trafik

Synpunkter från remissinstanser berör främst kollektivtrafik och dess framkomlighet. Exempelvis efterfrågar Trafikkontoret och Trafikförvaltningen tydligare redovisning av antal busskörfält, dimensioner av gator och korsningar liksom hållplatsläge och hållplatstyp. Boende ser med viss oro på framtida trafik- och parkeringssituation som beskrivs som ansträngd i nuläget.

Gatunät

Trafikkontoret önskar en mer detaljerad presentation av lösningar för trafikfunktioner inom och i anslutning till planområdet. Kontoret menar även att belysning bör hanteras så tidigt som möjligt. Kontoret poängterar att en illustration i planbeskrivning är felaktig.

Biltrafik

Trafikkontoret framför att det behöver säkerställas att garaget fyller de tekniska krav för funktioner som beskrivs i planbeskrivningen.

Flera *boende* beskriver trafik- och parkeringssituationen i området som ansträngd i nuläget och menar att planförslaget riskerar att försvåra situationen ytterligare. Flera boende ställer sig frågande till hur parkeringsfrågan kommer lösas när parkeringsgaraget rivs och antalet parkeringsplatser reduceras. Parkeringssituationen i området anses av flera boende vara undermålig och en reduktion av parkeringsplatser i området anses försvåra befintlig situation ytterligare. Några boende ställer sig negativa till omvandlingen av Gjörwellsgatans och mindre utrymme för bilar och menar att det kommer försvåra trafiksituationen. Förslaget riskerar, enligt några boende, ge upphov till ökad trängsel och utsläpp. Några boende undrar hur transporter ska lösas när Lastgatan omvandlas till promenadstråk. En boende är positiv till att transporter flyttas under mark och att Lastgatan görs bilfri.

Gång- och cykeltrafik

Idrottsförvaltningen anser att det är positivt att trafikytor i gaturummet frigörs till gående och cyklister, då dessa transportsätt bidrar till motion.

Trafikkontoret anser att frågan om cykelparkering och mobilitetsåtgärder rörande cykel bör lösas innan nästa skede då detta påverkar hur stora ytor som behöver avsättas samt hur dessa disponeras. Kontoret framhåller att cykelparkeringsgarage bör ha entré mot markplan samt att mobilitetsåtgärder för cykel behöver definieras då dessa påverkar parkeringstalet för bilar.

Några *boende* är positiva till utvecklingen av trafiksituationen för gående och cyklister. En boende efterfrågar specifikt mer cykelparkering vid Hemköp.

Kollektivtrafik

Stadsdelsnämndens uppfattning är att kollektivtrafikskapaciteten i Marieberg är ansträngd idag, särskilt söderut.

Trafikkontoret ställer sig frågande till om busskörfält mot Västerbroplan inkluderas i arbetsområdet, och framför att bussens framkomlighet behöver säkerställas. Ytterligare medskick från kontoret är att nya busshållplatser bör utformas enligt RiGata-Buss, vilket kan påverka utformningen av DN-torget.

Trafikförvaltningen efterfrågar ett förtydligande kring Gjörwellsgatans planerade utformning fram till korsningen Gjörwellsgatan/Rålambsvägen, då informationen skiljer sig i planbeskrivning och trafikutredning. Om busskörfält avses att tas bort behöver en dialog föras med Trafikförvaltningen.

Förvaltningen framför att korsningen behöver dimensioneras för att klara bussarnas svängradie, vilket säkerställs med körspåranalys.

Busshållplatserna Fyrverkarbacken och Wivalliusgatan föreslås slås ihop till en, strax väster om befintlig hållplats Fyrverkarbacken. *Trafikförvaltningen* bedömer en hopslagning och de gångavstånd som det innebär som acceptabel, men framför att konsekvenserna för de som får längre gångavstånd bör beskrivas i planbeskrivningen.

Trafikförvaltningen önskar en tydligare redovisning av hållplatsläge och hållplatstyp. Det är av vikt att hållplatslägena har tillräcklig kapacitet för att hantera befintlig och framtida trafik. Utifrån dagens förutsättningar samt planerad utveckling i området finns behov av dubbelt hållplatsläge. Förvaltningen framför att fickhållplats inte är önskvärt för stomtrafik utifrån framkomlighetsperspektiv. Dialog med förvaltningen behövs för att säkerställa rätt hållplatstyp och kapacitet. Trafikförvaltningen efterfrågar ett tydliggörande kring placering och mått av föreslagna angöringszoner längs Gjörwellsgatan. Ändamålsenliga angöringszoner och busshållplatser bör säkerställas. Stombusstrafikens framkomlighet bör studeras vidare för att säkerställa en god framkomlighet. I övrigt framhålls att utformning av hållplats och gator som trafikeras med buss ska följa Region Stockholms riktlinje RiGata-Buss, likaså angöringsytor längs dessa gator.

Flera *boende* anser att nuvarande kapacitet för kollektivtrafik i området är undermålig och menar att fler arbetsplatser i området kommer förvärra situationen ytterligare. Några boende framför att byggnation i närområdet innebär en mer ansträngd kollektivtrafiksituation.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I granskningsskedet kommer gator och trafik att studeras närmare och lösningar av olika trafikfunktioner att bearbetas. Busshållsläge och busshållstyp kommer att studeras närmare utifrån framtida kapacitetsbehov. Gatusektioner och dess mått kommer att tydliggöras för att säkerställa bussars framkomlighet. Belysning kommer även att studeras vidare i nästa skede. Trafikutredningen och planbeskrivningen kommer att uppdateras med enhetlig information. Den felaktiga illustrationen i planbeskrivningen kommer att bytas ut.

Samtliga varutransporter som idag sker vid Lastgatan flyttas ner i underjordiskt garage med in- och utfart vid Gjörwellsgatan. Garaget ska fylla de tekniska krav för funktioner som krävs.

Parkeringsgaraget föreslås tas bort och förslaget möjliggör dels för parkeringsplatser för bil i underjordiskt garage, dels för parkeringsplatser i markplan inom befintlig parkeringsyta vid Rålambsvägen i norra delen av Trängkåren 6. Efterfrågan på ytterligare parkeringsplatser bedöms kunna täckas genom mobilitetsåtgärder, vilket kommer att utredas vidare i nästa skede.

Tidigare trafikytor frigörs för gående och cyklister. Planförslaget möjliggör dels för cykelparkering i garage med entréer från Gjörwellsgatan och Lastgatan, dels cykelparkering i markplan utspridda inom fastigheterna. I nästa skede kommer mobilitetsåtgärder för cykel att redovisas. Ytor för cykelparkering i markplan och garage, liksom entréer till cykelgarage, kommer även att tydliggöras.

Teknisk försörjning

Remissinstanser framför främst synpunkter kring dagvatten och el på temat. Exempelvis framför Länsstyrelsen, Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Sveriges Vatten och Avfall (SVOA) brister i dagvattenutredningen samt ger förslag på hur denna kan kompletteras. Ellevio ger synpunkter kring befintligt elnät och framtida behov. Boende framför synpunkter som berör brandsäkerhet och hög bebyggelse.

Vattenförsörjning, spillvatten

Gällande VA-försörjning framför SVOA att befintliga servisledningar för dricks-, spill- och dagvatten förutsätts att användas. Erfordras nya serviser ska en servisanmälan göras hos SVOA. Vid behov av intern tryckstegring eller intern pumpstation bekostas åtgärderna ej av SVOA. Planförslaget kan innebära en konflikt mellan föreslagen trädtrad längs Gjörwellsgatan och befintliga VA-ledningar. Samordning bör ske för att undvika omläggning av ledningarna, men om omläggning blir aktuellt bör utförandet ske i stadens regi.

Dagvatten

Dagvatten i norra delen av planområdet föreslås ledas via kombinerat ledningsnät med utlopp i Strömmen, medan dagvatten i södra delen föreslås ledas till två separata dagvattenledningar med utlopp i Riddarfjärden. Länsstyrelsen framför att kommunen behöver klargöra vart dagvattnet kommer att ledas samt konsekvenserna av detta för att kunna bedöma dess påverkan på recipienterna. I båda recipienterna har flera kvalitetsfaktorer/näringsämnen den lägsta statusklassen. Koncentrationerna av dessa ämnen får inte öka i recipienterna. Dagvattenutredningen behöver

omfatta belastningen av samtliga aktuella ämnen uppskattas, liksom beräkningar från hela planområdet. Marken kan vara förorenad på grund av tidigare verksamhet, varför markföroreningar ska utredas i nästa skede. Om föroreningar påträffas behöver kommunen visa att dessa inte riskerar att förorena recipienterna.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden efterfrågar mer detaljerad information i dagvattenutredningen om vilka dagvattenanläggningar som föreslås var i området, samt vilken reningseffekt de har. Informationen i utredning av markföroreningar behöver beaktas i dagvattenutredningen. Dagvattenutredningen bör även inkludera befintlig bebyggelse samt att möjligheterna att avleda vatten från befintliga takytor till nya dagvattenanläggningar redovisas. Nämnden framför att dagvattenlösningar bör säkerställas genom bestämmelser i plankartan.

Sveriges Vatten och Avfall (SVOA) ser behov av att dagvattenutredningen kompletteras. Utredningsområdet behöver överensstämja med planområdet. Gränsdragningen, kopplingen och samordningen av allmän platsmark och kvartersmark inom samt i anslutning till planområdet behöver tydliggöras. Om föreslagen trädrad längs Gjörwellsgatan planeras inom allmän platsmark bör möjligheten till samordning av dagvattenhantering ses över. Dagvattensystem inom allmän platsmark respektive kvartersmark ska hanteras separat, men behöver samordnas i de fall de ligger i anslutning till varandra. Övergripande för dagvattenhanteringen bedömer SVOA att det finns osäkerheter kring möjligheten att anlägga flera av de föreslagna dagvattenanläggningarna på grund av risk för ledningskrockar. Utredningen behöver kompletteras med platsspecifika lösningar utformade med hänsyn till befintliga underjordskonstruktioner och föreslagna gatussektioner. Fokus bör i utredningen ligga på omhändertagande av dagvatten från högförorenade markanvändningar, snarare än takytor. Gällande takytor som tillrinningsområden behöver möjlighet till anslutning förtydligas. Föreslagna dagvattenlösningar behöver säkerställas genom reglering i plankartan. SVOA framför att näringsläckage är ett känt problem för gröna tak och att utredningen behöver ta ställning till denna risk då en hög andel gröna tak föreslås. Det är svårt att avgöra om de gröna taken tagits med i föroreningsberäkningarna. Indata till föroreningsberäkningar kan förtydligas. Resonemang bör föras om föreslagen dagvattenhantering lever upp till intentionerna i dagvattenstrategin och åtgärdsnivån. Utöver detta framför SVOA att dagvattenutredningen behöver kompletteras utifrån stadens checklista för dagvattenutredningar.

El, energiförsörjning och tele

Tillgänglig effekt i befintligt elnät är begränsad, varför nytt elnät och nya nätstationer krävs i området för att klara elförsörjningen för tillkommande och förändrad bebyggelse. *Ellevio* rekommenderar minst två nya nätstationer inom planområdet, med förutsättning att bebyggelsens uppvärmning och energilösningar tidigt stäms av mot planerat elnät och att fjärrvärme används. Likaså behöver intilliggande detaljplaners planerade elnätslösningar och tidplaner stämmas av, då lägen för nätstationer behöver bestämmas i förhållande till planerade belastningar, eldistributionsavstånd i området och i enlighet med *Ellevios* funktionskrav. Plankartan behöver förse med planbestämmelse E, teknisk anläggning.

Tillräckligt stora ytor inom allmän platsmark behöver reserveras för *Ellevios* anläggningar och förutsättningar ges för åtkomst vid drift- och underhållsåtgärder. Lägen av nätstationer bör väljas utifrån rekommendationer för lägsta grundläggningsnivå, liksom utifrån myndigheters rekommendationer avseende buller, magnetfält och skyfall. Planerade utrymmen för nätstationer ska stämmas av med *Ellevio*. *Ellevio* rekommenderar i första hand fristående nätstationer i markplan med direkt åtkomst till allmän platsmark för ledningsstråk som angör nätstationerna. Inhytt nätstation i byggnad ska lokaliseras mot yttervägg nära allmän platsmark så att kabelvägar minimeras.

Ellevio har befintligt ledningsnät inom planområdet, vilket måste beaktas om åtgärder inom allmän platsmark blir aktuella. Befintligt lokalnät behöver anpassas till planåtgärderna, varför utrymmen inom allmän plats behöver ges till nya ledningar för eldistribution. Om *Ellevios* ledningar hamnar inom kvartersmark måste dessa ytor regleras som U-område i plankartan.

Ellevio önskar att bli kallade till ledningssamordning. Planens effektbehov för byggkraft och permanenta anslutningar behöver också presenteras för och stämmas av med *Ellevio* i ett tidigt skede. Åtgärder i *Ellevios* befintliga anläggningar utförs efter beställning till *Ellevio* samt bekostas av beställare.

Skanova har markförlagda teleanläggningar inom planområdet. *Skanova* önskar att i den mån det går behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flytt. Tvingas *Skanova* vidta åtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter *Skanova* att den part som initierar åtgärden bekostar det.

Avfallshantering

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) framför att all insamling av förpackningar ska ske fastighetsnära år 2027, varför det bör möjliggöras för källsortering av förpackning. Verksamheter som riskerar att släppa ut mer fett än vad normalt hushållsavloppsvatten innehåller ska ha en typgodkänd fettavskiljare installerad samt att angöring vid tömning ska utformas på ett arbetsmiljömässigt godtagbart sätt. Dragvägen mellan miljörum och uppställningsplats bör inte överstiga 10 m, samt vara lättframkomlig. SVOA framför att angöringsplatserna ska anpassas efter aktuella hämtfordon och anordnade så att inte övrig trafik blockeras. I övrigt belyser SVOA att avfallshanteringen ska följa riktlinjerna i dokumentet Projektera och bygg för god avfallshantering.

Räddningstjänst

Länsstyrelsen framför att kommunen behöver redovisa framkomlighet för utryckningsfordon vid översvämning samt att nödvändiga åtgärder behöver regleras på plankartan.

SSBF framför att insatsmöjligheter och åtkomst till angreppspunkt bör säkerställas i nästa skede. En insatsstrategi bör utarbetas som säkerställer åtkomst, liksom en plan som möjliggör strategin.

Ett par *boende* lyfter frågan om brandsäkerhet kopplat till hög bebyggelse, varav en menar att räddningstjänsten ofta rycker ut i området.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I granskningsskedet kommer dagvattenutredningen kompletteras. Samordning med Svoa kommer att behöva ske angående föreslagen trädträd längs Gjörwellsgatan och befintliga VA-ledningar.

Frågor som rör behovet av nytt elnät och placering av nya nätstationer för att klara elförsörjningen kommer att studeras vidare i granskningsskedet. Likaså kommer en eventuell påverkan på teleanläggningar inom planområdet att studeras.

Även frågor som rör avfallshanteringen och räddningstjänstens framkomlighet kommer att studeras vidare i granskningsskedet.

Hälsa och säkerhet

Remissinstanserna lyfter framför allt synpunkter kring översvämning och markföroreningar. Länsstyrelsen och Miljö- och hälsoskyddsnämnden uppmärksammar att det finns flera lågpunkter som medför en översvämningrisk vid skyfall samt att översvämning behöver utredas och hanteras inför granskning.

Länsstyrelsen och Miljö- och hälsoskyddsnämnden framför även att funnits verksamheter inom och i anslutning till området som kan ha orsakat olika föroreningar, vilket behöver utredas närmare i nästa skede. *Boende* lyfter främst synpunkter som berör buller.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) påtalar att det finns ett antal skyddsrum inom planområdet och att det oftast krävs tillstånd och dispenser för exempelvis tillstånd eller avveckling av skyddsrumsfunktion.

Översvämning vid skyfall

Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning att ledningsnätets kapacitet behöver utredas. Översvämning från ett 100-årsregn behöver framför allt hanteras på markytan, varför skyfallsanalysen behöver kompletteras med planerad höjdsättning, ny bebyggelse samt planerade åtgärder. Inom planområdet finns flera lågpunkter som medför en översvämningssrisk för både befintlig och ny intilliggande byggnader. Kommunen behöver redovisa konsekvenserna vid översvämning av befintliga byggnader samt bedöma åtgärdsbehovet. Tillkommande bebyggelse bör planeras så att den inte riskerar att ta eller orsaka skada vid en översvämning. Ny bebyggelse behöver bidra till att minska sårbarheten för eventuella översvämningar i hela området.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden framför att instängda områden som riskerar att översvämmas vid skyfall behöver utredas och hanteras inför granskning.

Markföroreningar

Inom planområdet har det funnits tryckeri- och drivmedelsverksamhet, varför kommunen avser att studera föroreningssituationen samt ta ställning till behovet av sanering. *Länsstyrelsen* framför att kommunen behöver säkerställa att det inte finns föroreningar från tidigare verksamheter, varken inom eller utanför planområdet i mark och grundvatten, som kan påverka människors hälsa negativt.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden framför att det i och omkring planområdet har det funnits verksamheter som kan ha orsakat olika föroreningar som kan utgöra risk för människors hälsa. Exempelvis har det tidigare funnits tryckeriverksamhet inom planområdet där det använts klorerade lösningsmedel och tungmetaller. I det fortsatta planarbetet behöver föroreningssituationen i mark och grundvatten utredas för att klargöra behovet av saneringsåtgärder. Eventuella källor till klorerade lösningsmedel bör kartläggas i tidigt skede då sådana föroreningar kan vara svåra att åtgärda. Om föroreningar påträffas ska miljöförvaltningen underrättas.

Buller och vibrationer

Planen innehåller inte bostäder, men befintliga bostäder är nära belägna planerade kontor och centrumverksamhet, varför *Länsstyrelsen* framför att eventuellt fläktbuller som kan uppkomma bör hanteras i planprocessen.

Flera *boende* lyfter att planförslaget kommer medföra ökat buller. Dels under byggskedet, dels då tillkommande bebyggelse är belägen inom Bromma flygplats inflygningskorridor.

Risk

Planområdet är lokaliserat under inflygningen till Bromma flygplats. *Swedavia* framför att planområdets totalhöjder ej kommer påverka flygplatsens in- och utflygningsprocedurer, men att den västra delens totalhöjd på +97 m över havet är något hög, då den hinderbegränsade horisontella ytan medger en totalhöjd upp till +95 m över havet på platsen. *Swedavia* framför att de hinderbegränsade ytorna bör hållas. Om föreslagna totalhöjder önskas att behållas behöver *Swedavia*- Bromma flygplats analysera den möjligheten. *Storstockholms brandförsvär* (SSBF) efterfrågar en beskrivning, dels av hur detaljplanen påverkar risknivån avseende inflygningen, dels av de begränsningar och konsekvenser som inflygningen innebär för detaljplanen.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

I det fortsatta arbetet kommer föroreningssituationen att studeras och ställning tas till behovet av sanering av marken för att säkerställa att det inte finns föroreningar från tidigare verksamheter i mark eller grundvatten som kan påverka människors hälsa negativt.

Översvämningsrisken kommer att studeras vidare och så att tillkommande bebyggelse planeras på ett sådant sätt att den eller befintlig bebyggelse ej riskerar att ta eller orsaka skada vid en översvämnings vid ett 100-årsregn.

Avseende riskhantering förknippad med Bromma flygplats har risker förknippad med inflygning och acceptabla risknivåer studerats i samband med riksintressepreciseringen. I preciseringen beskrivs det att det underlaget kommer att ligga till grund för bedömningen av nybebyggelses lämplighet avseende riksintresset. Berörda remissinstanser som bevakar frågan har inte bedömt att planförslaget skulle påverka risknivån och bedöms därmed inte behöver utredas vidare i ramen för detta planarbete.

Frågor berörande eventuellt fläktbuller kommer att studeras vidare

i det fortsatta arbetet.

Övriga miljö- och klimataspekter

Remissinstanserna framför synpunkter som berör miljö kvalitetsnormer för vatten (MKN). Exempelvis efterfrågar Länsstyrelsen ett tydliggörande kring vart dagvatten planeras ledas och konsekvenserna av detta för att kunna bedöma dess påverkan på recipienterna. *Samfundet S:t Erik* och *boende* är kritiska till rivning av befintlig bebyggelsen utifrån hållbarhetsperspektiv.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden framför att en planbestämmelse som möjliggör installation av solceller på taken bör övervägas om behov uppkommer i ett senare skede och för att minska klimatpåverkan hänvisar nämnden till stadens handlingsplan för cirkulärt byggande för inspiration och stöd.

Samfundet S:t Erik framhåller att bevarande av bebyggelse är att föredra ur hållbarhetsperspektiv och ligger i linje med stadens uttalade mål att begränsa rivningar.

Ett flertal *boende* anser att rivning av befintlig bebyggelse leder till negativ miljöpåverkan, ökad materialanvändning samt fler transporter i området. Bebyggelse i trä lyfts av några boende som mer hållbart.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Länsstyrelsen råder kommunen att bearbeta miljökonsekvensbeskrivningen. En boende är negativ till att den upprättade miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) enbart omfattar förslagets påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.

Miljö kvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen framför att kommunen behöver klargöra vart dagvatten kommer att ledas samt konsekvenserna av detta för att kunna bedöma dess påverkan på recipienterna. I båda recipienterna har flera kvalitetsfaktorer/näringsämnen den lägsta statusklassen. Koncentrationerna av dessa ämnen får inte öka i recipienterna. Dagvattenutredningen behöver omfatta belastningen av samtliga aktuella ämnen uppskattas, liksom beräkningar från hela planområdet. Marken kan vara förorenad på grund av tidigare verksamheter inom och i anslutning till planområdet, vilket behöver utredas närmare i nästa skede. Om föroreningar påträffas behöver kommunen visa att dessa inte riskerar att förorena recipienterna.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Dagvatten studeras vidare i nästa skede, var dagvatten planeras ledas samt konsekvenserna av detta kommer tydliggöras. Likaså kommer detaljplanens påverkan på recipienterna att studeras.

Miljökonsekvensbeskrivningen kommer att bearbetas i granskningsskedet. Läs vidare under temat Landskapsbild/stadsbild och riksintresset. Stadsbyggnadskontoret har enligt 6 kap. 9-10 §§ miljöbalken haft samråd med Länsstyrelsen angående omfattningen av och detaljeringsgraden i miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Länsstyrelsen kom fram till att MKB bör omfatta förslaget påverkan på riksintresset för kulturmiljövården.

Planbestämmelser som rör miljö- och klimataspekter kommer att studeras vidare under kommande skede.

För att minska den klimatpåverkan som rivningar och nybyggnationer innebär har byggaktören tagit fram ett hållbarhetsprogram. Byggaktören avser att de nya byggnaderna ska utformas utifrån miljöcertifieringssystem som hanterar energiprestanda, inomhusklimat, vattenhushållning, avfall mm. Läs vidare under temat Arkitektur, gestaltning och kulturmiljö.

Byggnation och genomförande

Ett flertal synpunkter från *boende* berör olägenheter i samband med byggnation och genomförande av detaljplanen, exempelvis i form av buller, trafik och avgaser. Några boende befärar att det kommer upplevas som stökigt i området under byggnation och undrar var arbetsbodar kommer att placeras.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Kommunen ansvarar för genomförandet av allmän platsmark, vilken enbart omfattas av torg- och parkyta. Byggaktören ansvarar för genomförandet av resterande mark, vilken är planlagd som kvartersmark. Denna mark omfattas bland annat av bebyggelse med underbyggt garage.

Byggnation innebär olägenheter såsom buller, damm och ibland avstängda områden. Omfattningen av störningar varierar under olika skeden, men är generellt särskilt påtagligt för närboende under sprängnings- och grundläggningsarbeten. Byggaktörer ska hålla sig till Naturvårdsverkets riktlinjer för buller från byggarbetsplats. Om arbetet väntas ge högre bullernivåer än angivna riktlinjer ska information till kringboende ges. Förhoppningen är att närboende och verksamma i området på sikt

kommer att uppleva ökade kvaliteter och vistelsevärden på platsen jämfört med idag.

Övriga frågor

I detta tema har resterande frågor samlats som inte passar in i ovan nämnda teman. Exempelvis framför *Exploateringskontoret* synpunkter kring avtal och ekonomi och *Lantmäterimyndigheten* synpunkter kring hur plankartan kan tydliggöras utifrån inlösen av mark. *Boende* lyfter bland annat synpunkter om ekonomin i projektet samt kompensation vid minskat fastighetsvärde.

Exploateringskontoret belyser att detaljplanen främst omfattas av enskild fastighetsmark. Kontoret vill tydliggöra att exploateringsavtal ska tecknas mellan fastighetsägaren och staden innan detaljplanen kan antas samt att berörda och föreslagna åtgärder och ombyggnationer inom och i anslutning till allmän platsmark finansieras av byggaktören.

Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun har ingen erinran mot planförslaget, men framför att det för tydlighetens och inlösenmöjligheternas skull är lämpligt att x2-reservatet även får en nedre gräns för utbredningen.

PostNord och övriga postoperatörer i området ska kunna dela ut post miljövänligt, kostnadseffektivt, trafiksäkert och med hänsyn till arbetsmiljön för chaufförer och brevbärare. För att det ska kunna genomföras i praktiken behöver utdelningen standardiseras. I flerfamiljshus ska post kunna tas emot i en fastighetsbox på entréplan.

Några *boende* menar att ekonomiska intressen ligger till grund för planförslaget. Två boende ställer sig frågande till om det är ekonomiskt lönsamt att bygga så högt som möjliggörs i planen. Två boende tror att förslaget kommer påverka fastighetsvärdet på befintlig omgivande bebyggelse och undrar om de kommer kompenseras. Ett par boende föreslår att tillkommande bebyggelse i stället placeras inom fastigheten som där den ryska ambassaden idag är lokaliserad.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Exploateringsavtal kommer tecknas mellan fastighetsägaren och kommunen innan detaljplanen antas. Åtgärder och ombyggnationer inom och i anslutning till allmän platsmark finansieras av byggaktören. Planbeskrivningen kommer att förtydligas kring dessa frågor.

Planbestämmelser som tex x2, kommer att ses över under granskningsskedet.

Planförslaget möjliggör en standardiserad utdelning av post. Detaljplanen innehåller inte några bostäder i flerbostadshus.

Planförslaget grundar sig på stadens översiktsplan, den politiska viljeinriktning som finns i Planprogrammet för Marieberg, och på det politiska uppdraget som stadsbyggnads har fått av stadsbyggnadsnämnden genom beslut om start-pm 2019. Stadsbyggnadskontoret bedömer att platsen är lämplig för förtätning. Tillkommande bebyggelse bedöms inte som möjlig att placera inom ryska ambassadens fastighet. Den nya bebyggelsen finansieras av fastighetsägaren som har gjort bedömningen att projektet är ekonomiskt lönsamt. Staden kompenserar inte för ett eventuellt påverkat fastighetsvärde.

**Stadsbyggnadskontorets sammanvägda
ställningstagande**

Stadsbyggnadskontoret ställer sig positivt till en utveckling av området. Förslaget innebär en mer effektiv markanvändning på redan exploaterad mark, centralt i Stockholm med närhet till kommunikationer. Förslaget bidrar till utvecklingen av Marieberg genom att tillskapa urbana och rumsliga kvaliteter som idag saknas. Fler attraktiva och trygga offentliga rum, mötesplatser, tvärkopplingar, gång och cykelstråk tillskapas genom förslaget.

Planförslaget möjliggör ca 2500 arbetsplatser, vilket stärker Marieberg som arbetsplatskluster och som även bedöms vara positivt för Stockholm i stort. Tillkommande bebyggelse med arbetsplatser möjliggör och skapar ett bredare underlag för kommersiell och offentlig service i området, som idag bedöms ha relativt liten tillgång till detta.

Planområdet är utpekad i ÖP som stadsutvecklingsområde och programmet för Marieberg visar en politiskt viljeinriktning att förtäta i Marieberg med bland annat högre byggnader. Planförslaget bedöms därmed ligga i linje med ÖP och programmets inriktning.

Stadsbyggnadskontoret gör likt Länsstyrelsen bedömningen att det är möjligt att uppföra ytterligare höga byggnader i Marieberg inom fastigheterna Trängkåren 6 och 7. Stadsbyggnadskontoret delar även Länsstyrelsen bedömning att Mariebergs karaktär med sina olikformade höga byggnader ger unika förutsättningar till komplettering av ny högre bebyggelse. Kontoret anser att båda platserna ska studeras vidare för högre bebyggelse.

Flera remissinstanser och Länsstyrelsen menar att förslaget behöver bearbetas, att volymerna upplevs som breda och att stadsbilden med befintligt förslag upplevs som ”rörig”. I nästa skede kommer förslaget att bearbetas för att bättre anpassas till omkringliggande bebyggelse, landskapsbilden/stadsbilden och riksintresset för kulturmiljövården. Stadsbyggnadskontoret ser genom ett bearbetat förslag möjligheten att utveckla Mariebergs kluster, berika dess komposition och stadens siluett. Stadsbyggnadskontoret avser att fördjupa kunskapen kring frågor som rör kulturmiljön, stadsplanens karaktär mm. I nästa skede då bebyggelsens detaljutformning studeras bedöms konsekvenserna kunna mildras bland annat genom att föreslagen bebyggelse anpassas i volym, gestaltning och material till sin omgivning, till stadssiluetten och till kulturmiljön.

Framtaget förslag påverkar omgivningen främst genom ökad skugga men också med försämrade vindkomfort. Omgivande bebyggelse och platser kommer att påverkas med en förändrad skuggbild, och en förändrad skuggbild bedöms vara acceptabel. I nästa skede kommer volymerna att bearbetas och utformas med avsikt att ytterligare minska skuggpåverkan på omgivningen. Beträffande vindförhållanden, är det av yttersta vikt att åtgärder tas fram för att förbättra vindförhållandena så att fortsatt god komfort säkerställs i utemiljön.

För att möjliggöra den nya bebyggelsen föreslås tre byggnader rivas. Ingen remissinstans avstyrker föreslagna rivningar men tre remissinstanser Skönhetsrådet, Stadsmuseet och Samfundet S:t Erik skriver att kontorsbyggnaden inom fastigheten Trängkåren 6 bör bevaras.

Stadsbyggnadskontoret anser att det finns starka skäl att riva de tre byggnaderna för att möjliggöra den nya bebyggelsen och utvecklingen av Marieberg.

Kontoret bedömer att en rivning av parkeringshuset och kontorshuset är nödvändigt för att nå detaljplanens mål och programmet för Mariebergs mål om en levande stadsmiljö. Planförslaget ger möjlighet utveckla Gjörwellsgatan till en levande stadsgata och aktivt stråk men det förutsätter att parkeringshuset

med sina ramper och slutna fasader och kontorshuset med sitt nedsänkta läge som omöjliggör fungerande bottenvåningar rivs. Kontoret konstaterar att föreslagna rivningar inte påverkar kulturmiljövärdena i någon större grad.

För att minska den klimatpåverkan som rivningar och nybyggnationer innebär har byggaktören tagit fram ett hållbarhetsprogram. I den föreslås en cirkulär bygg- och rivningsprocess med åtgärder som återbruk och återvinning av material. Vidare föreslås att de nya byggnaderna utformas utifrån miljöcertifieringssystem som hanterar energiprestanda, inomhusklimat, vattenhushållning, avfall mm.

Sammantaget beaktat så anser stadsbyggnadskontoret att det finns starka skäl att riva de tre byggnaderna för att möjliggöra programmet för Mariebergs mål om en levande stadsmiljö och tillföra kontorsarbetsplatser av hög klass, med hållbar standard och minskad energiförbrukning i drift.

Föreslagna förändringar

Med anledning av de synpunkter som framförts under samrådet kommer följande frågor att studeras vidare:

Utifrån ingripandegrunderna behöver planförslaget bearbetas utifrån frågor som rör:

Riksintresset för kulturmiljövården:

- Förslaget i nuvarande form leder till påtaglig skada på riksintresset, förslaget behöver bearbetas
- MKB förtydligas och bearbetas.
- Plankartan kompletteras med bestämmelser.

Hälsa och säkerhet:

- Dagvattenutredningen kompletteras avseende miljökvalitetsnormer, skyfall, åtgärder och konsekvenser
- Föroreningssituationen och eventuella åtgärder studeras.

Övrigt:

- Trafikutredningen kompletteras med studier av bland annat olika funktioner, gatusektioner, bussars framkomlighet, busshållplatsers läge, belysning mm
- Behovet av nytt elnät och placering av nya nätstationer studeras.
- Påverkan av buller (fläktbuller) och avfallshanteringen utreds och redovisas
- Ny trädrad utmed Gjörwellsgatan. Dispens från det generella biotopskyddet behöver sökas hos Länsstyrelsen, samordning

med Svoa behöver ske angående föreslagen trädtrad och befintliga VA-ledningar.

- Utformningen av torgytan studeras närmare och åtgärder föreslås för att säkerställa att jätteen inte skadas vid genomförandet av planen eller av den förändrade markanvändningen.
- Trygghetsaspekten behöver beaktas vid t.ex. utformning av mötesplatser.
- Planbeskrivningen kompletteras med bland annat redovisning av mobilitetsåtgärder för cykel, ytor för cykelparkering, entréer till cykelgarage, förtydligande kring avtal (exploateringsavtal)
- Planbestämmelser som bland annat rör kulturmiljöfrågor, miljö- och klimataspekter, x2 höjdbegränsningar införa på plankartan

Bearbetning av volymer och gestaltning:

- Den nya bebyggelsen ska gestaltas med höga krav på disposition, volym och arkitektoniskt uttryck. Parallellt uppdrag planeras i kommande skede.
- Den nya bebyggelsen ska anpassas till omkringliggande bebyggelse, landskapsbilden/stadsbilden och riksintresset för kulturmiljövården.
- Den nya bebyggelsen ska utformas och gestaltas med avsikt att minska dess skuggpåverkan på omgivningen och för att säkerställa god vindkomfort i utemiljön

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr 2019-07418. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Statliga och regionala myndigheter och förbund

145. & 231 Länsstyrelsen

Länsstyrelsen bedömer utifrån ingripandegrunderna att planförslaget behöver bearbetas gällande frågor som rör riksintresse för kulturmiljövården, miljö kvalitetsnormer för vatten samt hälsa och säkerhet avseende förorenade områden och risk för översvämning. Länsstyrelsen lämnar rådgivande synpunkter kring frågor som rör naturmiljö, kulturmiljö, buller och social hållbarhet. Information lämnas även rörande planens genomförbarhet avseende biotopskydd samt formaliafrågor gällande planbestämmelser och pågående revidering av riksintresse för kulturmiljö.

Planförslaget ligger inom riksintresset för kulturmiljövården Stockholms innerstad med Djurgården. Länsstyrelsen bedömer att planförslaget leder till påtaglig skada av riksintresset, och framhåller följande uttryck som relevanta i sammanhanget: 1900-talets stadsbyggande och bebyggelseutveckling och uttryck för det moderna välfärdssamhället – Tydliga läsbara årsringar i staden. Näringslivets byggnader som symbol för sjöfarts-, handels- och industristaden. Stockholms särdrag och bebyggelsens anpassning till naturen och front mot vattenrummet, väl synliga från många viktiga platser i staden.

Läsbarhet av uttrycken för riksintresset

Höghusen i Marieberg är läsbara som en del av Stockholms årsringar och utgör ett exempel på 1900-talets och modernismens stadsbyggande i Stockholm. DN-skrapan, SvD-huset, Silvieberg och Erlanderhuset bildar gemensamt en tydlig enhet inom den större modernistiska helheten på västra Kungsholmen. Byggnaderna har var för sig en tydlig identitet, men med ett medvetet förhållningssätt till varandra. Höghusen är karaktäristiska för senmodernismens strävan efter storskalighet och luftighet. DN-skrapan och SvD-huset utgör två av Stockholms mest välkända kontorsbyggnader, vilket också gör uttrycket för näringslivets byggnader läsbart på platsen. Särskilt DN-skrapan utgör ett av Stockholms mest kända landmärken. Höghusen i Marieberg är läsbara i det större stadslandskapet med anledning av de uttryck som nämns ovan. Byggnaderna är väl synliga från många viktiga utsiktspunkter och går att uppleva på både långt och kort håll tack vare sin placering på en höjd intill Mälaren. Från flertalet av de viktiga vyerna inom riksintresset, som Skinnarviksberget, Monteliusstigen och

Riddarholmen, upplevs bebyggelsen som att den reser sig från en trädklädd höjd. Detta är tydligt avvikande från de ensamt placerade högre byggnader från samma tid som reser sig ovanför stenstadens bebyggelsemassa. Kommunens bedömning behöver därför grunda sig på att Marieberg är en del av fronten mot vattenrummet och anpassningen till naturen. Höghusen går också att uppleva från platser utanför riksintresset, som från Gröndal, Essingeöarna och Brommas östra strand, vilket ytterligare ger tyngd åt frågan om den riksintressanta fronten mot vattenrummen och Mälaren. Vidare bedömer Länsstyrelsen att stadssiluetten, som det är formulerat i värdetexten för riksintresset, inte är tydligt läsbar vid Marieberg.

Påverkan på uttrycken

Vid programsamrådet bedömde Länsstyrelsen att ett genomförande av programmet inte leder till påtaglig skada på riksintresset, men att framtida detaljplaner behöver utformas med stor hänsyn till de kulturhistoriska värdena. Då plankartan möjliggör en stor variation i byggnadernas utformning menar Länsstyrelsen att denna synpunkt ej beaktats, varför Länsstyrelsen bedömer att planförslaget leder till påtaglig skada på riksintresset. Plankartan möjliggör sammansatta volymer med en maxhöjd över nollplanet på 96 respektive 97 m. Volymerna är påtagligt breda jämfört med befintliga höghus som har slanka profiler. Detta leder till att höghusen inte längre upplevs som en komposition med fyra tydliga solitärer, utan som en sammansatt enhet. Detta försvårar påtaglig förståelsen av de historiska planerings- och gestaltungsideal som idag är läsbara på platsen. DN-skrapan kommer också att döljas på ett sätt som gör att dess roll som landmärke inte längre är läsbar. Sammantaget bedömer Länsstyrelsen att förslaget leder till påtaglig skada, med hänsyn till att det förvanskar läsbarheten av uttrycken för det moderna välfärdssamhället och dess stadsbyggande, stadens årsringar, fronten mot vattenrummet och näringslivets byggnader. Även i gatumiljön vid låg- och höghusen kan de riksintressanta värdena som nämns ovan upplevas. Påverkan i denna skala är inte av sådan karaktär att det har betydelse för Länsstyrelsens bedömning om påtaglig skada.

Länsstyrelsen bedömer det möjligt att uppföra ytterligare högre hus i Marieberg, men framför att föreslagna byggnader tydligare behöver anpassas till Mariebergs befintliga karaktär. Även en gestaltning där volymerna delas upp i flera högre och lägre delar kan få tydlig påverkan på riksintresset, eftersom byggnadernas djup gör att de enskilda byggnaderna blir svårare att läsa av. I det fortsatta arbetet behöver tillkommande byggnader tydligare anpassas till Mariebergs befintliga karaktär. Gestaltningen behöver vara förutsägbar och tydlig. Vidare behöver de tillkommande volymerna i högre utsträckning anpassas till närliggande bebyggelse. Det finns utrymme för att ge tillkommande högre hus en tydlig egen identitet, eftersom Marieberg

karaktäriseras av solitärer i grupp, men de behöver i högre grad förhålla sig till stadsplanens karaktär. För att byggnadernas individualitet och den modernistiska stadsplanen ska vara läsbar behöver rumslig luftighet eftersträvas. Särskilt byggnaden som i planförslaget placeras mellan DN-skrapan och SvD-huset behöver utformas med omsorg eftersom den har stor inverkan på relationen mellan dessa två byggnader. Kommunen behöver precisera gestaltningen av de tillkommande byggnaderna och införa planbestämmelser som säkerställer denna. Marieberg ger unika förutsättningar inom riksintresset eftersom de fyra byggnadernas individuella och samtidigt sammansatta karaktär öppnar upp för kompletteringar. Länsstyrelsen bedömer samtidigt att det finns en begränsad tålighet för kompletteringar. Vidare behöver kommunen göra fler visuella analyser av planförslaget. Bedömningar om påverkan på riksintresset behöver utgå från uttrycken.

Miljökvalitetsnormer för vatten

I den norra delen av planområdet föreslås dagvatten ledas via kombinerat ledningsnät med utlopp i Strömmen, medan dagvatten i den södra delen av planområdet föreslås att ledas till två separata dagvattenledningar med utlopp i Riddarfjärden. För att Länsstyrelsen ska kunna göra en bedömning av påverkan på recipienterna behöver kommunen klargöra vart dagvattnet kommer att ledas samt konsekvenserna av detta. I båda recipienterna är flera kvalitetsfaktorer/näringsämnen klassificerade i den lägsta statusklassen. Koncentrationerna av dessa ämnen får inte öka i recipienterna. Dagvattenutredningen behöver kompletteras så att belastningen av samtliga aktuella ämnen uppskattas samt med beräkningar från hela planområdet, inklusive alla tak. Marken kan vara förorenad på grund av tidigare verksamhet, varför markföroreningar ska utredas i nästa skede. Om föroreningar påträffas behöver kommunen visa att dessa inte riskerar att förorena recipienterna.

Hälsa och säkerhet

Förorenade områden

Inom planområdet har det funnits grafisk tryckeri- och drivmedelsverksamhet, varför kommunen avser att studera föroreningssituationen samt ta ställning till behovet av sanering. Kommunen behöver säkerställa att det inte finns föroreningar från tidigare verksamheter, varken inom eller utanför planområdet i mark och grundvatten, som kan påverka människors hälsa negativt.

Översvämningsrisk

Inom planområdet finns flera lågpunkter som medför en översvämningsrisk för både befintlig och ny intilliggande

byggnader. Länsstyrelsen anser att tillkommande bebyggelse ska planeras så att den inte riskerar att ta eller orsaka skada vid en översvämning vid ett 100-årsregn. Ny bebyggelse som planeras i områden med befintlig bebyggelse behöver bidra till att minska sårbarheten för eventuella översvämningar i hela området. Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning att ledningsnätets kapacitet behöver utredas. Översvämning från ett 100-årsregn behöver framför allt hanteras på markytan, varför skyfallsanalysen behöver uppdateras med planerad höjdsättning, ny bebyggelse samt planerade åtgärder för att säkerställa skyfallshantering. Lågpunkter inom planområdet medför en översvämningrisk för befintlig bebyggelse. Kommunen behöver redovisa konsekvenserna vid översvämning av dessa byggnader samt bedöma åtgärdsbehovet. Kommunen behöver även redovisa framkomlighet för utryckningsfordon vid översvämning. Nödvändiga åtgärder behöver regleras på plankartan.

Råd om tillämpning av 2 kap. PBL

Det är positivt att kommunen avser att bevara två särskilt skyddsvärda ekar. Den ena eken har en stamdiameter på drygt 100 cm och skyddas i plankartan. Den andra har en stamdiameter på ca 110 cm och benämns som en jätteek i planbeskrivningen. Länsstyrelsen menar att även jätteeken bör skyddas i plankartan. Området kring jätteeken planläggs som allmän plats, torg. Kommunen bör redovisa hur torgytan kring eken ska utformas och vilka åtgärder som planeras att vidtas för att eken inte ska ta skada av den förändrade markanvändningen samt i samband med anläggningsarbeten.

Länsstyrelsen bedömer att ytterligare påbyggnad på DN-skrapans lågdel kan ge små negativa effekter på de kulturhistoriska värdena. Gestaltningen av påbyggnaden bör vara tydlig och anpassas till byggnadens kulturhistoriska värden. Länsstyrelsen förstår behovet av att omvandla av Lastgatan, men lyfter risken att en sådan förändring inte omhändertar de industrihistoriska värdena som finns på platsen. Det är därför viktigt att uttryck för lastning och industri som finns läsbara i lågdelarnas fasader idag omhändertas i planen.

Länsstyrelsen framför att miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) bör bearbetas för att bättre överensstämma med bedömningsgrunderna för riksintresset för kulturmiljövården. Påverkan på uttrycken i värdetexten ska bedömas, kommunen behöver analysera hur och på vilket sätt uttrycken är läsbara samt vilka visuella och funktionella samband inom riksintresset som är läsbara på platsen. Länsstyrelsen råder kommunen att bearbeta MKB:n så att den tydligare tar sin utgångspunkt i uttrycken.

Planen innehåller inte bostäder, men befintliga bostäder är nära belägna planerade kontor och centrumverksamhet, varför eventuellt fläkbuller som kan uppkomma bör hanteras i planprocessen.

Planen syftar bland annat till att bidra till mer attraktiva och trygga offentliga rum. Då planområdet till stor del består av arbetsplatser är det en obalans mellan dag- och nattbefolkning på platsen. Detta förstärker planförslaget delvis, men kommunen ser en möjlighet att öka tryggheten på kvällstid genom att möjliggöra för service. Länsstyrelsen delar kommunens uppfattning om att området bör utformas så att framtida komplettering med bostäder är möjligt.

Länsstyrelsen påpekar att högre hus påverkar lokalklimatet och understryker att buller-, vind- och dagsljusförhållanden bör beaktas i utemiljön.

Övriga synpunkter av betydelse för planens genomförbarhet

Länsstyrelsen bedömer att de fem lindarna utmed Gjörwellsgatans utgör en allé som omfattas av det generella biotopsskyddsbestämmelserna. Bestämmelserna innebär att det är förbjudet att skada naturmiljön (träden). Planen bör anpassas så att dess utformning inte är i strid med skyddet. Om det inte är möjligt att anpassa utformningen krävs dispens från det generella biotopsskyddet.

Det är positivt att DN-skrapan och SvD-huset får skyddsbestämmelser som omfattar såväl låg- som högdelar. Länsstyrelsen rekommenderar att relevanta q- och k-bestämmelser återges på plankartan.

Länsstyrelsen har tagit fram ett reviderat förslag till riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården, vilket har överlämnats till Riksantikvarieämbetet som förväntas fatta beslut inom kort. Detta kan eventuellt påverka vilka analyser som behöver göras i nästa skede.

154. Region Stockholm / Trafikförvaltningen

Trafikförvaltningen efterfrågar ett förtydligande kring Gjörwellsgatans planerade utformning fram till korsningen Gjörwellsgatan/Rålambsvägen då informationen skiljer sig åt i planbeskrivning och trafikutredning. Om busskörfält planeras att tas bort behöver kommunen föra en dialog med Trafikförvaltningen och förslaget analyseras. Vidare framhålls att korsningen behöver dimensioneras för att klara bussarnas svängradie, vilket säkerställs med körspåranalys.

Busshållplatserna Fyrverkarbacken och Wivalliusgatan föreslås slås ihop till en, strax väster om befintlig hållplats Fyrverkarbacken. Trafikförvaltningen bedömer en hopslagning och de gångavstånd som det innebär som acceptabel, men framför att konsekvenserna för de som får längre gångavstånd bör beskrivas i planbeskrivningen.

Trafikförvaltningen ser behov av en tydligare beskrivning och illustrering av lokalisering av hållplatsläget i östlig riktning och hållplatstyp i båda riktningarna. Hållplatsen i västlig riktning illustreras som fickhållplats, vilket inte är önskvärt för stomtrafik utifrån framkomlighetsperspektiv. Det är av vikt att hållplatslägena har tillräcklig kapacitet för att hantera befintlig busstrafik och framtida trafikökning. Utifrån dagens turtäthet och utvecklingsprognos samt planerad utveckling i området finns behov av dubbelt hållplatsläge. En fortsatt dialog med Trafikförvaltningen behövs för att säkerställa rätt hållplatstyp och kapacitet.

Gällande föreslagna angöringszoner på Gjörwellsgatan efterfrågar Trafikförvaltningen tydliggörande kring placering och mått. Det är av vikt att säkerställa en fungerande funktion för både angöringszoner och busshållplatser. Stombusstrafikens framkomlighet bör studeras vidare genom förslagsvis mikrosimulering för att säkerställa en god framkomlighet.

I övrigt framhålls att utformning av hållplats och gator som trafikeras med buss ska följa Region Stockholms riktlinje RiGata-Buss, likaså angöringsytor längs dessa gator.

106. Storstockholms Brandförsvär

Planområdet är lokaliserat under inflygningen till Bromma flygplats. Storstockholms brandförsvär (SSBF) efterfrågar en beskrivning, dels av hur detaljplanen påverkar risknivån avseende inflygningen, dels av de begränsningar och konsekvenser som inflygningen innebär för detaljplanen. SSBF skickar ger även allmänna råd kring möjlighet till räddningsinsats. Insatsmöjligheter och åtkomst till angreppspunkt bör säkerställas i nästa skede. En insatsstrategi bör utarbetas som säkerställer åtkomst, liksom en plan som möjliggör strategin.

101. Trafikverket

Trafikverket har ingen erinran mot planförslaget.

89. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) avstår från att yttra sig i rubricerat detaljplaneärende. MSB påtalar dock att det finns ett antal skyddsrum inom planområdet och att det oftast krävs tillstånd och dispenser för exempelvis tillstånd eller avveckling av skyddsrumsfunktion.

137. Luftfartsverket

Luftfartsverket (LFV) har i egenskap av boende för CNS-utrustning inget att erinra mot detaljplanen.

150. Swedavia AB

Planområde är lokaliserat inom påverkansområdet för hinder i Bromma Stockholms riksintresseprecisering. Swedavia framför att planområdets totalhöjder ej kommer påverka flygplatsens in- och utflygningsprocedurer, men att den västra delens totalhöjd på +97 m ö.h. är något hög, då den hinderbegränsade horisontella ytan medger en totalhöjd upp till +95 m ö.h. på platsen. Swedavia framför att de hinderbegränsade ytorna bör hållas och rekommenderar att möjligheterna ses över till att sänka planens totalhöjd med 2 m. Om föreslagna totalhöjder önskas att behållas behöver Swedavia-Bromma flygplats analysera den möjligheten via en påverkansanalys och en säkerhetsbevisning med en anmälan till ansvarig myndighet, Transportstyrelsen. Tiden för denna analys bekostas i så fall av planprojektet. Swedavia har i nuläget ingen tids- eller kostnadsuppskattning för detta.

110. PostNord Sverige AB

PostNord och övriga postoperatörer i området ska kunna dela ut post miljövänligt, kostnadseffektivt, trafiksäkert och med hänsyn till arbetsmiljön för chaufförer och brevbärare. För att det ska kunna genomföras i praktiken behöver utdelningen standardiseras. I flerfamiljshus ska post kunna tas emot i en fastighetsbox på entréplan.

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar**115. Lantmäterimyndigheten**

Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun har inget att erinra mot planförslaget, men framför att det för tydlighetens och inlösenmöjligheternas skull är lämpligt att x2-reservatet även får en nedre gräns för utbredningen.

122. Kungsholmens stadsdelsförvaltning / stadsdelsnämnd

Stadsdelsförvaltningen framför att det hade varit önskvärt om planförslaget även innefattade bostäder då platsen redan är kontorstät. Förvaltningen förstår begränsningen Bromma flygplats utgör i dagsläget men framhåller att framtiden för Brommas flygplats är osäker och att förutsättningar för bostäder i detta område kan komma att ändras. Det hade varit intressant med en tydligare och mer aktuell kontorsanalys för att utläsa behovet. För att detaljplanen ska bidra till en trygg och hållbar stadsdel är det angeläget att det skapas förutsättningar för andra funktioner än kontor. En värdefull funktion är exempelvis motions- och simhallen som i och med förslaget kommer att försvinna. Förvaltningen belyser behovet av att skapa liv mellan husen och betonar vikten av att den mänskliga skalan bör stå i centrum vid förtätning av området. Det är relevant att fortsätta studera den höga bebyggelsens påverkan på mikroklimatet samt utarbeta åtgärder för att minska skugg- och vindpåverkan, både för närliggande bebyggelse och offentliga platser.

Planförslaget möjliggör att Signalparken tillgängliggörs med en ny entré från DN-torget samt en koppling till/från Skulpturparken, vilket förvaltningen anser är positivt. Dock efterfrågas en tydligare och mer generös koppling vid Signalparkens sydvästra del, vilket rivningen av parkeringsgaraget möjliggör för. Förvaltningen ser med viss oro på den påverkan som den höga bebyggelsen kan ge på vistelsevärdena i parken och anser att en viktig aspekt i fortsatt planarbete är att minska förslagets negativa konsekvenser såsom vindturbulens och skugga. Förvaltningen ser också att Signalparkens betydelse som mötesplats och rekreativt rum kan bli än större om övriga delar av programmet för Marieberg någon gång genomförs. Förvaltningen anser att föreslagen volym för det höga huset inom Trängskåren 7 bör ses över. Vidare framhålls att stadsutvecklingen i området i större utsträckning ska sträva efter att stärka och utveckla en sammanhängande grönstruktur som kopplar samman grönområdena norr och söder om planområdet.

Stadsdelsnämnden bifaller stadsdelsförvaltningens förslag till remissvar, men vill därutöver tillägga att planförslaget till övervägande del bör innehålla bostäder, varav en del i form av äldre- och seniorbostäder. Nämnden anser att innerstaden i stort och även Kungsholmen redan har gott om kontorsbyggnader. För staden i stort vore det fördelaktigt med fler arbetsplatser utanför innerstaden så fler stadsdelar kan utvecklas mer varierat och pendlandet inte fortsatt i huvudsak gå mot centrala Stockholm. Kollektivtrafiken i Marieberg beskrivs i planförslaget som väl utbyggd, nämndens uppfattning är att kapaciteten är ansträngd,

särskilt söderut. Avslutningsvis framhåller nämnden att utformningen av tillkommande bebyggelse behöver bearbetas så att den antingen anpassas till eller medvetet bryter av mot befintlig arkitektur, relationen till DN-skrapan ska särskilt beaktas.

139. Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden framför synpunkter främst markföroreningar och dagvatten och skyfall som de viktigaste miljöfrågorna, vilka behöver utredas vidare i det fortsatta arbetet.

Nämnden framför att det i och omkring planområdet har det funnits verksamheter som kan ha orsakat olika föroreningar som kan utgöra risk för människors hälsa. Exempelvis har det tidigare funnits tryckeriverksamhet inom planområdet där det använts klorerade lösningsmedel och tungmetaller. I det fortsatta planarbetet behöver föroreningssituationen i mark och grundvatten utredas för att klargöra behovet av saneringsåtgärder. Eventuella källor till klorerade lösningsmedel bör kartläggas i ett tidigt skede då dessa föroreningar kan vara svåra att åtgärda. Om föroreningar påträffas ska miljöförvaltningen underrättas.

Vidare framhålls att dagvattenutredningen behöver kompletteras med mer detaljerad information om vilka dagvattenanläggningar som kan implementeras var i området, samt vilken effekt de har på rening av dagvatten. Informationen som framkommer vid utredning av markföroreningar behöver beaktas och tas hänsyn till i dagvattenutredningen. Nämnden påpekar att dagvattenutredningen även bör inkludera befintlig bebyggelse samt att möjligheterna att avleda vatten från befintliga taktor till nya dagvattenanläggningar studeras och tas med i utredningen. Inför granskning behöver även instängda områden som riskerar att översvämmas vid skyfall utredas och hanteras. Nämnden belyser att dagvattenlösningar bör säkerställas genom reglering i plankartan.

Vidare framhålls att en planbestämmelse som möjliggör installation av solceller på taken bör övervägas om behov uppkommer i ett senare skede och för att minska klimatpåverkan hänvisar nämnden till stadens handlingsplan för cirkulärt byggande för inspiration och stöd. I övrigt efterfrågar nämnden vidare studier av hur förslaget kan innebära mindre skuggpåverkan för befintlig bebyggelse och park.

177. Trafikkontoret

Trafikkontoret ser positivt på den planerade utvecklingen av planområdet. Kontoret önskar en mer detaljerad presentation av

lösningar för trafikfunktioner inom och i anslutning till planområdet för att i tidigt skede kunna arbeta fram ändamålsenliga trafiklösningar. Kontoret ställer sig undrande till om busskörfält mot Västerbroplan inkluderas i arbetsområdet och framför att bussens framkomlighet behöver säkerställas. Kontoret anser att frågan om cykelparkering och mobilitetsåtgärder rörande cykel bör lösas innan nästa skede då detta påverkar hur stora ytor som avsätts samt hur dessa disponeras. Kontoret framhåller exempelvis att cykelparkeringsgarage bör ha entré mot markplan samt att mobilitetsåtgärder för cykel behöver definieras då dessa påverkar parkeringstalet för bilar. Det behöver säkerställas att garaget fyller de tekniska krav för funktioner som beskrivs i planbeskrivningen. Ytterligare medskick från Trafikkontoret för fortsatt arbete är att nya busshållplatser bör utformas enligt RiGata-Buss vilket kan påverka utformningen av DN-torget, belysning i fortsatt skede bör hanteras så tidigt som möjligt samt att illustration i planbeskrivning visar två fordon i vardera riktning på Gjörwellsgratan.

169. Exploateringskontoret

Exploateringskontoret framhåller att planförslaget är förenligt med planprogrammet för Marieberg (2012). Kontoret ställer sig positiva till att pröva bebyggelse i enlighet med detaljplanen och anser att förslaget förhåller sig till områdets bebyggelsestruktur och följer Stockholms grundprincip om att samla hög bebyggelse på utvalda platser. Vidare framhålls att projektet har goda förutsättningar att bidra positivt till områdets offentliga utrymmen med fokus på fotgängare i markplan, vilket förväntas bidra till ökade stadsqualiteter. Exploateringskontoret belyser att detaljplanen främst berör enskild fastighetsmark. Kontoret vill tydliggöra att exploateringsavtal ska tecknas mellan fastighetsägaren och staden innan detaljplanen kan antas samt att berörda och föreslagna åtgärder och ombyggnationer inom och i anslutning till allmän platsmark finansieras av byggaktören.

87. Idrottsförvaltningen

Idrottsförvaltningen har inget att erinra mot planförslaget. Planförslaget innebär att en motions- och simanläggning kommer rivas. Förvaltningen belyser behovet av idrottsplatser i Marieberg utifrån att många skolor är lokaliserade i området. Staden har ingen undervisningsbassäng på Kungsholmen, vilket innebär att behovet av bassängkapacitet inom denna geografi ökar ytterligare. Enligt *Strategi för idrottsanläggningar 2022–2026* råder i nuläget ett underskott på sju undervisningsbassänger i Stockholms stad, varav en inom Kungsholmen. Förvaltningen anser det positivt att

trafikytor i gaturummet frigörs till gående och cyklister eftersom dessa transportsätt bidrar till motion vid förflyttning.

108. Utbildningsförvaltningen

Utbildningsförvaltningen har inga synpunkter i ärendet.

147. Stockholms stadsmuseum / Kulturförvaltningen

Stadsmuseet bedömer att föreslagen detaljplan är möjlig att genomföra i delar, men att planförslaget behöver bearbetas. En ny högdal inom Trängkåren 6 innebär att de båda tidningshusens roll som symbolbyggnader i stadsrummet försvagas. En tillkommande högdal riskerar att i alltför hög grad att ta för sig och konkurrera på bekostnad av befintliga skrapor. Nya volymer breder ut sig och täpper till rymden mellan tidningshusen och reducerar dem från viktiga vyer. Den sammantagna byggrätten resulterar i en rörig stadsbild som tappat sin stringens. Förslaget bedöms ge en för stor negativ påverkan på både SvD-huset men framför allt på DN-skrapan som är en viktig symbolbyggnad som bör stå för sig själv i stadsrummet. Samhällshistoriska och stadsplanehistoriska värden bedöms i alltför hög grad påverkas negativt och därför bör planen omarbetas och den sammantagna byggrätten i den här delen av planområdet minskas.

Museet anser att planområdets västra del, Trängkåren 7 och platsen för befintligt garage, är mindre känsligt och påverkan på de kulturhistoriska värdena blir sammantaget mindre. Men nya volymer blir mycket framträdande från en del vyer och bör därför sänkas och underordna sig DN-skrapan. Museet delar uppfattningen att byggnadskroppen närmast Wennerbergsgatan bör anpassas i höjd till bostadsbebyggelsen intill.

Stadsmuseet framför att det är önskvärt att den postmodernistiska 90-tals tillbyggnaden provas bevaras då byggnaden har arkitektoniska kvaliteter och är väl anpassad till ursprungsanläggningen. Rivning av parkeringsgaraget anses acceptabelt ur kulturmiljösynpunkt men stadsmuseet menar att garaget har kvaliteter och är tidstypisk samt att det finns få garage kvar från tiden. Vad gäller rivningen av fläktrumsbyggnaden på tidningsbyggnaden har stadsmuseet ingen erinran men vill framföra att en ny volym inte bör överstiga månlandaren.

Stadsmuseet anser att det är positivt att Lastgatan omvandlas till ett promenadstråk med lokaler. Det är lastkajerna och det öppna gaturummet som utgör det väsentliga värdet varför det inte anses problematiskt att del av fasaderna öppnas upp. Vad gäller

Lastgatans utformning förordas alternativet med skärmtak, en byggnadsdel som knyter ihop byggnaderna ses inte som en möjlig lösning ur kulturmiljösynpunkt. I övrigt anser stadsmuseet att det är positivt om Signalparken och Skulpturparken kan tillgängliggöras.

Stadsmuseet belyser att formuleringarna av skydds- och varsamhetsbestämmelser bör se över. Det behövs en renodling av vad som ska bevaras, vad som är möjligt att ersätta med likvärdigt material, att tillkommande delar på befintliga byggnader får en specificerad f-bestämmelse, för att bestämmelserna ska fylla sin funktion.

109. Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Skönhetsrådet tillstyrker förslag till detaljplan gällande Trängkåren 7 (DN-huset) med synpunkter på gestaltningen och avstryker förslag till detaljplan gällande Trängkåren 6 (SvD-huset) med hänvisning till att ett högt hus är olämpligt på platsen av arkitektoniska, stadsbildliga och kulturhistoriska skäl.

Vidare framhålls att den storskaliga arkitekturen skapar en skulptural stadsbild som gör sig bäst i den stora skalan. I den nära skalan skapar de stora volymerna ett stadsrum anpassat för höga hastigheter än för stadslivsbefrämjande aktiviteter. Mariebergs skulpturala volymspel som är väl synligt över stora delar av staden tillhör stadsdelens karaktäristiska kvaliteter. I en prövning av ny bebyggelse måste därför relationerna till befintliga horisontaler och vertikaler utgöra utgångspunkten. Tillägg kan inte på något sätt tillåtas gröta ihop stadsbilden utan varje märkesbyggnad behöver sin omgivande rymd.

Rådet anser att det presenterade materialet tydligt visar att en hög byggnad inte kan prövas vidare på Trängkåren 6.

Närheten till DN-skrapan, och SvD-huset medför att dessa båda byggnaders integritet störs samt att de läses samman istället för att upplevas var för sig. Rådet anser vidare att den osjälvständiga form som förslaget fått visavi Tengboms byggnad är en ytterligare svaghet. Den befintliga byggnaden från 1990-talet bör, inte minst av hållbarhetsskäl, prövas att bevaras.

Vad gäller föreslagen bebyggelse inom trängkåren 7 anser skönhetsrådet att det föreslagna huset som ersätter parkeringsanläggningen är väl placerat. Här finns tillräckligt med respektavstånd och volymerna läses inte samman. Rådet framför att byggnaden bör renodlas från en trappande kropp till en sammanhållen vertikal. Vidare förutsätts att parkeringshusets betongelement från frilagd ballast återbrukas. Under

förutsättning att påbyggnaden på DN-anläggningens lågdel inte överstiger den s.k. Månlandaren i höjd är förslaget möjligt att utföra.

I övrigt anser rådet att de nya gatorna är önskvärda och vill understryka vikten av de offentliga gaturummen där miljön bör brytas upp i fler kvarter med gena kopplingar. Skönhetsrådet menar att goda stadsrum och flexibilitet i användning är av vikt att planera för redan nu då stadsdelen kan komma att kompletteras med fler bostäder i framtiden när flygplasten flyttat från Bromma.

Övriga remissinstanser

148. Svenska byggnadsvårdsföreningen

Svenska byggnadsvårdsföreningen avstyrker planförslaget då föreningen anser att den föreslagna bebyggelsen förvanskar ett tydligt landmärke. Föreningen bedömer att ett genomförande av detaljplanen skulle medföra påtaglig skada på riksintresset för kulturmiljövården för Stockholms innerstad med Djurgården.

170. Samfundet S:t Erik

Samfundet S:t Erik anser att vissa delar av planförslaget är genomförbart men att det kräver en balansakt mellan tillkommande byggnadsvolymer och befintliga kulturhistoriska värden. Samfundet avstyrker den del av planförslaget som avser Trängkåren 6, motiverat av stadsbildmässiga, arkitektoniska och kulturhistoriska värden. Den tillkommande högdelen riskerar att visuellt förminska befintliga höghus och täppa till den viktiga rymden mellan tidningshusen, vilket medför att de båda tidningshusens roll som symbolbyggnader försvagas. Samfundet förordar i stället att tillbyggnaden från 1990-talet bevaras både av hänsyn till byggnadens arkitektoniska kvaliteter och för att den utgör en viktig årsring i anläggningens historia. Dessutom är ett bevarande att föredra ur hållbarhetsperspektiv och ligger i linje med stadens uttalade mål att begränsa rivningar.

Samfundet S:t Erik kan acceptera utvecklingen inom Trängkåren 7 under förutsättning att påbyggnaden på Tidningshuset håller ett respektavstånd till Månlandarens volym och inte överstiger denna i höjd. En rivning av Thelaus parkeringshus med sim- och motionshall är beklaglig men kan accepteras. Den nya högre volymen som är tänkt att ersätta parkeringshuset anses vara väl placerad och utgör enligt siktlinjeanalysen ingen risk att läsas samman med SvD- och DN-husen. Däremot kommer den att skugga delar av DN-torget.

I övrigt ställer sig Samfundet S:t Erik positivt till en omvandling av Lastgatan till ett promenadstråk med lokaler för publikt ändamål

speciellt eftersom de historiskt viktiga lastkajerna med skärmtak bevaras i planen. Det är också positivt att Signalgränd öppnas upp för att öka tillgängligheten till Signalparken och Skulpturparken.

Sammantaget bedömer Samfundet S:t Erik att planförslaget i föreliggande form kommer att medföra betydande negativa konsekvenser för befintliga kulturvärden och för stadsbilden i närområdet och närmast omgivande stadsavsnitt. Konsekvenserna uppstår då nya volymer bryter upp den helhet som den modernistiska erans stadsplanering frambringat och då tidningarnas högdelar därmed får ett kraftigt reducerat inflytande i stadsbilden. DN-skrapans roll som landmärke kommer att försvagas från framför allt sydväst och dess karaktär av solitärt utropstecken ovan parkbältet norr om Marieberg påverkas i flera vyer.

99. & 211. Stockholm Vatten och Avfall AB

Avfall

Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) informerar om att all insamling av förpackningar ska ske fastighetsnära år 2027 varför det bör möjliggöras för källsortering av förpackning. Verksamheter som riskerar att släppa ut mer fett än vad normalt hushållsavloppsvatten innehåller (exempelvis restauranger, caféer och storkök) måste ha en typgodkänd fettavskiljare installerad och angöring vid tömning av fettavskiljare eller kombitank ska utformas på ett arbetsmiljömässigt godtagbart sätt. Vidare framhålls att dragvägen mellan miljörum och uppställningsplats inte bör överstiga 10 m samt vara plan, jämn hårdgjord och lättframkomlig. Vid vintertid krävs halkbekämpning. SVOA belyser att angöringsplatserna ska vara anpassade efter storleken på aktuella hämtfordon och anordnade så att inte övrig trafik blockeras. Behov av lastplats/p-förbud ska hanteras i tidigt skede. I övrigt belyser SVOA att avfallshanteringen ska följa riktlinjerna i dokumentet Projektera och bygg för god avfallshantering.

Vatten

Gällande VA-försörjning förutsätts att befintliga servisledningar för vatten, spillvatten och dagvatten kommer att användas. Erfordras nya serviser ska en servisanmälan göras hos SVOA. Vid behov av intern tryckstegring eller intern pumpstation bekostas åtgärderna ej av SVOA. Planförslaget kan innebära en konflikt mellan föreslagen trädtrad längs Gjörwellsgatan och befintliga VA-ledningar. Samordning bör ske för att undvika omläggning av ledningarna, men om omläggning blir aktuellt bör utförandet ske i stadens regi.

Vad gäller dagvattenutredning anser SVOA att det finns behov av komplettering av ett antal punkter. Utredningsområdet behöver stämma överens med planområdet och vara enhetligt genom hela

utredningen. Vidare framhålls att kopplingen mot allmän plats utanför planområdet samt gränsdragning mellan och samordning av allmän platsmark och kvartersmark behöver tydliggöras. Om en trädrad längs Gjörwellsgatan planeras inom allmän platsmark bör möjligheten till samordning kring dagvattenhantering ses över. Dagvatten från allmän platsmark och kvartersmark ska hanteras separat, men vid anläggandet av två dagvattensystem i anslutning till varandra behöver samordning utföras. Övergripande för dagvattenhanteringen bedömer SVOA att finns det osäkerheter kring möjligheten att anlägga flera av de föreslagna dagvattenanläggningarna, på grund av risk för ledningskrocker i de områden som inte är underbyggda. Utredningen behöver kompletteras med platsspecifika lösningar som utformas i relation till befintliga underjordskonstruktioner och föreslagna gatussektioner. Dagvattenutredningen bör också fokusera på omhändertagande av dagvatten från högförorenade markanvändningar, exempelvis vägdagvatten, snarare än takytor. Gällande takytor som tillrinningsområden behöver möjlighet till anslutning förtydligas. Föreslagna lösningar och hantering av dagvatten behöver säkerställas genom reglering i plankartan samt förtydligas i planbeskrivningen. SVOA framför att näringsläckage är en känd problematik för gröna tak och anser att utredningen behöver ta ställning till denna risk då en hög andel extensiva gröna tak föreslås i dagvattenutredningen. Det är oklart om utredningen enbart föreslår gröna tak som ett alternativ för dagvattenhantering eller om de även tagits med i föroreningsberäkningarna. Indata till föroreningsberäkningar får gärna förtydligas. I övrigt framförs att en fördjupad diskussion bör föras om föreslagen dagvattenhantering lever upp till intentionerna i dagvattenstrategin och åtgärdsnivån. Utöver detta behöver dagvattenutredningen kompletteras i enlighet med stadens checklista för dagvattenutredningar.

SVOA:s initiala bedömning är att ledningsnätet nedströms klarar de nya flödena som detaljplanen medför, i varje fall i direkt närhet till planen.

81. Ellevio AB

Tillgänglig effekt i befintligt elnät är begränsad, varför nytt elnät och nya nätstationer krävs i området för att klara elförsörjningen för tillkommande och förändrad bebyggelse. Ellevio rekommenderar minst två nya nätstationer inom planområdet, med förutsättning att bebyggelsens uppvärmning och energilösningar tidigt stäms av mot planerat elnät och att fjärrvärme används. Likaså behöver intilliggande detaljplaners elnätslösningar och tidplaner stämmas av, då lägen för nätstationer behöver bestämmas i förhållande till planerade belastningar, eldistributionsavstånd i området och i

enlighet med Ellevios funktionskrav för anläggningarna. Plankartan behöver förse med planbestämmelse E, teknisk anläggning, för nätstationerna.

Det är viktigt att tillräckligt stora ytor inom allmän platsmark reserveras för de ytor som krävs för Ellevios anläggningar. Förutsättningar måste även ges för åtkomst vid drift- och underhållsåtgärder. Lägen bör väljas utifrån rekommendationer för lägsta grundläggningsnivå. Myndigheters rekommendationer avseende buller, magnetfält och skyfall måste även beaktas i samband med lokalisering av nätstationer. Planerade utrymmen för nätstationer måste stämmas av med Ellevio så att dessa uppfyller de funktioner som anläggningarna kräver. Ellevio rekommenderar i första hand fristående nätstationer i markplan med direkt åtkomst till allmän platsmark för de ledningsstråk som angör nätstationerna. Inhyt nätstation i byggnad måste lokaliseras i utrymme mot yttervägg nära allmän platsmark så att kabelvägar minimeras.

Ellevio har befintligt ledningsnät inom planområdet, vilket måste beaktas om åtgärder inom allmän platsmark blir aktuella i samband med planens genomförande. Befintligt lokalnät kommer behöva anpassas till planåtgärderna, varför nya lokalnätsledningar för eldistribution behöver ges utrymme inom allmän platsmark. Om Ellevios ledningar hamnar inom kvartersmark till följd av planförslaget måste ytor för dessa regleras som U-område i plankartan.

Ellevio önskar fortsatt dialog kring detaljplanens elförsörjning samt lokalisering av nätstationer och att bli kallade till ledningssamordning. Planens effektbehov för byggkraft och permanenta anslutningar behöver också presenteras för och stämmas av med Ellevio i ett tidigt skede. Åtgärder i Ellevios befintliga anläggningar utförs efter beställning till Ellevio samt bekostas av beställare.

88. Skanova AB

Skanova har markförlagda teleanläggningar inom planområdet. Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning. Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar det.

Sakägare enligt fastighetsförteckning

73. Sakägare 1

Boende ställer sig positiv till utvecklingen av stadsdelen till en mer levande plats, men ifrågasätter om ett tillskott av enbart kontor och företag kan bidra till detta, mer än under lunchtid. Boende menar att uteserveringar längs Lastgatan inte är realistiskt då det är en skuggig och blåsig plats. Planförslaget med de höga husen riskerar att bidra ytterligare till upplevelsen av en öde och otrygg plats som inte gynnar boende i området. Boende är positiv till att området utvecklas, men ifrågasätter om planförslaget verkligen kommer att bidra till ett mer trivsamt Marieberg.

97. Sakägare 2

Boende framför att området vid korsningen Lastgatan/Rålambsvägen är mycket blåsigt och att ytterligare höga hus skulle ge negativa konsekvenser för vistelseupplevelsen här. Ökad skuggning skulle påverka området negativt och den nyrenoverade Signalparken falla i skugga och blåst. Boende ställer sig frågande till hur rivning av parkeringshus och tillkommande arbetsplatser kommer att påverka parkering och framkomlighet. Kollektivtrafiken i området är idag ansträngd och tillkommande arbetare skulle kunna förvärra situationen. Planförslaget i Primusområdet kan också resultera i fler resenärer som åker med ettans buss. Boende ställer sig positiv till att området får ett större utbud av service och butiker, men menar att mer kontorsyta inte ger underlag för detta. Flertalet restauranger och butiker som öppnat i området slår igen då området ej har kundunderlaget efter kontorstid. Områdets restauranger har öppettid på lunchtid vilket anses vara negativt för de boende i området. Kvällstid upplevs som otrygg då gator och kontorsbyggnader är tomma. Området gynnas inte av höga hus eller att fler kontors, utan det behövs snarare fler bostäder för att få mer liv i området och skapa underlag för ytterligare service. Boende anser att Lastgatan idag är en oattraktiv plats med mycket skugga och vind och menar att det är orealistiskt att förvandla denna till ett promenadstråk med uteserveringar. En ny flygbullerutredning kan möjliggöra ett planförslag som inkluderar bostäder eftersom att Bromma flygplats framtid kan komma att förändras.

74. Sakägare 3

Boende är både negativ och positiv till planförslaget och ställer sig frågande till höjden av föreslagen bebyggelse och om denna är högre än DN-husets 84 m. Boende menar att bebyggelsen kommer skymma utsikten för boende i området samt minska ljusinsläppet i befintliga bostäder. Boende är positiv till utveckling av service i

området vilket anses skapa liv, men vill inte ha ”betong och höga hus”. Boende undrar hur länge området kommer vara en byggarbetsplats.

79. Sakägare 4

Boende ställer sig negativ till att föreslagen bebyggelse skuggar Signalparken och bebyggelsen i kvarteret Signallyktan. Detta skulle medföra en negativ påverkan för de som bor här och boende undrar om en diskussion är möjlig med stadsbyggnadskontoret om planförslaget.

80. Sakägare 5

Boende är negativa till planförslaget då föreslagen bebyggelse kommer resultera i mer skugga för de boende. Boende menar att Signalparken kommer bli en mörk och blåsig plats till följd av föreslagen bebyggelse liksom påverka parkens naturvärden negativt. Boende anser att lägre bebyggelse passar området bättre och att boende i området kan gynnas mer av caféer och ett bibliotek eller annan kulturell verksamhet än kontorsbebyggelse. Boende ställer sig även frågande till behovet av mer kontorsyta efter pandemin.

83. Sakägare 6

Boende ställer sig negativ till att planförslaget innehåller höga hus utan tillräckliga skäl. Boende menar att föreslagen bebyggelse bör bearbetas och ges en mer lämplig höjd samt innehålla bostäder. Områdets övriga bebyggelse har sex våningar, vilket kan vara en mer lämplig höjd. Höga hus är dyra och ytmässigt ineffektiva om inte markpriset motiverar detta. Boende menar att föreslagen bebyggelse är smal och oekonomisk, och den ekonomiska vinsten av exploateringen behöver vägas mot negativa effekter i form av vind och skugga. På marknivå kommer vistelseupplevelsen att negativt påverkas av skugga. Efter pandemin har behoven av kontorsyta och användning förändrats, vilket inte tagits hänsyn till i planförslaget. Boende ställer sig frågande till om planförslagets ursprungstankar fortfarande är relevanta då det idag står tomma lokaler i byggnaderna i planområdet. Marieberg kan utvecklas utan att tillkommande bebyggelse är hög. Boende ser det som positivt med mer service i området och en förbättrad utomhusmiljö, men föreslagen bebyggelses utformning bör samspela med omgivande miljö.

84. Sakägare 7

Boende framför att föreslagen bebyggelse kommer ge mer skugga på boendes balkong. Boende ställer sig frågande till om planförslaget innebär att Rålambshovsparken kommer att få skugga. Planförslaget bör ta större hänsyn till boende samt innehålla lägre bebyggelse.

90. Sakägare 8

Boende ställer sig frågande till om föreslagen bebyggelse kommer göra området mer levande då planförslaget enbart innehåller kontorsyta. Boende undrar även varför föreslagen bebyggelse är så hög när den inte innehåller bostäder och då behovet av arbetsplatser anses vara lägre i nuläget. Slutligen undrar boende om höjden på föreslagen bebyggelse är bestämd.

93. Sakägare 9

Boende är positiv till planförslaget och anser att upprustningen av Lastgatan bör villkoras i exploateringsavtalet då det är ett viktigt tillskott till området. Boende föreslår också att de översta våningarna i föreslagen bebyggelse används till publik verksamhet. Vid entrén till Hemköp menar boende att det är trångt för fotgängare och cyklister och föreslår att några parkeringsplatser omvandlas till cykelparkering och yta för fotgängare.

94. Sakägare 10

Boende anser att föreslagen bebyggelse är för hög vilket kommer resultera i ökad vind och skugga i området. Boende menar att ekonomiska intressen ligger till grund för planförslaget och föreslår att planförslaget innehåller bostäder i stället.

100. Sakägare 11

Boende menar att befintlig bebyggelse och kulturmiljö kan ta skada av föreslagen bebyggelse. Befintlig bebyggelse i Marieberg har en lägre skala, vilket anses eftersträvänsvärt. Boende lyfter att Bromma flygplats i framtiden kan komma att läggas ner, varför det anses kortsiktigt att endast bygga kontor på platsen. Föreslagen bebyggelse är hög, vilket i första hand anses bero på ekonomiska intressen och i andra hand syftar till att marknadsföra platsen. Boende menar att Lastgatan kommer vara öde under kvällar, efter arbetstid, samt på helger och föreslagen bebyggelse kommer göra platsen skuggig. Boende föreslår att Fredhäll, Lilla Essingen och Rålambsvägen ska byggas i samma stil som befintlig bebyggelse samt att närmiljön blir bra för de boende i området.

102. Sakägare 12

Boende ställer sig negativa till planförslaget då förhållandena för den egna bostaden och närmiljön anses försämrats, liksom att bostadsvärdet förmodas minska. Byggnationen kommer generera mer trafik och buller. Boende menar att föreslagen bebyggelse kommer förändra närområdets karaktär, minska befintlig grönyta och öka skugga samt vind.

107. Sakägare 13

Bostadsrättsföreningen lyfter att ett flertal viktiga transportleder genomkorsar Marieberg och att dessa i nuläget är högt belastade, vilka antas påverkas negativt av planförslaget. Gjörwellsgatan lyfts som en gata med ansträngd trafiksituation och det sker en köbildning utanför föreningens fastighet vilket orsakar buller och försämrad luftkvalitet. Föreslagen bebyggelse anses ha en negativ påverkan på befintlig trafiksituation och miljö.

Bostadsrättsföreningen menar att detaljplaner i närheten, såsom idrottshall i Konradsbergsparken och bostäder på Lilla Essingen, negativt kommer att påverka trafiksituation i Marieberg, genom ökad mängd trafik och en försämrad parkeringssituation. Fler arbetsplatser bedöms ge ett ökat parkeringsbehov och rivningen av befintligt parkeringshus lyfts som negativt. Bostadsrättsföreningen undrar var de som i nuläget nyttjar parkeringshuset ska parkera i framtiden. Befintlig situation för kollektivtrafik i området anses ansträngd och bostadsrättsföreningen menar att kapaciteten bör utökas till följd av planförslaget. Föreslagen bebyggelse resulterar i ökad skugga i området och leder till att befintliga bostäder får försämrat dagsljusförhållanden. Fastigheter inom bostadsrättsföreningen skuggas idag av befintlig bebyggelse. Signalparken kommer få reducerad tillgång till dagsljus, vilket anses påverka barn och äldre negativt som använder parken. Föreslagen bebyggelse kommer förlänga den tiden som fastigheter inom bostadsrättsföreningen står i skugga. Rålambsvägen är vindpåverkad idag och kommer påverkas negativt av föreslagen hög bebyggelse. Således kommer planförslaget medföra ytterligare vind i området och ge hög diskomfort på offentliga platser. Bostadsrättsföreningen framför att Marieberg kännetecknas av en bebyggelse som är öppen och har varierad höjd. I planförslaget står att hänsyn ska tas till stadssiluetten men bostadsrättsföreningen menar att hänsyn inte tas till stadens siluett eller DN-skrapan och SvD-huset som är blåklassade. Om förslaget genomförs kommer det skada kulturmiljön i Marieberg. Utifrån ovanstående ställer sig bostadsrättsförening negativ till planförslaget.

112. Sakägare 14

Bostadsrättsföreningen ställer kritisk till planförslaget föreningen anser inte kommer bidra positivt till området.

Bostadsrättsföreningen menar att det inte finns behov av mer kontorsyta och lyfter att befintlig yta står outhyrd. Nya lokaler riskerar att stå tomma och mer kontorsyta kommer inte göra området mer levande under kvällar och helger. Föreslagen bebyggelse innebär en negativ påverkan på kringliggande bebyggelse samt Signalparken genom ökad skugga.

113. Sakägare 15

Boende anser att planförslaget med hög kontorsbebyggelse i ett bostadsområde inte är hållbart. Behovet av mer kontor går att ifrågasättas då det inom planområdet finns en kontorsbyggnad som delvis är tom. Boende menar att föreslagen bebyggelse skulle påverka omkringliggande bebyggelse negativt samt Signalparken genom ökad skugga. Detta antas leda till att boende som berörs av planförslaget skulle behöva använda mer el vilket antas vara sämre för hälsan än dagsljus och skulle innebära en högre kostnad för de närboende. Renoveringen av Signalparken var positiv för boende i området men parken påverkas negativt av planförslaget. Efter pandemin menar boende att arbetsgivare har svårare att få tillbaka medarbetare till kontoren då många arbeten kan utföras på distans. Boende ifrågasätter därför om en ny kontorsbyggnad är motiverad.

116. Sakägare 16

Boende anser att föreslagen bebyggelse är för hög, framför allt den västra byggnaden inom fastigheten Trängkåren 7. Högre bebyggelse passar bättre i den norra delen av fastigheten Trängkåren 6. Ny bebyggelse föreslås placeras närmare befintlig bebyggelse än DN-skrapan och SvD-huset. Boende menar att Lastgatan är en av de blåsigaste och kallaste platserna i Marieberg och ställer sig frågande till de tänkta uteserveringarna.

117. Sakägare 17

Boende anser att nybyggnation i området bör ske försiktigt och i mindre omfattning i områden där trafik och kommunikation kan samordnas så att boende och verksamheter ej påverkas. Boende menar att befintligt vägnät inte klarar mer transporter och kollektivtrafik, att det råder brist på parkeringsplatser och att Räddningstjänstens framkomlighet är av vikt. Boende föreslår att ansvar för infrastruktur samordnas med Stockholms stad och att byggaktören bekostar infrastruktur, samt att nybyggnation inte genomförs om det ej är möjligt att förbättra befintlig infrastruktur. Under genomförandeskedet kommer boende i området påverkas och

boende menar att byggnation i oexploaterade områden sker snabbare och med mindre omgivningspåverkan. Det behövs inte mer kontorsyta för arbeten som kan utföras digitalt och befintlig kontorsyta anses kunna utnyttjas bättre. Boende framför att det utifrån ett miljöperspektiv är negativt att uppföra mer lokaler och kontor i området då det inte behövs, men att fler bostäder behövs. Boende menar att befintliga grönområden behöver utvidgas och förbättras. Föreslagen bebyggelse innebär ökad skugga och vind vilket anses negativt. Boende framför att tillkommande bebyggelse bör ha samma siluett som Stockholms innerstad och att högre bebyggelse bör uppföras i nya områden utanför innerstaden.

119. Sakägare 18

Boende anser att deras utsikt kommer påverkas negativt av planförslaget och menar att det finns mycket ledig kontorsyta i Stockholm och att det kommer finnas mer i framtiden. Boende lyfter att Marieberg är en stadsdel med många grönområden och önskar att de bevaras.

120. Sakägare 19

Boende ställer sig negativ till planförslaget och anser att föreslagen bebyggelse kommer påverka stadsbilden negativt. Boende ställer sig frågande till behov av mer kontorsyta då det finns tomma lokaler i området. Det anses inte behövas fler höga byggnader i området.

121. Sakägare 20

Boende ställer sig negativ till planförslaget av flera skäl. Föreslagen bebyggelse kommer innebära en negativ påverkan på de boendes livsmiljö på grund av ökad skugga, insyn och försämrad utsikt. Trafiken i området bedöms öka och påverka boende i området negativt. Sammantaget anses planförslaget försämra boendemiljön och sänka fastighetsvärdet på befintlig bebyggelse. Boende anser att det inte finns en efterfrågan mer kontorsbebyggelse på Kungsholmen.

123. Sakägare 21

Boende framför att hen flyttade till området med anledning av att det är lugnt och inte tätbebyggt, och ställer sig därför negativa till detaljplanen.

124. Sakägare 22

Boende belyser att Signalparken, som nyligen renoverats, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse. Dessutom anses

byggnationen påverka barn negativt i området. Boende menar att flertalet kontor i området är outnyttjade och ställer sig därför frågande till om det finns behov av ytterligare kontorsyta. Boende framför att det finns ett behov av bostäder.

125. Sakägare 23

Boende menar att föreslagen bebyggelse skulle inskränka på boende. Dennes bostad och balkong kommer få ökad skugga. Boende önskar att planförslaget pausas.

126. Sakägare 24

Föreslagen bebyggelse anses av boende resultera i negativa konsekvenser i form av ökad skugga på omkringliggande bebyggelse samt Signalparken. Boende belyser att Signalparken, som nyligen renoverats, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse genom ökad skugga och vind. Föreslagen bebyggelse anses förändra områdets karaktär och minska DN-skrapans roll som landmärke. Boende anser att mer kontorsyta ej går i linje med målet om att utveckla Marieberg till en mer levande miljö. Fler kontor skulle göra området mer ödsligt på kvällstid och under helger. Boende saknar en konsekvensanalys för hur den höga bebyggelsen påverkar bullernivån i området.

127. Sakägare 25

Boende anser att planförslaget kommer ha en negativ påverkan på området. Boende belyser att Signalparken, som nyligen renoverats och som används av boende och barn, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse genom ökad skugga. Boende ställer sig frågande till behov av mer kontorsyta då denne menar att det finns tomma lokaler i området. Boende framför att belysningen i DN-skrapan lämnas på under kvällar och helger vilket anses vara ett slösaktigt beteende i dessa tider. Staden bör sträva efter livskvalitet i stället för ekonomiska intressen.

128. Sakägare 26

Boende ställer sig negativ till planförslaget.

130. Sakägare 27

Boende ställer sig negativ till planförslaget och lyfter att området redan utsatt för vind, och menar att planförslaget innebär att vindförhållandena kommer att försämras ytterligare. Boende anser att rivningen av parkeringshuset kommer påverka parkeringssituationen i området negativt. Tillkommande bebyggelse

anses behöva ha samma höjd som befintlig bebyggelse för att ta hänsyn till områdets karaktär.

131. Sakägare 28

Boende anser att mer kontorsyta i Marieberg inte är ett positivt tillskott och att detta lyfts i *Rapport om socialt värdeskapande i Marieberg*. I nuläget råder en obalans mellan antalet personer som vistas i området under dagtid jämfört med kvälls- och nattetid. Boende menar att det inte finns behov av fler kommersiella lokaler i området och de senaste åren har den fysiska handeln börjat övergå till e-handel. Boende framför att det är negativt ur miljösynpunkt med ytterligare kommersiell bebyggelse i området. Kollektivtrafikförsörjning anses undermålig i området varför planförslaget antas leda till ökad trafik. Boende menar att denne kommer att påverkas negativt av byggnationen och tillkommande bebyggelse kommer minska utsikten. Boende menar att befintlig bebyggelse i området, som beskrivs som punkthus i låg och medelhög skala, skapar goda boendekvaliteter och att föreslagen bebyggelse kommer påverka denna skala och dessa värden negativt.

132. Sakägare 29

Boende ställer sig negativ till planförslaget då planerad bebyggelse kommer ge ökad skugga för bostäder i närområdet. Boende menar att tillkommande bebyggelse i Marieberg inte bör vara högre än befintlig bebyggelse, omkring 5–6 våningar. Boende belyser att Signalparken, som nyligen renoverats och som används av boende och barn, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse som ger upphov till ökad skugga. Förtätning i närområdet kommer påfresta kollektivtrafiken i området menar boende och föreslår att turtätheten ökar för nuvarande busslinjer. Boende menar att tillkommande arbetsplatser kommer generera biltrafik, vilket ökar behovet av parkeringsplatser i området, vilket Marieberg idag har brist på. Boende menar att ökad biltrafik och parkeringsbrist kommer generera en försämrad luftkvalitet och trafikbuller, vilket påverkar miljön negativt. Höga hus skapar olägenheter genom ytterligare vind, utöver den vind som befintlig hög bebyggelse redan upphov till. Sammanfattningsvis anser boende att liv i området kan uppnås utan hög bebyggelse, och föreslår att ny bebyggelse bör utformas i liknande skala som befintlig bebyggelse i området.

133. Sakägare 30

Boende ställer sig frågande till behovet av mer kontorsyta och belyser att behovsanalysen gjordes innan pandemin och att det nu

råder andra förutsättningar. Boende menar att det finns 95 000 kvm ledig kontorsyta på Kungsholmen och att denna yta är lokaliserad närmare spårbunden kollektivtrafik jämfört med planområdet. Efter pandemin anses efterfrågan av kontorsyta lägre då arbete hemifrån sker i större utsträckning och ett försämrat ekonomiskt läge antas minska efterfrågan ytterligare. Boende lyfter att planförslaget har som mål att genom nya lokaler i bottenvåningar skapa förutsättningar för levande gaturum och ökad trygghet. Boende menar att mer kontorsbebyggelse inte kommer bidra till ett livligt gaturum då området ej är lika befolkat på kvällar. Boende ställer sig även frågande till behovet av levande gaturum och undrar om boende i området har tillfrågats. Marieberg uppfattas som en lugnt området, och efterfrågas mer liv finns Hornstull och Fridhemsplan nära. Boende ställer sig även frågande till om tryggheten i området är låg idag, och undrar om boende har tillfrågats om detta. Gångstråken genom parken till Thorildsplan upplevs som mer otrygg menar boende, och under kvällstid väljer flera att åka till Fridhemsplan och ta bussen, men det är inte ett stort problem menar boende. Boende föreslår att byggnation vid genomförande av planen sker etappvis, och önskar att första etappen sker inom Trängkåren 6, närmast SvD-huset.

134. Sakägare 31

Boende anser att planförslaget kommer ha en negativ påverkan på boende i området. Boende lyfter att det, enligt *Rapport om socialt värdeskapande i Marieberg*, råder en obalans mellan antalet personer som befinner sig i området på dagtid respektive nattetid. Enligt rapporten som nämns ovan kommer Signalparken göras otillgänglig under byggnationen och föreslagen bebyggelse anses påverka parken negativt. Boende lyfter att de inte finns några illustrationer i *Sol-, skugg- och dagljusstudien* som visar dagsljusförhållandena under vintermånaderna. I studien visas inte heller hur ljus kommer att reflekteras i fönster på tillkommande bebyggelse, detta menar boende är ett problem idag gällande befintlig bebyggelse. I *vindkomfortstudien* lyfts inte att vindkomforten i området är undermålig idag. Boende menar att åtgärder för att förbättra vindkomforten kanske inte är möjliga att vidta på grund av växtligheten i området, och poängterar att studien inte inkluderar vindförhållanden över markplan. Boende menar att det behöver tas fram en analys kring hur vind upplevs när det kommer från två olika riktningar.

136. Sakägare 32

Boende anser att föreslagen bebyggelse är för hög och ställer sig frågande till att den främst innehåller kontorsyta. Boende föreslår

att bebyggelsen bör omvandlas till bostäder framöver. Planområdet är lokaliserat under Bromma flygplats inflygningskorridor, vilket boende menar kan bli ett problem. Boende ställer sig negativ till planförslaget och lyfter frågan om det finns alternativa förslag på utveckling av Marieberg.

138. Sakägare 33

Boende ställer frågande till varför föreslagen bebyggelse endast innehåller kontor om målet är att skapa en levande stadsmiljö. Boende menar att det behövs fler bostäder i området för att skapa underlag för de nya kommersiella lokalerna samt för att de offentliga rummen ska upplevas tryggare och området ska vara mer levande under kvällstid. Med enbart ett tillskott av kontor kommer området vara tomt under kvällstid, vilket är fallet i nuläget. Boende föreslår att planprocessen pausas tills Bromma flygplats lagts ner så att planförslaget kan innehålla både bostäder och kontor. Boende ställer sig även frågande till hur hållbart det är att riva befintlig kontorsbyggnad.

140. Sakägare 34

Boende lyfter att det finns många arbetsplatser och lokaler i Marieberg som är tomma. Boende förespråkar bostäder framför kontor och tillkommande bebyggelse bör anpassas bättre till befintlig bebyggelse. Planförslaget anses inte fullständig och hälsopåverkan bör utredas mer. De analyser som ligger till grund för planförslaget anses av boende som bristfälliga. I *Sol-, skugg- och dagsljusstudien* illustreras inte dagsljusförhållandena mellan höst- och vårdagjämning som är den mörkaste tiden på året. Boende ställer sig frågande till hur en solstudie kan tas fram när bebyggelsens gestaltning inte är färdig. Boende efterfrågar en relevant vind- och ljudbildanalys som visar hur föreslagen bebyggelse påverkar bostadsmiljön i området. En trafikanalys utifrån en omvandling av Gjörwellsgatan och den trafikallsträng som planförslaget förutspås ge upphov till efterfrågas av boende. Boende vill även se en analys kring planförslagets påverkan på växt- och djurlivet samt hur nya hållbarhetskrav kommer tillgodoses. Boende hänvisar till 1 kap. 1 § PBL (2010:900) och menar att planförslaget bryter mot denna paragraf. Boende hänvisar även till 3 kap. 12 § PBL (2010:900) och belyser att granskningsperioden är kortare än vad som anges som minimum i paragrafen. Boende framför att Stadsbyggnadskontoret inte har samarbetat med bostadsrättsföreningar i området och boende i området därmed har hållits utanför väsentlig diskussion kring utvecklingen, vilket beskrivs som ett demokratiskt underskott. Befintlig bebyggelse och bostadsgårdar kommer påverkas negativt av ökad skugga där ett

antal bostäder riskerar att bli utan direkt dagsljus stora delar av året vilket negativt påverkar värdet på Signalpatrullen 13. Föreslagen bebyggelse kommer att ge ökad skugga i Signalparken och negativt påverka växt- och djurliv i parker och grönområden. Boende menar att barn och äldre som använder parken kommer påverkas negativt av minskat dagsljus. Boende vill veta hur föreslagen bebyggelse kommer påverka ljud från Bromma flygplats och hur befintlig bebyggelse och gatumiljöer kommer att påverkas ljudmässigt av planförslaget då de nya huskropparna reflekterar ljud. Boende undrar hur planförslaget kommer påverka vindförhållandena i området, då denne menar att höga byggnader kan påverka vindförhållanden negativt, samt poängterar att området upplevs blåst i nuläget. Gångstråket genom Signalgränd till Gjörwellsgatan kommer påverka parkens karaktär och även påverka vindförhållandet i parken negativt. Befintliga gång- och cykelbanor i området fungerar bra enligt boende. Kvarteret Signalpatrullen 13 är grönklassad enligt Stadsmuseet och boende menar att hänsyn bör tas till byggnaderna för att dess kulturhistoriska värde inte ska påverkas negativt. Badhuset Oasen i parkeringshuset är blåklassat av Stadsmuseet och en uppskattad service i området som utnyttjas av äldre. Kronobergsbadet anses inte vara en fullgod ersättning för Oasen då det är stökigt, varför boende önskar att Oasen bevaras. Planförslaget antas medföra en trafikökning på Gjörwellsgatan som boende poängterar är en huvudled för transporter till och från Essingeöarna. Befintlig trafiksituation beskrivs som undermålig och boende belyser att byggnation på Lilla Essingen kommer generera större trafikmängder, vilket kan ge konsekvenser i form av ökad köbildning och olycksrisk samt försämrad framkomlighet för räddningstjänst. Ökade trafikmängder kommer ge mer trafikbuller och höga byggnader innebär att ljud kan studsas mellan huskropparna. Omvandlingen av Lastgatan kommer påverka varutransporter och skapa stora olägenheter för boende och verksamma i området menar boende. Området kommer även påverkas negativt av störningar och olägenheter under byggtiden exempelvis i form av transporter av material och avstängda gator. Detta menar boende kommer ge upphov till köbildning och påverka kollektivtrafik negativt i området. Boende menar att denna information inte framgått, och att det kommer påverka boende i området negativt genom en försämrad närmiljö under byggtid.

175. Sakägare 35

Boende lyfter att det finns många arbetsplatser och lokaler i Marieberg som är tomma. Boende förespråkar bostäder framför kontor och tillkommande bebyggelse bör anpassas bättre till befintlig bebyggelse. Planförslaget anses inte fullständig och hälsopåverkan bör utredas mer. De analyser som ligger till grund

för planförslaget anses av boende som bristfälliga. I *Sol-, skugg- och dagsljusstudien* illustreras inte dagsljusförhållandena mellan höst- och vårdagjämning som är den mörkaste tiden på året. Boende ställer sig frågande till hur en solstudie kan tas fram när bebyggelsens gestaltning inte är färdig. Boende efterfrågar en relevant vind- och ljudbildanalys som visar hur föreslagen bebyggelse påverkar bostadsmiljön i området. En trafikanalys utifrån en omvandling av Gjörwellsgatan och den trafikallsträng som planförslaget förutspås ge upphov till efterfrågas av boende. Boende vill även se en analys kring planförslagets påverkan på växt- och djurlivet samt hur nya hållbarhetskrav kommer tillgodoses. Boende hänvisar till 1 kap. 1 § PBL (2010:900) och menar att planförslaget bryter mot denna paragraf. Boende hänvisar även till 3 kap. 12 § PBL (2010:900) och belyser att granskningsperioden är kortare än vad som anges som minimum i paragrafen. Boende framför att Stadsbyggnadskontoret inte har samarbetat med bostadsrättsföreningar i området och boende i området därmed har hållits utanför väsentlig diskussion kring utvecklingen, vilket beskrivs som ett demokratiskt underskott. Befintlig bebyggelse och bostadsgårdar kommer påverkas negativt av ökad skugga där ett antal bostäder riskerar att bli utan direkt dagsljus stora delar av året vilket negativt påverkar värdet på Signalpatrullen 13. Föreslagen bebyggelse kommer att ge ökad skugga i Signalparken och negativt påverka växt- och djurliv i parker och grönområden. Boende menar att barn och äldre som använder parken kommer påverkas negativt av minskat dagsljus. Boende vill veta hur föreslagen bebyggelse påverkas av ljud från Bromma flygplats och hur befintlig bebyggelse och gatumiljöer kommer att påverkas ljudmässigt av planförslaget då de nya huskropparna reflekterar ljud. Boende undrar hur planförslaget kommer påverka vindförhållandena i området, då denne menar att höga byggnader kan påverka vindförhållanden negativt, samt poängterar att området upplevs blåst i nuläget. Gångstråket genom Signalgränd till Gjörwellsgatan kommer påverka parkens karaktär och även påverka vindförhållandet i parken negativt. Befintliga gång- och cykelbanor i området fungerar bra enligt boende. Kvarteret Signalpatrullen 13 är grönklassad enligt Stadsmuseet och boende menar att hänsyn bör tas till byggnaderna för att dess kulturhistoriska värde inte ska påverkas negativt. Badhuset Oasen i parkeringshuset är blåklassat av Stadsmuseet och en uppskattad service i området som utnyttjas av äldre. Kronobergsbadet anses inte vara en fullgod ersättning för Oasen då det är stökigt, varför boende önskar att Oasen bevaras. Planförslaget antas medföra en trafikökning på Gjörwellsgatan som boende poängterar är en huvudled för transporter till och från Essingeöarna. Befintlig trafiksituation beskrivs som undermålig och boende belyser att byggnation på Lilla Essingen kommer generera

större trafikmängder, vilket kan ge konsekvenser i form av ökad köbildning och olycksrisk samt försämrad framkomlighet för räddningstjänst. Ökade trafikmängder kommer ge mer trafikbuller och höga byggnader innebär att ljud kan studsas mellan huskropparna. Omvandlingen av Lastgatan kommer påverka varutransporter och skapa stora olägenheter för boende och verksamma i området menar boende. Området kommer även påverkas negativt av störningar och olägenheter under byggtiden exempelvis i form av transporter av material och avstängda gator. Detta menar boende kommer ge upphov till köbildning och påverka kollektivtrafik negativt i området. Boende menar att denna information inte framgått, och att det kommer påverka boende i området negativt genom en försämrad närmiljö under byggtid.

141. Sakägare 36

Boende framför att Mariebergs befintliga bebyggelse präglas av lägre byggnader och önskar att tillkommande bebyggelse är i samma stil. Högre bebyggelse ger ökad skugga på befintliga bostäder. Boende menar att Marieberg inte är ett ytterområde som ska få förfulas. Boende föreslår att planprocessen bör pausa tills Bromma flygplats lagts ner för att bostäder ska kunna möjliggöras. Boende anser att tillkommande bebyggelses gestaltning bör attrahera besökare och boende till området, snarare än byggnader som beskådas på avstånd. Boende föreslår att Fredhäll, Lilla Essingen och Rålambsvägen byggs ihop i samma stil som befintlig bebyggelse och att närmiljön blir bra för boende i området.

142. Sakägare 37

Boende ställer sig negativ till planförslaget och anser att föreslagen bebyggelse inte tar hänsyn till boende i området. Hög bebyggelse kommer medföra ökad skugga, vind och negativt påverka boendes utsikt. Befintligt utbud av service anser boende vara tillräckligt och kompletteringar föreslås inrymmas i befintliga lokaler. Boende undrar hur områdets förbindelser kan förbättras utan att trafik ökar. Befintlig trafik- och kollektivtrafiksituation är undermålig menar boende. Stadens siluett bedöms påverkas negativt av föreslagen bebyggelse. Lastgatan kommer skuggas av föreslagen bebyggelse och således inte vara en attraktiv plats. Planförslaget påverkar Signalparken negativt med ökad skugga. Boende anser att området är tryggt i nuläget. Stockholms stad prioriterar kommersiella aktörers intressen framför bostadsförsörjning menar boende. Boende ställer sig frågande till varför föreslagen bebyggelse är så hög då det påverkar omgivande befintlig bebyggelse negativt.

143. Sakägare 38

Boende ställer sig frågande till om det finns behov av ytterligare kontorsyta då det finns lokaler i området som står tomma.

Planförslaget är riskabelt menar boende och anser att Stockholms stad bör ta ansvar för kommunens ekonomi. Boende ställer sig även frågande till hur hållbart det är att bygga höga byggnader och lyfter att det går emot Stockholms stads målsättning om "Ett fossilfritt och klimatpositivt Stockholm". Betong frigör koldioxid vid tillverkning och föreslagen bebyggelse anses för hög för att uppföras i trä.

Boende anser att Stockholms stad bör arbeta mot sina miljömål.

144. Sakägare 39

Boende lyfter att boende på Fyrverkarbacken 28 påverkas negativt av planförslaget med en försämrad utsikt västerut.

Bostadsrättsföreningen har en bostadsgård på den östra sidan av fastigheten som kommer hamna i skugga under eftermiddagen, vilket är den tid gården används för grillning.

146. Sakägare 40

Boende ställer sig negativ till planförslaget. Denne anser att anpassad bebyggnadshöjd på 6–7 våningar är att föredra. Boende menar att föreslagen bebyggelse kommer förstärka klustret med hög bebyggelse i Marieberg, vilket anses mer lämpligt utanför innerstaden. Boende ställer sig frågande till behovet av mer kontorsyta efter pandemin då många arbetar hemifrån. Fler som arbetar i området kan ge underlag till fler lunchrestauranger, men området kommer bli folktomt på kvällstid. Kontorsyta kan lokaliseras utanför innerstaden i stället anser boende. Boende lyfter att moderna byggnader har bättre ljudisolering, moderna flygplan är tystare samt att Bromma flygplats så småningom kommer läggas ner. Boende framför att föreslagen bebyggelse kommer ge ökad skugga och vind i området och påverka Signalparken negativt samt poängterar att parken är populär bland barn och vuxna i området. Boende föreslår att tillkommande kontorsbebyggelse högst bör vara 8–10 våningar. Om den västra byggnaden inom fastigheten Trängkåren 7 placeras i den västra delen av fastigheten kan det ge bättre dagsljusförhållanden i Signalparken.

149. Sakägare 41

Boende ställer sig negativ till planförslaget och lyfter att Signalparken, som nyligen renoverades, kommer att påverkas negativt av förslaget. Tillbyggnaden på den enligt Stadsmuseet blåklassade byggnaden inom Trängkåren 7 kommer också påverka Signalparken negativt menar boende. Befintliga kontorslokaler är ofta tomma då många arbetar hemifrån. Boende lyfter även att

föreslagen bebyggelse kommer ha en negativ påverkan på vindförhållandena i området samt höja bullernivåerna. Boende i området kommer att påverkas negativt av planförslaget.

151. Sakägare 42

Boendes utsikt kommer att påverkas negativt av föreslagen bebyggelse och bostadsvärdet antas minska. Boende ställer sig frågande till behovet av mer kontorsbebyggelse då det finns lediga lokaler inom planområdet. Föreslagen bebyggelse anses för hög och med en gestaltning som inte är anpassad till omgivningen. Boende i området kommer påverkas negativt av ökad skugga och vind. Att endast bygga kontor kommer fortsatt ge ett folktomt Marieberg menar boende. Boende anser att föreslagen bebyggelse kommer påverka stadens siluett negativt.

152. Sakägare 43

Boende anser att Marieberg är tillräckligt exploaterat och ställer sig frågande till varför befintliga byggnader ska rivas och göra plats för nya höga byggnader. I *Socialt värdeskapandeanalys för Marieberg* står det att det finns för många arbetsplatser i området och boende ställer sig negativ till att planförslaget enbart innehåller kontor. Staden skriver att Marieberg är ödsligt på kvällar och helger på grund av många arbetsplatser och få bostäder. Boende ställer sig frågande till om mer service såsom restauranger och caféer kommer resultera i att kontorsarbetare kommer stanna kvar i området efter arbetstid. Boende lyfter att Signalparken beskrivs i *Socialt värdeskapandeanalys* som en viktig plats för rekreation och grönyta i centrala Marieberg och att den rekommenderar att prioritera existerande rekreationsplatser för att bevara deras värden. Signalparken kommer påverkas negativt av ökad skugga och boende menar att det nya torget söder om DN-skrapan inte kan användas av barn för lek. Bostadsrättsföreningen Signallyktan 1 kommer att påverkas negativt av ökad skugga och lägenheter med balkong i söderläge bedöms av boende få ett sänkt bostadsvärde. Boende anser att planförslaget är en sämre version av programförslaget från 2012, i vilket bostäder föreslås i området. Byggaktören har väntat på att Bromma flygplats ska läggas ner och då det inte ser ut att ske inom en överskådlig framtid tror boende att byggaktören vill bygga kontor utifrån ekonomiska intressen. Boende ställer sig frågande till varför Stockholms stad accepterar sådana ekonomiska intressen när det enligt boende går emot hur kommunen vill utveckla området. Föreslagen bebyggelse kommer påverka området negativt med ökad vind. Då Marieberg redan har hög kontorsbebyggelse kommer fler höga byggnader förstärka klustret med hög bebyggelse vilket kommer påverka boende i

området negativt. Boende lyfter att det i *Socialt värdeskapandeanalys* framgår att boende och besökare i området är trygga men att den fysiska miljön inte är optimal för trygghet och att skillnaden i dag- och nattbefolkning är en bidragande orsak. Boende är undrande varför Stockholms stad går fastighetsägarens/byggaktörens ekonomiska intressent tillmötes när boende i området förmodas förlora ekonomiskt av planförslaget. Boende menar att planförslaget inte kommer ge de synergieffekter som förväntas eftersom då kontorsytan inte avsätts till en specifik verksamhet som redaktioner. Boende ställer sig även frågande till behovet av mer kontorsyta i Stockholm då många arbetar hemifrån efter pandemin. I närområdet bor många äldre pensionärer som inte kan undkomma byggnationens olägenheter under dagtid. Boende anser att staden inte visar hänsyn till området eller boende i området.

153. Sakägare 44

Föreningen ställer sig negativ till planförslaget. Föreningen hänvisar till den framtagna *Sol-, skugg- och dagsljusstudien* och lyfter att den på sidorna 14 – 60 samt 63 – 66 borde uppdateras med illustrationer som inkluderar kvarteret Signalisten. Föreningen anser att studien bör utökas med illustrationer som omfattar byggnaden på adressen Svedbergsplan 4, om de saknas samt även med illustrationer som visar påverkan under vinterhalvåret. Föreslagen bebyggelse ger, enligt *Sol-, skugg- och dagsljusstudien*, en negativ påverkan på byggnaden på Svedbergsplan 4.

155. Sakägare 45

Boende menar att föreslagen bebyggelse kommer påverka ljusinsläpp och utsikt i dennes bostad negativt. Planförslaget innebära att fler människor attraheras till platsen, vilket boende känner en oro kring då detta skulle kunna medföra exempelvis kriminalitet.

156. Sakägare 46

Föreslagen bebyggelse anses av boende för hög och med en oestetisk utformning. Boende menar att det inte finns behov av mer kontorsyta i området, utan att det i stället borde byggas bostäder med en gestaltning och volym som är anpassad till befintlig bebyggelse. Föreslagen bebyggelse kommer påverka boendes utsikt negativt och ge ökad skugga i området. Boende är kritisk till fler höga byggnader i Marieberg.

157. Sakägare 47

Boende framför att Signalparken, som nyligen renoverats, kommer att påverkas negativt av föreslagen bebyggelse genom ökad skugga och således missgynna boende och barn i området.

158. Sakägare 48

Boende ställer sig frågande till behovet av två nya kontorsbyggnader och framför att befintliga kontorslokaler idag står tomma. Planförslaget anses påverka boende i området negativt. Boende ställer frågande till hur parkeringssituationen kommer lösas då befintligt parkeringshus föreslås rivas och då detaljplanen möjliggör för 2 500 nya arbetsplatser inom planområdet. Boende lyfter frågan om hur leveranser till befintlig verksamhet ska ske och menar att Lastgatan inte kan vara en gångata om angöring och leverans av varor sker som i nuläget. Föreslagen bebyggelse kommer påverka stadsbilden och kulturvärdet av DN-skrapan negativt. Signalparken, som nyligen renoverats, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse med ökad skugga.

159. Sakägare 49

Boende anser att planförslaget är genomarbetat och väl presenterat. Boende ställer sig dock frågande till varför solljusstudierna inte undersökt bostadsrättsföreningen Taffelberget vid Rålambsvägen, norr om planområdet, som förmodas påverkas av föreslagen bebyggelse med ökad skugga. Boende lyfter även att befintligt parkeringshus med tillhörande verksamheter är en viktig mötesplats och ställer sig kritisk till rivningen. Boende föreslår att bebyggelsens höjd bör halveras eller att byggnaden inom fastigheten Trängkåren 6 utgår. Planförslaget innehåller endast kontorsbebyggelse och kommer negativt påverka stadsbilden menar boende.

160. Sakägare 50

Boende lyfter att små luftburna partiklar kan påverka människors hälsa negativt och att partiklar från Essingeleden transporteras med vind. Luftburna partiklar kan ansamlas på större byggnader menar boende och föreslagen bebyggelse kan leda till en ökad ansamling. Boende anser att planförslaget inte beaktar hälsokonsekvenserna för boende i området och yrkar på att utredningen bör kompletteras med detta.

161. Sakägare 51

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att föreslagen bebyggelse kommer ge ökad skugga och förändra områdets

karaktär. DN-skrapan ger området sin karaktär och ytterligare hög bebyggelse skulle påverka byggnaden negativt. Boende ställer sig frågande till behovet av mer kontorsyta efter pandemin då många arbetar hemifrån och då kontorslokaler i planområdet står tomma.

162. Sakägare 52

Boende ställer sig positiv till planförslaget och lyfter att det är positivt med ett mer levande område. Rivning av parkeringshus anses positivt, men boende lyfter att föreslagen byggnad inom fastigheten Trängkåren 7 ger ett flertal negativa konsekvenser. Signalparken, som nyligen renoverats, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse med ökad skugga vilket missgynnar boende och barn i området. Tillbyggnaden på den av Stadsmuseet blåklassade byggnaden samt den föreslagna hög byggnaden inom Trängkåren 7 kommer också att påverka dagsljuset för befintliga bostäder negativt. Hög bebyggelse kan även ge upphov till försämrade vindförhållanden på markplan. Boende framför att utveckling av Marieberg är positiv, men att nuvarande planförslag ger fler negativa än positiva konsekvenser.

163. Sakägare 53

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att området är idag trångt och har en undermålig trafikförsörjning. Boende ställer sig frågande till behovet av fler kontorslokaler och kommersiella lokaler då området anses ha ett tillräckligt utbud. Boende framhåller även att fastigheterna som föreslås rivas är blåklassade av Stadsmuseet. Boende menar att föreslagen bebyggelse kan påverka säkerheten för Bromma flygplats negativt och att politikernas och byggaktörers intressen prioriteras framför Bromma flygplats.

165. Sakägare 54

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att föreslagen bebyggelse kommer ge ökad skugga och förändra områdets karaktär. DN-skrapan ger området sin karaktär och ytterligare hög bebyggelse skulle påverka byggnaden negativt. Boende ställer sig frågande till behovet av mer kontorsyta efter pandemin då många arbetar hemifrån och då kontorslokaler i planområdet står tomma.

166. Sakägare 55

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att föreslagen bebyggelse kommer ge ökad skugga och förändra områdets karaktär. DN-skrapan ger området sin karaktär och ytterligare hög bebyggelse skulle påverka byggnaden negativt. Boende ställer sig

frågande till behovet av mer kontorsyta efter pandemin då många arbetar hemifrån och då kontorslokaler i planområdet står tomma.

167. Sakägare 56

Boende anser att befintlig bebyggelse är väl utformad och är kulturhistoriskt värdefull miljö som bör bevaras. Det är viktigt att bevara tillgången till ett socialt och ekologiskt värdefullt område menar boende. Signalparken är en värdefull plats för rekreation för både barn och vuxna. För de som bor vid parken kommer föreslagen bebyggelse att påverka närmiljö negativt genom ökad skugga och vind. Boende önskar att byggnader högre än fyra våningar ej byggs i Stockholm.

168. Sakägare 57

Boende ställer sig negativ till planförslaget och anser att området i nuläget har god tillgång till service och är tryggt. Höga byggnader anses olämpligt i Stockholm på grund av stadens nordliga läge och då ökad skugga och vind påverkar människors hälsa negativt. Planområdet ligger inom inflygningskorridoren för Bromma flygplats, vilket boende menar utgör en säkerhetsrisk. Boende ifrågasätter kontorsbehovet då många efter pandemin har möjlighet att arbeta hemifrån. Fler arbetsplatser kommer generera mer trafik vilket kommer påverka miljön negativt. Boende vill att parkeringshuset bevaras. Boende framhåller att Signalparken, som nyligen renoverats, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse genom ökad skugga och vind. Boende lyfter att DN-skrapans lågdel i kvarteret Trängkåren 7 vid Signalparken är blåklassad enligt Stadsmuseet och bör bevaras. Boende ställer sig positiv till att Lastgatan omvandlas till ett promenadstråk med uteservering. Boende vill se att en miljökonsekvensbeskrivning som utreder alla sociala konsekvenser av förslaget.

199. Sakägare 58

Boende ställer sig negativ till planförslaget och anser att området i nuläget har god tillgång till service och är tryggt. Höga byggnader anses olämpligt i Stockholm på grund av stadens nordliga läge och då ökad skugga och vind påverkar människors hälsa negativt. Planområdet ligger inom inflygningskorridoren för Bromma flygplats, vilket boende menar utgör en säkerhetsrisk. Boende ifrågasätter kontorsbehovet då många efter pandemin har möjlighet att arbeta hemifrån. Fler arbetsplatser kommer generera mer trafik vilket kommer påverka miljön negativt. Boende vill att parkeringshuset bevaras. Boende framhåller att Signalparken, som nyligen renoverats, kommer påverkas negativt av föreslagen

bebyggelse genom ökad skugga och vind. Boende lyfter att DN-skrapans lågdel i kvarteret Trängkåren 7 vid Signalparken är blåklassad enligt Stadsmuseet och bör bevaras. Boende ställer sig positiv till att Lastgatan omvandlas till ett promenadstråk med uteservering. Boende vill se att en miljökonsekvensbeskrivning som utreder alla sociala konsekvenser av förslaget.

171. Sakägare 59

Statens fastighetsverk belyser vikten av ett respektavstånd till befintliga arkitektoniskt och kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Vidare framhålls att Statens fastighetsverk bedömer att den föreslagna höga bebyggelsen kan försvåra läsbarheten och förståelsen av övrig värdefull bebyggelse i stadsmiljön. Hänsyn behöver tas till befintlig bebyggelses kvaliteter och det är av vikt att de olika byggnaderna även fortsättningsvis framstår som egna individer.

172. Sakägare 60

Boende framför att föreslagen byggnad inom fastigheten Trängkåren 7 kommer påverka boendemiljön negativt i området. Marieberg är ett sammanhållet område med byggnader från 40- och 50-talen med en öppen och grön miljö. Föreslagen byggnad inom Trängkåren 7 kommer ge ökad skugga på befintlig bebyggelse samt på Signalparken. Gestaltningen på Trängkåren 7 skulle påverka områdets kulturvärden negativt och byggnadens volym bör inte vara högre än befintlig bebyggelse. DN-skrapan är en solitär byggnad, vilket gör den till ett landmärke och fler höga byggnader påverka dess kulturhistoriska värde negativt menar boende. Signalparken påverkas idag av flygbuller från Bromma flygplats. Boende menar att föreslagen bebyggelse kommer öka bullernivåerna i parken ytterligare. Parken är en social mötesplats vilken kommer påverkas negativt av ökad skugga. Boende anser att området inte behöver mer kontor och menar att området görs mer levande och tryggare genom fler bostäder. Många boende i Marieberg tar sig till Fridhemsplans service. Föreslagen bebyggelse anses skada områdets kulturhistoriska värden och dess lugna karaktär.

173. Sakägare 61

Boende ställer sig frågande till kontorsbehovet då många arbetar hemifrån efter pandemin. Boende undrar även varför bostäder inte är möjligt när det redan bor många i området. Boende föreslår att bebyggelse bör vara i 5–6 våningar för att ge ett tillräckligt dagsljus som barn och vuxna behöver. Boende ställer sig frågande till brandsäkerheten i föreslagen hög bebyggelse. Området behöver inte

fler höga byggnader än de befintliga, DN-skrapa och SvD-huset, och boende menar att om förtätning måste ske bör bebyggelsen vara lägre och innehålla bostäder.

174. Sakägare 62

Föreslagen bebyggelse kommer ge ökad skugga vilket anses negativt. Boende lyfter att föreslagen bebyggelse kräver en förbättrad brandsäkerhet och lyfter att räddningstjänsten ofta rycker ut i området. Boende föreslår att Stockholms stad ska utreda brandsäkerheten i planförslaget. Trafiksituationen är idag undermålig och fler kontor i området kommer resultera i mer trafikstörningar menar boende. Boende föreslår att Stockholms stad tar fram en analys av trafiksituationen och föreslag på trafiklösningar. Boende lyfter att de offentliga rummen i planförslaget utgör samma yta som befintliga offentliga rum och anser att denna yta inte kan rymma ett ökat antal människor på platsen. Boende föreslår att byggaktören tar fram en beräkning på hur många människor som förväntas vistas på platsen.

176. Sakägare 63

Boende ställer sig negativ till planförslaget och lyfter att fler kontor kommer påverka boendemiljön negativt i området. Boende menar att fler bostäder behövs för att befolka området även under kvällstid. Boende menar att lägre bostadsbebyggelse är att föredra. Hög bebyggelse kommer att påverka utsikten negativt och ge upphov till ökad skugga. *Sol-, skugg- och dagsljusstudien* bör redovisa dagsljusförhållanden fram till solnedgång menar boende.

180. Sakägare 64

Boende lyfter att befintlig bebyggelse inom planområdet är oestetisk och ser att parkeringshuset och 90-talshuset inom Tränggåren 7 kan ersättas. Föreslagen bebyggelse kommer resultera i ökad skugga och vind i området, varför boende anser att hög bebyggelse är olämpligt. Boende föreslår att högre byggnader placeras i norra delen av planområdet och menar att föreslagen bebyggelse inte bör vara högre än befintlig bebyggelse för att inte påverka stadsbilden negativt. Boende ställer sig frågande till behovet av kontor då många arbetar hemifrån efter pandemin. Bostadsbebyggelse är att föredra menar boende, då det ger mer liv till området, varför planförslaget bör pausas.

181. Sakägare 64

Boende lyfter att befintlig bebyggelse inom planområdet är oestetisk och ser att parkeringshuset och 90-talshuset inom

Trängkåren 7 kan ersättas. Föreslagen bebyggelse kommer ge ökad vind i närområdet. Föreslagen bebyggelse anses för hög, oestetisk och olämpligt placerad. Boende menar att planförslaget kommer påverka stadssiluetten negativt och ge ökad skugga i området. Boende föreslår att bebyggelse inom planområdet bör anpassas till höjden av befintliga bostadsbebyggelse. Boende ställer sig frågande till behovet av kontor då många arbetar hemifrån efter pandemin. Bostadsbebyggelse är att föredra menar boende, då det ger mer liv till området, varför planförslaget bör pausas.

183. Sakägare 65

Boende ställer sig frågande till efterfrågan på ny kontorsyta och menar att befintlig kontorsyta inte är fullt utnyttjad. Många jobbar dessutom hemifrån och då kommer efterfrågan på kontorsyta minska. Boende ställer sig frågande till att befintligt utbud av service i området är undermålig. Omvandling av Lastgata till en gånggata med restauranger anses realistiskt och de som arbetar i området kommer åka hem efter arbetstid. Befintlig trafiksituation är undermålig och planförslaget kommer smälta av Gjörwellsgatan när den behöver få utökad kapacitet. Parkeringssituationen lyfts som undermålig och planförslaget innebär en reduktion av antalet parkeringsplatser. Boende anser att föreslagen lösning med höjda parkeringsavgifter är undermålig. Föreslagen bebyggelse kommer negativt påverka området med ökad skuggning. Området kommer påverkas negativt av byggnationen och boende undrar hur lång tid byggnationen kommer pågå. Boende efterfrågar information om projektets politiska bakgrund och vilka partier som ställer sig positiva till planförslaget. Vidare framhålls att samrådsmötet borde förlagts innan valet med en tydlig redovisning av vilka partier som står bakom förslaget för att göra det möjligt att som väljare ta ställning utifrån informationen.

184. Sakägare 66

Boende ställer sig negativ till föreslagen bebyggelse och anser att den kommer ge ökad skugga på närliggande bebyggelse och Signalparken. Att byggbodar placeras i området under byggnationen anser boende är negativt. Boende föreslår att bostäder byggs i stället och anser att hänsyn inte tagits till boende och berörda i området.

185. Sakägare 67

Boende ställer sig negativ till föreslagen bebyggelse och anser att den kommer ge ökad skugga på närliggande bebyggelse och Signalparken. Att byggbodar placeras i området under byggnationen

anser boende är negativt. Boende föreslår att bostäder byggs i stället och anser att hänsyn inte tagits till boende och berörda i området.

186. Sakägare 68

Bostadsrättsföreningen ställer sig frågande till efterfrågan på behovet av kontorsyta och menar att detta har minskat till följd av det ekonomiska läget samt att fler arbetar hemifrån. Föreningen menar att det behövs en behovsanalys av kontor för att motivera planförslaget. Området anses inte bli mer levande under kvällstid då bebyggelsen i huvudsak föreslås innehålla kontor. För att boende i området ska gynnas av planförslaget anser bostadsrättsföreningen att föreslagen bebyggelse bör innehålla publika verksamheter. Planförslaget kommer att försämra vindförhållandena i området och åtgärder måste genomföras. Bostadsrättsföreningen ställer sig bakom boendes synpunkter under samrådet kring bebyggelses negativa påverkan på dagsljusförhållandena i området. Omvandlingen av Lastgatan anses positiv för området och föreningen lyfter att denna kan genomföras oberoende av föreslagen bebyggelses genomförande. Bostadsrättsföreningen anser att upprustningen av Lastgatan bör villkoras i exploateringsavtalet och att verksamheterna bör vara tillgängliga även under kvällstid. Föreningen ser positivt på att Gjörwellsgatan föreslås göras mer levande, men lyfter att ryska ambassaden på andra sidan gatan kan motverka denna ambition då fastigheten har galler mot Gjörwellsgatan. Gjörwellsgatan lyfts som en viktig trafikled för olika typer av transporter, varför bostadsrättsföreningen anser att körbanan av gatan ej bör smaltas av. Bostadsrättsföreningen ställer sig frågande till hur varutransporter till och från området planeras att lösas och lyfter att trafikallstringen i stadsdelen förväntas öka samtidigt som parkeringsplatser tas bort. Bostadsrättsföreningen menar att hänsyn måste tas till de parkeringsplatser som försvinner i samband med att parkeringshuset inom Tränggåren 7 rivs samt det förväntade ökade antalet verkamma personer i området.

192. Sakägare 69

Bostadsrättsföreningen ställer sig frågande till efterfrågan på behovet av kontorsyta och menar att detta har minskat till följd av det ekonomiska läget samt att fler arbetar hemifrån. Föreningen menar att det behövs en behovsanalys av kontor för att motivera planförslaget. Området anses inte bli mer levande under kvällstid då bebyggelsen i huvudsak föreslås innehålla kontor. För att boende i området ska gynnas av planförslaget anser bostadsrättsföreningen att föreslagen bebyggelse bör innehålla publika verksamheter. Planförslaget kommer att försämra vindförhållandena i området och åtgärder måste genomföras. Bostadsrättsföreningen ställer sig

bakom boendes synpunkter under samrådet kring bebyggelses negativa påverkan på dagsljusförhållandena i området. Omvandlingen av Lastgatan anses positiv för området och föreningen lyfter att denna kan genomföras oberoende av föreslagen bebyggelses genomförande. Bostadsrättsföreningen anser att upprustningen av Lastgatan bör villkoras i exploateringsavtalet och att verksamheterna bör vara tillgängliga även under kvällstid. Föreningen ser positivt på att Gjörwellsgatan föreslås göras mer levande, men lyfter att ryska ambassaden på andra sidan gatan kan motverka denna ambition då fastigheten har galler mot Gjörwellsgatan. Gjörwellsgatan lyfts som en viktig trafikled för olika typer av transporter, varför bostadsrättsföreningen anser att körbanan av gatan ej bör smalnas av. Bostadsrättsföreningen ställer sig frågande till hur varutransporter till och från området planeras att lösas och lyfter att trafikallstringen i stadsdelen förväntas öka samtidigt som parkeringsplatser tas bort. Bostadsrättsföreningen menar att hänsyn måste tas till de parkeringsplatser som försvinner i samband med att parkeringshuset inom Tränggåren 7 rivs samt det förväntade ökade antalet verksamma personer i området.

188. Sakägare 70

Boende anser att området vid Lastgatan är vindutsatt och lyfter att föreslagen bebyggelse kommer ge ytterligare vind. Signalparken kommer påverkas negativt av ökad skugga. Boende lyfter att befintlig kollektivtrafiksituation är undermålig och att den kommer påverkas negativt av att fler kommer arbeta inom planområdet samtidigt som Gjörwellsgatan ska smalnas av. Boende menar att planförslagens illustrationer återger en orealistisk bild och att det inte kommer bli lika levande som illustrationerna porträtterar. Området är uppskattat av de boende för att det är lugnt och centralt i Stockholm. Boende föreslår att föreslagen bebyggelse bör förläggas till ryska ambassaden i stället.

189. Sakägare 71

Föreslagen bebyggelse kommer påverka boendes utsikt negativt, ge ökad skugga och minska öppen yta i området. Boende ställer sig frågande till efterfrågan på mer kontorsyta då fler arbetar hemifrån efter pandemin. Gestaltningen av föreslagen bebyggelse anses påverka stadsbilden negativt. Boende menar att området har undermåliga kommunikationer vilket kommer leda till ökad trafik samtidigt kommer planförslaget innebära en reduction av antalet parkeringsplatser i området vilket anses negativt för miljön. Restaurangerna vid Lastgatan kommer attrahera ohyra, orsaka lukt, oljud och ge ökad otrygghet på kvällen. Boende anser att de boende inte vill ha föreslagen bebyggelse även om de får en lägre höjd. De

arbetandes åsikter om området bör inte ges samma vikt som de boendes.

190. Sakägare 72

Boende anser att föreslagen bebyggelse bör utformas i samma höjd som närliggande bostäder då högre bebyggelse kommer ge mer skugga och blåst i området. Boende vill se att rivningar genomförs men att bebyggelsen görs med en utformning som passar in och inte påverkar stadsbilden n. Boende ställer sig frågande till efterfrågan på mer kontorsyta då fler arbetar hemifrån efter pandemin och anser att bostäder behövs i området. Boende föreslår att pausa planförslaget tills det går att bygga bostäder.

227. Sakägare 73

Boende anser att föreslagen bebyggelse bör utformas i samma höjd som närliggande bostäder då högre bebyggelse kommer ge mer skugga och blåst i området. Boende vill se att rivningar genomförs men att bebyggelsen görs med en utformning som passar in och inte påverkar stadsbilden n. Boende ställer sig frågande till efterfrågan på mer kontorsyta då fler arbetar hemifrån efter pandemin och anser att bostäder behövs i området. Boende föreslår att pausa planförslaget tills det går att bygga bostäder.

191. Sakägare 74

Boende ställer sig frågande till om mer kontorsyta kommer göra området mer levande då arbetarna kommer åka hem efter arbetstid. Planförslaget anses påverka området negativt och kontorsbebyggelse ger inget positivt för de boende. Marieberg behöver mer levande verksamheter och bostäder. Boende föreslår att ett hotell vid Ektorget inom Trängkåren 6 skulle göra området mer levande. Boende ställer sig frågande till efterfrågan på ny kontorsyta och menar att befintlig kontorsyta inte är fullt uthyrd. Boende menar att inom 20 år kommer flygplan vara elektrifierade och inte vara störande för bostadsbebyggelse. Boende framför att mer skugga på befintlig bebyggelse kommer leda till ökade energikostnader samt att planförslaget kommer leda till ökad vind. Boende ställer sig frågande till hur kollektivtrafiksituationen kommer lösas och att Stadsbyggnadskontoret ska bygga stad för framtiden, inte för byggaktörer och fastighetsbolag med ekonomiskt intresse.

193. Sakägare 75

Boende anser att Mariebergs stadsmiljö utmärker den från resten av innerstaden och bör därför bevaras. Att samla flera höga byggnader

inom ett område anses påverka området negativt då det kommer ge mer skugga i Signalparken. Boende lyfter att befintlig kollektivtrafiksituation är undermålig vilket kommer påverkas negativt av att fler kommer arbeta inom planområdet och att Gjörwellsgatan smalnas av. Däremot anses det positivt att mer plats görs för gående och cyklister. Området vid Lastgatan är vindutsatt och den levande miljö som beskrivs i planförslaget anses orealistiskt.

194. Sakägare 76

Boende betonar att området behöver fler bostäder, inte mer kontorsyta för att det ska vara levande utanför arbetstid. Det behövs även mer service och kulturverksamheter då Kungsholmen anses ha ett mindre utbud än andra delar av Stockholm. Föreslagen bebyggelse anses inte skapa förutsättningar för ett mer levande område. Boende lyfter att byggnation av nya höga byggnader är negativt för klimatet.

195. Sakägare 77

Boende ställer sig frågande till efterfrågan på ny kontorsyta då befintlig kontorsyta inte är fullt uthyrd. Mer kontorsyta anses inte göra området mer levande då arbetare åker hem efter arbetstid. Föreslagen bebyggelse kommer ge ökad skugga och påverka Signalparken negativt. Vindförhållandena i området kommer också påverkas negativt. Boende ställer sig undrande till hur närområdet påverkas av byggnationen, var arbetsbodar kommer anläggas samt ökade utsläpp under byggtiden.

196. Sakägare 78

Boende ställer sig frågande till efterfrågan på ny kontorsyta och menar att det finns ett tillräckligt utbud av kontorsyta på Kungsholmen. Boende menar att hänsyn inte tagits till de boende gällande sol- och vindförhållanden. Det har inte heller utförts en analys av kollektivtrafiksituationen efter genomförd byggnation. Boende undrar hur parkeringssituationen kommer lösas när parkeringsplatser tas bort. Boende föreslår att området görs mer levande genom renovering av befintliga byggnader och menar att mer bostäder bör byggas i stället.

197. Sakägare 79

Boende ställer sig mer negativ till byggnaden vid parkeringshuset inom Trängkåren 7. Föreslagen byggnad är placerad för nära befintliga bostäder och kommer ge ökad skugga. Renoveringen av Signalparken var positivt för området, men parken kommer

påverkas av planförslaget. Byggtiden anses orsaka olägenheter för de boende. Boende framför att planförslaget inte kommer skapa en socialt och ekologiskt hållbar stadsdel med mer kontorsyta. Parkeringshuset bör i framtiden omvandlas till bostäder som en klimatpositiv byggnad.

198. Sakägare 80

Boende ställer sig frågande till vilka positiva värden höga byggnader och kontor kommer att tillföra området då de kommer vara tomma efter arbetstid. Boende önskar se bostäder i planförslaget i stället. Omvandlingen av Lastgatan till en gånggata anses orealistiskt då platsen är vindutsatt och står i skugga. Om planförslaget hade innehållit bostäder och grönområden hade det varit ett positivt tillskott. Boende ställer sig negativ till nuvarande förslag.

200. Sakägare 81

Boende ställer sig negativ till ytterligare högre byggnader. Fler bostäder och lokaler skulle göra området mer levande. Boende anser att fastighetsägaren bedrivit undermålig skötsel av fastigheterna.

201. Sakägare 82

Boende ställer sig negativ till planförslaget då de regelbundet använder Signalparken som kommer påverkas negativt med ökad skugga. Barnen behöver motion och solljus för sitt dagliga behov av D-vitamin. Trafiken i området kommer öka vilket kommer påverka luften och miljön i området negativt. Höga byggnader orsakar även mer vind, vilket området upplever redan idag. Boende vill bevara Signalparken för att förskolans barn ska kunna använda den och inte behöva leka i skugga.

202. Sakägare 83

Kooperativet ställer sig negativ till planförslaget eftersom det kommer ge ökad skugga på byggnaderna på norra sidan av Rålambsvägen. DN-skrapan och dagbladshuset ger mer skugga än önskvärt och därför bör fler inte vara tillåtna i Marieberg. Planförslaget anses ge mer trafik genom ökat arbetspendlande och från de som letar parkering. Kooperativet belyser att bostadsbyggnation utanför planområdet kommer bidra till ökad mängd trafik. Gjörwellsgatan och Rålambsvägen har idag mycket trafik med köbildning vilket kommer öka ytterligare samt påverka miljön negativt genom avgaser. Kollektivtrafiken behöver utökas vilket kommer generera mer buller. Kooperativet lyfter att höga byggnader orsakar ökad blåst i sin närmiljö och att detta drabbar de

boende. Signalparken kommer påverkas av föreslagen bebyggelse negativt genom ökad skugga och de barn som använder parken missgynnas. Kooperativet lyfter att solljus är viktigt för att barn ska få D-vitamin, särskilt under vintern och att det är viktigt för deras hälsa. Kooperativet anser därför staden ska ta hänsyn till de boende och inte genomföra planförslaget.

203. Sakägare 84

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att det kommer ge ökad skuggning på byggnaderna på norra sidan av Rålambsvägen. DN-skrapan och dagbladshuset ger mer skugga än önskvärt och då Marieberg redan har höga byggnader bör fler inte vara tillåtna. Planförslaget kommer ge mer trafik genom ökat arbetspendlande och trafik från de som letar parkering. Boende belyser att bostäder byggs utanför planområdet som kommer bidra till ökad mängd trafik. Gjörwellsgatan och Rålambsvägen har idag mycket trafik med köbildning vilket kommer öka ytterligare samt negativt påverka miljön genom avgaser. Kollektivtrafik i området behöver utökas vilket kommer generera mer buller vilket innebär ytterligare olägenheter för de boende. Boende lyfter specifikt att höga byggnader ger upphov till ökad blåst i sin närmiljö och att detta inte är eftersökt av de boende. Signalparken kommer negativt påverkas av föreslagen bebyggelse genom ökad skuggning och detta kommer påverka de barn som använder parken. Boende lyfter att solljus är viktigt för att barn ska få D-vitamin, särskilt under vintern och att det är viktigt för deras hälsa. Boende anser därför staden ska ta hänsyn till de boende och inte genomföra planförslaget.

204. Sakägare 85

Boende menar att DN-skrapan har outhyrda lokaler med få företag på stor yta. Behov av mer kontorsyta är idag lägre då fler arbetar hemifrån. Boende ställer sig frågande till vem som gynnas av planförslaget och att stadssiluetten förändras. Boende är i behov av fler livsmedelsbutiker och boende föreslår att dessa placeras i nya byggnader med en gestaltning som passar området. Det finns för litet utbud av livsmedelsbutiker i området. Boende menar att planförslaget kommer påverka trafiksituationen i området negativt. Boende anser att nybyggnation bör ske utanför tullarna för att minska trängsel. De boende uppskattar att Marieberg är lugnt och lyfter att trafiksituationen har blivit värre de senaste åren. Föreslagen bebyggelse anses inte kunna ge ett mer levande område. Boende menar att det inte finns behov av mer kontorsyta då flera kan arbeta hemifrån och ett minskat arbetspendlande är positivt ur klimatsynpunkt. Planförslaget bör skrinläggas då det inte bidrar till att positivt påverka de boende i området.

205. Sakägare 86

Boende anser att ny hög bebyggelse i Stockholm sedan år 2000 har negativt påverkat stadssiluetten i respektive stadsdel. Utformningen av byggnaderna påverkar omgivningen negativt och kluster ger ett mindre estetiskt tilltalande intryck av stadsmiljön. Föreslagen bebyggelse i Marieberg riskerar att ge upphov till en liknande negativ inverkan på stadssiluetten. Boende anser att om bebyggelsen får den höjd som anges i planförslaget måste dess gestaltning vara av hög kvalitet. Marieberg anses redan ha för många höga byggnader. Boende belyser klimateffekterna av byggnationen och anser att Stockholm måste överväga de utsläpp som sker av nybyggnation. Boende ställer sig frågande till vilka överväganden som gjorts sett till den teknik som används vid uppförandet. Återbruk belyses som något som kan en besparing på 686 ton CO₂ jämfört med nyproducerade material och utgör en besparing på 10% i utsläpp. Boende menar att mer CO₂ kan besparas genom att bygga lägre byggnader i trä. Bromma flygplats anses vara ett hinder för bostadsbebyggelse i Marieberg. Boende föreslår att planförslaget pausas tills det är möjligt att bygga bostäder inom planområdet. Boende ställer sig frågande till om mer kontorsyta kan göra Marieberg mer levande efter arbetstid. En annan fråga är hur de nya arbetarna ska ta sig till sina arbetsplatser får kollektivtrafiken redan är ansträngd. Boende anser att staden bör göra en avvägning mellan fastighetsägarens ekonomiska intresse och de ekonomiska intressena hos kringliggande fastighetsägare. Boende anser att staden bör kvantifiera hur många som påverkas negativt av ökad skuggning av planförslaget och att befintliga fastighetsägare ges möjlighet att kompensera exploatör för att uppnå en sänkt exploateringsgrad. En omvandling av området behövs men boende förordar att det gestaltas med flera lägre byggnader.

206. Sakägare 87

Boende ställer sig frågande till hur föreslagen bebyggelse kommer göra området mer levande. I stället behövs bostäder i området och med en lägre volym.

207. Sakägare 88

Boende anser att området har tillräckligt med kontor och att bostäder behövs för en mer levande stadsdel. Föreslagen bebyggelse bör även utformas med en lägre volym än som visas i planförslaget.

208. Sakägare 89

Boende ställer sig undrande till hur föreslagen bebyggelse kommer påverka hens utsikt och vill veta om hen kommer kompenseras för värdeminskning på bostaden. Boende föreslår att om planförslaget genomförs bör byggnaderna få så hög volym som möjligt för att bebyggelsen ska bli nya landmärken. Boende är även frågande till hur lång tid byggnationen kommer pågå.

209. Sakägare 70

Boende lyfter att bebyggelsen i Marieberg till övervägande del består av bostäder och att de boende kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse. Byggnaderna kommer ge ökad skuggning i området, minska ljusinsläpp i bostäder och ge upphov till reflektioner. Boende undrar hur de boende kommer kompenseras för olägenheter och värdeminskning av bostad. Tillgång till kommersiell service i området är god och boende anser att fler restauranger kan orsaka ökad kriminalitet och skadegörelse och därmed ökad otrygghet. Föreslagen bebyggelse kommer till luftföroreningar och trafikbuller stängs in samt att det kommer generera med trafik till området.

210. Sakägare 71

Boende anser att befintlig bebyggelse inom planområdet inte är estetisk och menar att parkeringshuset kan ersättas med ny bebyggelse. Området mellan DN-skrapan och ryska ambassaden anses inte heller vara trivsamt. Höga byggnader kan ge upphov till kraftig blåst och negativt påverka sin närmiljö. Boende anser att föreslagen bebyggelse har för hög volym och oestetisk gestaltning. Planförslaget bör skrinläggas då de negativt påverkar stadens siluett och skadar DN-skrapan och Dagbladshusets särställning som landmärken. Befintliga byggnader kommer få en försämrad utsikt. Boende anser att området bör utvecklas med bebyggelse som har en liknande volym som befintliga bostadsbebyggelse. Boende ifrågasätter även behovet av ytterligare kontorsyta i området då fler arbetar hemifrån och bostäder skulle göra området mer levande. Således bör förslaget planeras om och ta hänsyn till befintliga bostäder.

212. Sakägare 72

Boende menar att fler bostäder, inte mer kontorsyta, kommer göra området mer levande. Planförslaget kommer ge ökad skuggning i området och i Signalparken. Boende anser att det inte behövs fler kommersiella lokaler, utan mötesplatser som inte kostar att använda, exempelvis ett bibliotek. Föreslagen bebyggelse kommer negativt påverka DN-skrapan.

213. Sakägare 73

Boende ställer sig negativ till planförslaget och anser att området har god tillgång till service och är tryggt. Högre byggnader anses olämpliga i Stockholm på grund av stadens nordliga läge och ger ökad skuggning och vind vilket negativt påverkas människors hälsa. Planområdet ligger även inom inflygningskorridoren för Bromma flygplats, vilket utgör en säkerhetsrisk. Boende ifrågasätter efterfrågan på mer kontorsyta då människor efter pandemin kan arbeta hemifrån. Dessutom kommer fler arbetare ge mer trafik vilket negativt påverkas miljön. Boende vill se att parkerinshuset bevaras. Boende belyser att Signalparken, som nyligen renoverats, kommer påverkas negativt av föreslagen bebyggelse med ökad skuggning och vind. Boende lyfter att DN-skrapans låghusdel i kvarteret Trängkåren 7 vid Signalparken är blåklassad och bör bevaras. Boende ställer sig positiv till att omvandla Lastgatan till en gångata med uteservering. Boende vill se att en miljökonsekvensbeskrivning som utreder alla sociala konsekvenser av förslaget genomförs.

214. Sakägare 74

Boende anser att Marieberg är levande och välmående område med god tillgång till service och grönyta. Det är även välbesökt av stockholmare för rekreation och befintlig bebyggelse har klassificerats som kulturhistoriskt värdefulla i olika grad. Därför menar boende att nybyggnation i området bör utföras med eftertänksamhet. Föreslagen bebyggelse kommer negativt påverka områdets kulturhistoriska värden och förändra dess karaktär. Dessutom kommer boendemiljön påverkas negativt under byggnation och efter då det skulle ge ökad skuggning, vind och buller. Boende lyfter att området utsatts för höjda bullernivåer på grund av byggnation och att boende inte kunnat sova på grund av det. Boende är därför orolig att planförslaget kommer drabba de boende mer än tidigare och lyfter att höga bullernivåer under långa tidsperioder kan vara dåligt för folkhälsan hos de boende. Då det bor många äldre i området och fler arbetar hemifrån kommer de drabba fler boende under byggtiden. Boende lyfter att, enligt WHO, är buller den näst mest allvarliga miljömässigt orsaken till ohälsa i Västeuropa och kan skada människor hälsa på ett flertal sätt. Boende lyfter från personlig erfarenhet att det inte är eftersträvänsvärt att leva i en tät miljö och anser att det är negativt att Stockholms stad vill förtäta med hög bebyggelse. Det anses inte lämpligt då Stockholms nordliga breddgrad innebär försämrade ljusförhållanden. Dagsljus och grönska är viktigt för människors hälsa och välmående. Hög bebyggelse som står tätt ger upphov till

ökad skuggning och blåst i gatumiljön. DN-skrapan orsakar idag ett oattraktivt mikroklimat i närområdet där Lastgatan upplever kraftiga vindar. Bebyggelsens placering i planförslaget anses undermålig då det ger ökad skuggning på bebyggelsen- och grönområden norr, väster och öster om planområdet och kommer negativt påverka livsmiljön i området. Boende anser att solstudien innehåller flertalet fel, där Skulpturparken visas i illustrationerna som solbelyst men som kommer att skuggas av föreslagen bebyggelse. Boende lyfter Skulptur- och Signalparken som två viktiga grönområden för vila och rekreation för de boende men föreslagen bebyggelse kommer negativt påverka båda parkerna genom ökad skuggning. Boende ställer sig frågande till efterfrågan på mer kontorsyta i Stockholm då flertalet kontor är vakanta och fler arbetar hemifrån efter pandemin. Då behövs boendemiljöer göras mer trivsamma och hälsosamma. Mer kontorsyta i Marieberg kommer inte göra det mer levande utan det kommer ge ökade trafikmängder och bli tomt efter arbetstid. Boende menar att de torg som ingår i planförslaget existerar idag men de är för små för att anses vara torg. Dessa platser kan göras mer trivsamma utan att ny bebyggelse behöver tillkomma. Boende anser att miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) för planförslaget är otillräcklig då den enbart omfattar konsekvenserna på kulturmiljön. Därför begär boende att en mer omfattande MKB utförs som undersöker påverkan på levnadsmiljön och hälsan för de boende i området. Boende föreslår att Stockholm drar lärdom av andra städer i att bevara stadens siluett genom att förbjud högre bebyggelse än stadens kyrktorn. Eftersom de boende kommer påverkas negativt av planförslaget vill boende se att Stockholms stad tar hänsyn till de boende innan ett beslut fattas gällande planförslaget och att planförslaget läggs ned eller görs om.

215. Sakägare 75

Boende ställer sig negativ till planförslaget och anser att föreslagen bebyggelse kommer negativt påverka boende genom ökad skuggning. Dessutom kommer byggnaderna negativt påverka vindförhållanden på platsen. Under byggnation kommer grannar att drabbas av olägenheter genom ökat buller.

216. Sakägare 76

Boende anser att enbart kontor kommer inte göra stadsdelen mer levande och trygg utan menar att planförslaget bör förbereda för bostäder. Stockholms stad bör styra så att tillkommande användning uppnår en blandad och levande stadsmiljö. Då stadsdelen redan har många arbetsplatser bör staden säkra att tillkommande bebyggelse har en flexibel användning som kan förändras över tid.

Signalparken ses som en viktig mötesplats för närområdet. Barn och äldre kommer påverkas negativt av ökad skuggning då de inte kan ta sig till alternativa platser. Boende föreslår att staden kompenserar för de funktioner som påverkas negativt i Signalparken. Boende ser det som positivt att Lastgatan omvandlas och att varutransporter flyttas under jord. Däremot anses detta inte väga upp emot de negativa konsekvenserna av ökad skuggning. Boende anser inte att planhandlingarna ger en tydlig bild av hur boende i brf Taffelberget påverkas av föreslagen bebyggelse. Staden bör även redovisa i solstudien skuggförhållandet även under vinterhalvåret. Dessutom bör staden kvantifiera effekten av ökade trafikflöden samt redovisa konkreta lösningar för att inte förvärra befintlig bullersituation i området.

217. Sakägare 77

Boende ställer sig negativ till planförslaget och anser att föreslagen bebyggelse kommer negativt påverka boende genom ökad skuggning. Dessutom kommer byggnaderna negativt påverka vindförhållanden på platsen. Under byggnation kommer grannar att drabbas av olägenheter genom ökat buller.

218. Sakägare 78

Boende ställer sig frågande till efterfrågan på ny kontorsyta och menar att det finns ett tillräckligt utbud av kontorsyta på Kungsholmen. Arbetande i området kommer inte ge en mer levande stadsdel. Att bygga bostäder i sex våningar är att föredra. Boende menar att hänsyn inte tagits till de boende gällande sol- och vindförhållanden. Det har inte heller utförts en analys av kollektivtrafiksituationen efter färdigställande. Boende undrar hur parkeringssituationen kommer lösas när parkeringsplatser tas bort. Hänsyn till de boendes hälsa behöver tas då ökad buller under byggnation orsakar stress. Boende föreslår att området görs mer levande genom renovering av befintliga byggnader och mer bostäder.

219. Sakägare 79

Boende anser att planförslaget kommer negativt påverka sin levnadskvalité då byggnationen kommer ge ökade bullernivåer och öka trafiken i området. Mer trafik skulle ge mer avgaser och skolorna i området skulle påverkas negativt.

220. Sakägare 80

Boende ställer sig positiv till planförslaget. Staden bör överväga att säkerställa att verksamheten Oasen i parkeringshuset bör inrymmas

även i det nya förslaget. Boende lyfter att föreslagen byggnad i Trängkåren 7 kommer reducera antalet soltimmar i Signalparken. I syfte att begränsa antalet skuggtimmar bör Staden överväga att utforma höghuset söder om Signalparken smalare i öst-västlig riktning och/eller begränsa byggnadshöjden på låghusdelen öster om Signalparken. Då området är utsatt för vind bör kompletterande trädplantering utföras längs Signalgränd samt i mitten av Wennerbergsgatan i syfte att förbättra vindförhållandena.

221. Sakägare 81

Boende anser att föreslagen bebyggelse kommer negativt påverka närmiljön genom ökad vind och skuggning samt försämrad utsikt för boende. Signalparken kommer också påverkas negativt av ökad skuggning. Boende ställer sig frågande till behovet av mer kontorsyta då det redan finns ett stort befintligt utbud. Däremot anses området vara i behov av en förtätning då stadsdelen är uppdelad och har ingen egen identitet. Boende lyfter planförslaget från 2012 som en bra plan för området men med hög exploateringsgrad. Marieberg behöver ny bostadsbebyggelse då det är en liten stadsdel med få invånare. Planförslaget anses otillräckligt då det inte gynnar de boende.

222. Sakägare 82

Boende menar att det inte bör byggas mer kontor i Stockholm då detta bidrar till polariseringen mellan urbana Sverige och övriga Sverige. Utflyttningen från Stockholm är idag större än inflyttningen och behovet av kontor minskar. Många av de befintliga kontorslokalerna i området står tomma. Vidare ifrågasätts de publika verksamheter och restauranger som nämns i förslaget och boende menar att underlag saknas. Många av områdets verksamheter har tvingats stänga ner. I övrigt framhålls att diskussionerna kring att den föreslagna bebyggelsen medför skuggning även bör kompletteras med vind. Vindförhållandena i området är problematiska redan idag.

223. Sakägare 83

Boende menar att det inte är möjligt att skapa en levande stadsdel genom att bygga fler kontor. Marken på detta attraktiva läge bör nyttjas bättre. Marieberg har behov av verksamheter och bostäder som bidrar till liv i området under dygnets alla timmar. Det finns ingen efterfrågan av kontor i området, stora delar av det befintliga beståndet är ledigt. Önskvärt i området är bostäder 6-7 våningar. Boende anser att föreslagen bebyggelses höjd skulle innebära olägenheter för befintlig bebyggelse i form av skuggning, högre

energikostnader och tråkiga balkonger. Problemet med kraftiga vindar skulle även öka markant. Vidare framhålls att kollektivtrafiksituationen är ansträngd redan idag och boende ifrågasätter hur detta ska lösas med ännu större belastning. Stadsbyggnadskontoret bör bygga en stad för framtiden istället för att prioritera ekonomisk vinst för exploatörer.

224. Sakägare 84

Boende ställer sig negativ till planförslaget främst vad gäller användningen kontor och bebyggelsens höjd. Bostäder borde prioriteras i stället för kontor för att skapa ett levande och tryggt område. Boende ifrågasätter även efterfrågan av kontorsplatser utifrån att fler jobbar hemma och att det finns tomma lokaler i området idag. Vidare framhålls att höga hus innebär skuggning och mer vind i området.

225. Sakägare 85

Boende anser att ett höghus mellan Sweco och DN-huset avsevärt kommer försämra miljön för boende. Tre höga hus på rad kommer att medföra en mörk och instängd känsla i området. Vidare ifrågasätts om det finns behov av fler kontor nu när hybridarbete är vanligare. Boende menar att planförslagets höjd borde sänkas och kompletteras med bostäder för att möjliggöra en mer levande stadsdel även på kvällar och helger.

226. Sakägare 86

Sakägarna ställer sig negativa till planförslaget i sin helhet och anser att det inte tar hänsyn till de boende i området. Sakägarna påpekar att området redan idag består av en ojämn fördelning mellan kontor och bostäder. Fler kontor i Marieberg skulle innebära att området i högre grad avfolkas vid arbetsdagens slut. Sakägarna menar att området istället har behov av fler bostäder eller förslagsvis hotell och restauranger för att skapa rörelse på kvällstid. Att många människor lämnar området vid arbetsdagens slut innebär också att kollektivtrafiken blir hårt belastad och räcker inte till. Vidare framhålls att föreslagen bebyggelse har negativ inverkan på solljus och vind i området vilket inte kan accepteras då området redan idag är skuggigt och blåsig. Sakägarna menar att det vore lämpligt att avvakta med utveckling av området tills det är möjligt att bygga bostäder när Bromma flygplats lagts ned.

228. Sakägare 87

Boende menar att det är positivt med utveckling av området för ökad trivsel för boende och arbetande men anser att föreslagen

bebyggelse är för hög. De höga byggnaderna innebär skugga och blåst och anses bidra till en hård miljö som inte är trivsamt. Vidare framhålls att förslaget bör kompletteras med bostäder, om detta inte är möjligt föreslås upprustning av befintliga byggnader och gemensamma ytor. En blandning av kontor bostäder är av stor vikt för att skapa en levande miljö som upplevs trygg både dag och kvällstid.

229. Sakägare 88

Boende anser att Marieberg inte behöver mer kontorsyta och lyfter att vid tidigare planprogram har mer bostäder i området varit eftersträvat. Det finns bra utbud av service i området och vid Fridhemsplan. Boende upplever Marieberg som en levande stadsdel och menar att planförslaget inte speglar de boendes åsikt. Området har redan många höga byggnader och behöver inte fler. Boende menar att oavsett gestaltning på föreslagen bebyggelse kommer den vara för hög. Hen kommer även påverkas negativt av att bebyggelsen kommer skymma utsikten från bostaden. Boende lyfter att DN-skrapan är en kulturhistoriskt viktig byggnad och att den är ensam gör den till ett landmärke. Planförslaget kommer negativt påverka detta minska DN-skrapans betydelse som landmärke. Boende hänvisar till Stockholms översiktsplan (2018) och menar att planförslaget går emot principen om att stenstaden ska ha enstaka accenter som samspelar med stadens topografi. Boende hänvisar även till miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) och motsätter sig att föreslagen bebyggelse inte kommer ha en påverkan på avläsbarheten i sprickdalslandskapet. Boende lyfter att MKB har en avgränsning på fem år och att det är en för kort tidsperiod för en godtagbar bedömning. MKB skriver att det inte finns risk för påtaglig skada av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården. Boende ställer sig undrande till denna bedömning. Boende lyfter även nollalternativet för DN-skrapan där det står skrivet att många mindre ingrepp kan ge påtaglig skada. Boende är frågande om dessa ingrepp redan är planerade eller är ett antagande. Negativ påverkan kan kumulativt utgöra risk för skada men boende ser att det inte är möjligt att ta ställning till detta. Boende hänvisar till redovisningen av siktlinjer i miljöbedömningen och menar att beskrivningarna av stadens siluett aktivt underbygger planförslaget. Boende framför att antikvarisk förundersökning av DN-skrapan, MKB och kulturmiljöanalysen är utförda av samma konsult och jämför med antikvarisk konsekvensanalys som är utförd av en annan konsult där bedömningen är mer nyanserad och lyfter mellannivån som problematisk. Boende menar att det sammantaget leder till att främst den stora skala uppmärksammas i planförslaget och dess utredningar vilket gör att de boendes livsmiljö åsidosätts. Under samrådet tolkade boende att hög bebyggelse inte är lönsamt

och att planförslaget syfte är att få mer service i Marieberg. Boende anser att det syftet inte tar hänsyn till de boende. Hen vill ny bebyggelse i området ska gestaltas i samma höjd och volym som befintlig bostadsbebyggelse. Marieberg har mycket grönyta som är attraktiv med högt slitage. Befintliga kontorsbyggnader och buller från Bromma flygplats anses av boende vara tillräckliga olägenheter för de boende. Boende ställer sig frågande till flertalet mål i visionsrosen gällande ökad trygghet, orienterbarhet, mer levande stadsdel och att kulturhistoriska värden värnas. Planförslaget bör göras om till en mer mänsklig skala.

Övriga, ej sakägare

70. Boende 1

Boende ställer sig positiv till förslaget och menar att en så central del av staden, som idag upplevs som tom och otrygg, bör bebyggas. Markytan bör utnyttjas maximalt och de höga husen skulle med fördel kunna vara högre och fler, förslagsvis i varierande höjder mellan 100–150 m. Detta så länge det finns en tydlig kvartersstruktur och aktiva bottenvåningar/tak som skapar stadsliv. Det finns redan befintlig hög bebyggelse på platsen vilket motiverar planförslaget och den höga bebyggelsen. Marieberg behöver byggas samman med övriga innerstaden och utvecklas till en del av innerstaden, med en tät kvartersstruktur, tydligt gatunät och fler riktigt höga hus. Stockholms innerstad behöver i allmänhet fler bostäder, mer stadsliv och tätare bebyggelse.

71. Boende 2

Planförslaget med höga hus är positivt och välkommet menar boende. Vid utformningen av bebyggelsen bör inspiration hämtas från äldre arkitektur, såsom Kungstornen, Boerentoren, Söder torn eller något högt hus i art deco i New York. Föreslagen bebyggelse bör rikta sig mot samt ligga i direkt anslutning till Gjörwellsgatan samt ha aktiva bottenvåningar för att öka känslan av stadsgata. En omvandling av Gjörwellsgatan med större utrymme för gående anses positivt, cykelbanorna bör dock vara separerade. Boende har även bifogat en karta med platser som denne menar kan vara möjliga att bebygga så att Marieberg blir ett eget centrum. Mer bebyggelse skulle på lång sikt kunna innebära ett behov av en tunnelbanestation i stadsdelen menar boende.

72. Boende 3

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att höga hus har en negativ inverkan på stadsbilden då husen döljer grönskan. Föreslagen bebyggelse kommer resultera i ett kallare lokalklimat

genom ökad vind och skugga vilket sammantaget anses bidra till en upplevelse av otrygghet.

75. Boende 4

Boende framför frågor kring förslagets påverkan på trafiksituationen på Lilla Essingen. Boende ifrågasätter trafikrelaterade mätningar i trafikutredningen som tagits fram som underlag till planförslaget. Vidare önskar boende en djupare undersökning kring boendes persontransporter på Lilla Essingen. Resvanor med kollektivtrafik i dagsläget och på sikt anses vara av stor vikt för att få förståelse för situationen.

76. Boende 5

Boende ställer sig negativ till föreslagen volym och utformning av bebyggelsen. Framtagna renderingar anses visa en förskönad bild som speglar en dag med bra väder. Boende förordar i stället klassisk arkitektonisk stil.

82. Boende 6

Befintlig bebyggelsen i Marieberg och Fredhäll är relativt låg, med undantag av DN-skrapan, vilket boende menar är en lagom skala för människor och är därför negativ till planförslaget som anses innehålla för storskalig bebyggelse.

85. Boende 7

Boende ställer sig negativ till förslaget med höga hus längs Gjörwellsgatan, då boende menar att detta skulle medföra olägenheter för boende. Boende menar att de höga byggnaderna skulle resultera i ökad skugga och förlorad kvällssol för boende i föreningen. Vidare framhålls att även delar av Rålambshovsparken hamnar i skugga till följd av planförslaget, vilket anses påverka trivseln i parken negativt.

86. Boende 8

En rivning av parkeringshuset skulle påverka boendes bilpendling negativt. Föreslagna lösningar, såsom parkering i andra garage och bilpool, skulle troligtvis innebära högre avgifter, vilket boende ställer sig negativ till.

91. Boende 9

Boende ställer sig negativ till planförslaget, främst vad gäller användningen kontor och bebyggelsens höjd. Behovet av kontorsyta ifrågasätts med tanke på dagens situation med distansarbete och

eventuellt långvarig lågkonjunktur. Vidare framhålls att hög bebyggelse medför ett försämrat mikroklimat i form av skugga och framför allt mer vind vilket även underliggande utredningar påvisar. Boende menar att det är positivt med en utveckling av Marieberg och en prioritering av gång- och cykel, men påpekar svårigheten i att skapa mötesplatser i lägen med skugga och vind. Boende menar att en levande stadsdel och mötesplatser skapas genom en blandad bebyggelse för att ge underlag till varierad service även på kvällstid.

92. Boende 10

Boende föreslår en flytt av ryska ambassaden till Djurgården, vilket skulle frigöra yta att bebygga.

95. Boende 11

Boende är positiv till större utrymme för gående och cyklister och mindre för bilar, men ställer sig frågande till om infrastrukturen är anpassad för den trafikallstring som planförslaget medför. Trots att tillkommande bebyggelse ska hålla hög arkitektonisk kvalitet riskerar förslaget att påverka den kulturhistoriskt värdefulla miljön negativt. Boende menar att föreslagen bebyggelse i praktiken endast kommer göra området mer levande under dagtid.

98. Boende 12

Boende anser att förslaget inte tar tillräcklig hänsyn till dess påverkan på den lokala miljön och klimatet i allmänhet. Boende menar att Lastgatan som föreslås att bli en mötesplats kommer bli en otrevlig miljö på grund av den vind och skugga som de höga husen kommer ge upphov till. Att ersätta befintligt parkeringshus med ett högt hus antas ge negativa konsekvenser på klimatet på grund av de miljöskadliga material som krävs vid uppförande av höga hus. I planförslaget föreslås höga hus endast på grund av att platsen anses vara lämplig för det och hänsyn tas inte till föreslagen användning. Boende menar att trenden idag går mot ett minskat behov av kontor och att bostäder därmed hade varit lämpligare, vilka förslagsvis skulle kunna inrymmas i lägre bebyggelse.

103. Boende 13

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att Marieberg behöver mer grönska, fler parkeringsplatser och större tillgång till dagsljus, vilket planförslaget och föreslagen bebyggelse inte anses medföra. Boende menar att det redan finns tomma kontorslokaler i befintlig bebyggelse, som bör hyras ut i stället för att ytterligare kontorsbebyggelse uppförs. Under rådande klimatkris bör inte

centralt belägna grönområden tas i anspråk menar boende. Grönska i urban miljö har väldokumenterade positiva effekter för boende.

118. Boende 14

Boende är positiv till att parkeringshuset rivs, men ser hellre att ny bebyggelse innehåller bostäder. Boende menar att ytterligare kontor skulle innebära att platsen är folktom efter kl. 17. Behovet av kontor går att ifrågasätta anser boende. Det höga huset som föreslås ersätta "nittiotalshuset" riskerar att påverka DN-skrapan negativt. Boende anser att det är viktigt att grönyta inte byggs bort, vilket inte verkar aktuellt planförslag.

129. Boende 15]

Undertecknad ställer sig negativ till planförslaget och menar att höga hus inte lämpar sig i ett skandinaviskt klimat då det finns ett behov av dagsljus året om. Föreslagen bebyggelse anses även innebära en negativ påverkan på Stockholms stadssiluett.

135. Boende 16

Boende ställer sig negativ till planförslaget och menar att föreslagen bebyggelse kommer att påverka miljön och stadsbilden negativt. Höga hus anses lämpligare utanför innerstaden. Boende menar att många kontorslokaler står tomma i innerstan på grund av höga hyror och pandemin, varför det anses mer lämpligt att uppföra kontorsbebyggelse utanför innerstaden som sedan kan omvandlas till bostäder vid behov.

164. Boende 17

Boende är negativ till planförslaget och menar att föreslagen bebyggelse kommer påverka dennes utsikt och tillgång till dagsljus negativt.

178. Boende 18

Boende ser positivt på en upprustning av Marieberg och en gång- och cykelbana mellan Signalparken och Gjörwellsgatan. Däremot anses platsen vara mer lämpad för bostäder än kontorslokaler. Boende menar att ett tillskott av kontor i området innebär att stadsdelen riskerar att bli ödlig på kvällar och helger. Fler bostäder i området anses bidra till en mer levande stadsdel och skapa underlag för service även kvällstid bland annat. Vidare framhåller boende att föreslaget hus inom fastigheten Trängkåren 7 behöver anpassas till omkringliggande bebyggelse. Husets föreslagna volym anses oproportionerlig i förhållande till bebyggelsen andra gatan

och skulle innebära olägenheter för de boende i området då det förändrar områdets karaktär samt riskerar att bidra till försämrade vindförhållanden.

179. Boende 19

Boende ställer sig frågande till hur detaljplanen ska uppfylla de tre delmålen och målet om en levande stadsdel då förslaget innehåller kontor i stället för bostäder. Efterfrågan av kontorslokaler minskar medan det finns ett stort behov av bostäder och förslaget behöver anpassas efter aktuellt behov. Argumentet om att nybyggnation av bostäder inte tillåts på grund av flygbuller från Bromma flygplats håller inte men tanke på att området redan är fullt av bostäder, flygplatsens verksamhet har begränsats med färre avgångar samt att det finns tekniska bullerdämpande lösningar att tillämpa vid byggnation. Vidare framhålls att förslaget innebär att minst 276 parkeringsplatser försvinner och boende menar att det inte är önskvärt att parkeringshuset rivs. Ett av stadens mål är att avlasta gatumark från parkerade bilar varför garaget bör finnas kvar.

182. Boende 20

Undertecknad ställer sig positiv till förslaget om att godstrafik ska lokaliseras under mark och att omvandla Lastgatan till ett bilfritt promenadstråk. Vidare framförs att förslaget om att bygga ett stort och högt hus söder om Signalparken inte är önskvärt då detta skulle innebära skugga i parken och i bostäderna.

I yttrandet redovisas två alternativa lösningar av hur bebyggelsen skulle kunna placeras som inte inkluderar ett högt hus söder om Signalparken. Båda dessa förslag skulle innebära att Signalparken inte påverkas av skugga i lika stor omfattning som i planförslaget. Ena alternativet innebär att byggnaden söder om Signalparken delas i två och att höghusdelen flyttas till andra sidan Gjörwellsgatan i Mariebergsparken, mittemot Ektorget. Det andra alternativet innehåller en låg byggnad vid Signalparken och en hög byggnad på andra sidan Gjörwellsgatan, i likhet med tidigare nämnt alternativ, och tillför inte någon skugga i parken.

187. Boende 21

Boende är negativ till planförslaget och menar att förutsättningarna har ändrats sedan planstart och att det i dagsläget inte finns ett sådant kontorsbehov som föreslås. Vidare framför boende att förslaget skulle innebära olägenheter för boende i området i form av störningar. Under byggtiden skulle byggtrafik, buller och damm påverka boende negativt och efter genomförande av detaljplanen

kommer tillkommen bebyggelse att innebära ökad skugga och risk för vindtunnlar mellan byggnaderna. I övrigt har boendes bostadsrättsförening vid tidigare byggnation i närområdet drabbats av råttinvasion. Om detta upprepas bör Stockholms stad ersätta föreningen för de stora merkostnader som saneringsarbetet inneburit.

Karin Norlander
planchef

Andrew Blank
stadsplanerare